

Turun kaupungin kaksivuotisen esiopetuksen opetussuunnitelma 2022-2024



Nimi	Turun kaupungin kaksivuotisen esiopetuksen opetussuunnitelma 2022-2024
Kunta	Turku
Pdf luotu	18.8.2022

SISÄLTÖ

1. Perusteiden käyttäjälle.	1
2. Kokeilun opetussuunnitelman perusteet ja paikallinen kokeiluopetussuunnitelma.	2
2.1. Paikallinen kokeiluopetussuunnitelma.	3
3. Esiopetuksen tehtävä, järjestäminen ja yleiset tavoitteet kaksivuotisen esiopetuksen kokeilussa.	5
3.1. Kaksivuotisen esiopetuksen tehtävä osana oppimisen polkua.	5
3.2. Kaksivuotista esiopetusta ohjaavat yleiset velvoitteet.	6
3.3. Kaksivuotisen esiopetuksen kokeilun järjestäminen.	8
3.4. Arvoperusta.	9
3.5. Oppimiskäsitys.	9
3.6. Laaja-alainen osaaminen.	10
4. Kasvua ja oppimista tukeva toimintakulttuuri.	15
4.1. Oppimisympäristöt.	16
4.2. Yhteistyö kaksivuotisen esiopetuksen aikana ja siirtymävaiheissa.	18
5. Opetuksen tavoitteet ja pedagoginen toteuttaminen kaksivuotisessa esiopetuksessa.	20
5.1. Monipuoliset työtavat.	20
5.2. Pedagoginen dokumentointi.	21
5.3. Arviointi opetuksen ja oppimisen tukena.	22
5.4. Oppimisenalueet kaksivuotisessa esiopetuksessa.	24
5.4.1. Kielten rikas maailma.	25
5.4.2. Ilmaisun monet muodot.	28
5.4.3. Minä ja meidän yhteisömme.	32
5.4.4. Tutkin ja toimin ympäristössäni.	34
5.4.5. Kasvan, liikun ja kehityn.	37
5.5. Kielelliseen ja kulttuuriseen moninaisuuteen liittyviä tarkentavia näkökulmia.	39
6. Lapsen kasvun ja oppimisen tuki.	42
6.1. Tuen järjestämistä ohjaavat periaatteet.	42
6.2. Yhteistyö huoltajan kanssa tuen aikana.	44
6.3. Yleinen tuki.	44
6.4. Tehostettu tuki.	45
6.5. Erityinen tuki.	46
6.6. Perusopetuslaissa säädetyt tukimuodot.	50
7. Oppilashuolto.	51

7.1. Monialainen oppilashuollon yhteistyö.	52
7.2. Yhteisöllinen oppilashuolto.	52
7.3. Yksilökohtainen oppilashuolto.	54
7.4. Oppilashuoltosuunnitelmat.	56

1. Perusteiden käyttäjälle

Perusteiden käyttäjälle

Joulukuussa 2020 valtioneuvosto hyväksyi lain kaksivuotisen esiopetuksen kokeilusta. Kokeilu alkaa elokuussa 2021 ja päättyy toukokuussa 2024. Opetushallitus on laatinut nämä kokeiluopetussuunnitelman perusteet kokeilua varten. Perusteissa määrätään kaksivuotisen esiopetuksen pedagogisesta toteuttamisesta.

Tämä perustemääräys pohjautuu Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteisiin (2014), mutta sitä on tarvittavilta osin muokattu kokeiluun sopivaksi. Kasvun ja oppimisen tukea (kolmiportainen tuki) sekä Oppilashuoltoa käsittelevät luvut ovat vuoden 2014 Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden mukaisia, sillä niihin ei ole lainsäädännössä tehty muutoksia. Perusteita laadittaessa on myös hyödynnetty Varhaiskasvatussuunnitelman perusteita (2018), esiopetusta ja varhaiskasvatusta koskevan tutkimuksen, arvioinnin ja kehittämistyön tuloksia sekä perusteiden valmistelun aikana eri asiantuntijoilta saatua palautetta.

Kaksivuotisen esiopetuksen kokeilu toteutetaan kokeiluun valituissa kunnissa ja siihen osallistuu vain osa 5- ja 6-vuotiaista lapsista. Huoltajat hakevat lapsilleen paikkaa kaksivuotiseen esiopetukseen kokeilukuntien antaman informaation ja ohjeiden mukaisesti. Kaksivuotinen esiopetus ja siihen liittyvä toiminta on kokeiluun osallistuville lapsille maksutonta. Vanhempien on myös mahdollista saada avustusta lasten kuljetukseen tarvittaessa. Kaksivuotiseen esiopetukseen osallistuvilla lapsilla tulee olla mahdollisuus osallistua esiopetuksen lisäksi annettavaan varhaiskasvatukseen.

Kokeiluperusteissa korostetaan lapsilähtöistä, leikkiin ja tutkivaan havainnointiin perustuvaa pedagogiikkaa sekä lasten hyvinvoinnista huolehtimista. Kaksivuotisessa esiopetuksessa kukin lapsi saa edetä oppimisessaan omaan tahtiinsa. Kaksi vuotta antaa aiempaa paremman mahdollisuuden keskittyä pitkäkestoisesti esiopetuksen tavoitteiden mukaiseen toimintaan sekä toiminnan kehittämiseen. Perusteet on laadittu niin, että sen mukainen toiminta ja opetus muodostavat luontevan osan lasten oppimisen polkua varhaiskasvatuksesta perusopetukseen.

Kokeilukunnat laativat oman, paikallisen kokeiluopetussuunnitelman näiden perusteiden mukaisesti. Paikallisessa kokeiluopetussuunnitelmassa tarkennetaan kokeilun perusteiden tavoitteita. Erityisen tärkeää on ottaa huomioon aiempaa nuoremmat lapset sekä lasten eheän päivän järjestämisen. Merkittävä muutos on myös kasvun ja oppimisen tuen sekä oppilashuollon ulottuminen kokeilussa mukana oleviin 5-vuotiaisiin.

Kokeilun luonteen mukaisesti Opetushallitus kannustaa kokeilukuntia rohkeaan kehittämisotteeseen kokeilutoimipaikoissa!

2. Kokeilun opetussuunnitelman perusteet ja paikallinen kokeiluopetussuunnitelma

Joulukuussa 2020 valtioneuvosto hyväksyi lain kaksivuotisen esiopetuksen kokeilusta. Kokeilu alkaa elokuussa 2021 ja päättyy toukokuussa 2024. Opetushallitus on laatinut kokeiluopetussuunnitelman perusteet kokeilua varten. Perusteissa määrätään kaksivuotisen esiopetuksen pedagogisesta toteuttamisesta.

Turun paikallinen opetussuunnitelma on laadittu näiden perusteiden pohjalta. Erityisesti on otettu huomioon se, että esiopetuksen aloittaessaan lapset ovat aiempaa nuorempia sekä lasten eheän päivän mahdollistaminen. Merkittävä muutos aiempaan on kolmiportaisen tuen sekä oppilashuollon ulottuminen kokeilussa mukana oleviin 5-vuotiaisiin.

Turussa laaditaan opetussuunnitelmat erikseen suomen- ja ruotsinkielistä toimintaa varten. Tämä suomenkielinen opetussuunnitelma on laadittu kokeiluyksiköiden henkilökunnasta koostuvassa verkostossa. Lisäksi opetussuunnitelman laadinnassa ovat olleet mukana varhaiskasvatuksen johtoryhmä sekä lapsen tuen ja oppilashuollon henkilöstöä. Luvut 6 ja 7 ovat yhteiset Turun 2022 päivitetyn esiopetussuunnitelman kanssa.

Opetussuunnitelmaa täydennetään kokeiluüksiköiden kanssa lukuvuosittain laadittavalla toimintasuunnitelmalla. Vuosittaiseen toimintasuunnitelmaan nostetaan tarkempia tavoitteita toimintakautta varten varhaiskasvatusta ja esiopetusta koskevista paikallista yhteisistä tavoitteista. Kehittämisen tukena käytetään myös Kehittävä palaute- tutkimuksesta saatavia paikallisia tuloksia. Arviointia tehdään koko kokeilun ajan yhteistyössä kokeiluüksiköiden verkoston kanssa. Arviointia varten hyödynnetään myös huoltajilta saatua palautetta ja heidän toiveitaan.

Jokaiselle lapselle laaditaan Lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelma, joka toimii myös lapsen varhaiskasvatussuunnitelmana täydentävän varhaiskasvatuksen osalta. Lapsen oppimissuunnitelma laaditaan lokakuun loppuun mennessä ja sitä arvioidaan vähintään kerran toimintakaudessa. Huoltajat ja lapset ovat mukana suunnitelmien laadinnassa ja arvioinnissa. Käytössä olevat lomakkeet ovat yhtenevät muun esiopetuksen lomakkeiden kanssa.

Kokeiluopetussuunnitelmasta ja toimintasuunnitelmasta tiedotetaan huoltajia vanhempainilloissa ennen toiminnan alkua sekä toimintakauden aikana. Opetussuunnitelma julkaistaan Turun kaupungin esiopetuksen internet-sivuilla sekä Opetushallituksen ePerusteet alustalla.

Opetussuunnitelmaa laadittaessa on pidetty tärkeänä lapsilähtöistä, leikkiin ja tutkivaan havainnointiin perustuvaa pedagogiikkaa sekä lasten hyvinvoinnista huolehtimista. Kaksivuotisessa esiopetuksessa kukin lapsi saa edetä oppimisessaan omaan tahtiinsa. Kaksi vuotta antaa aiempaa paremman mahdollisuuden keskittyä pitkäkestoisesti esiopetuksen tavoitteiden mukaiseen toimintaan. Opetussuunnitelma on laadittu niin, että sen mukainen toiminta ja opetus muodostavat luontevan osan lasten oppimisen polkua varhaiskasvatuksesta perusopetukseen.

Paikallista opetussuunnitelmaa laadittaessa on otettu huomioon seuraavat paikalliset suunnitelmat:

- Turun kaupungin varhaiskasvatussuunnitelma
- Turun kaupungin esiopetuksen opetussuunnitelma
- Turun kaupungin esiopetuksen perusopetukseen valmistavan opetuksen opetussuunnitelma
- Turun kieli- ja kulttuuritietoinen varhaiskasvatus-opas
- Turun kaupungin perusopetuksen opetussuunnitelma
- Turun kaupungin tasa-arvo ja yhdenvertaisuussuunnitelma
- Turun kaupungin lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma

Paikallisen suomenkielisen opetussuunnitelman hyväksyy Turussa Kasvatus- ja opetuslautakunnan Suomenkielinen varhaiskasvatus- ja perusopetusjaosto.

Perusopetuslain muutosten vuoksi kaksivuotisen esiopetuksen paikallinen opetussuunnitelma on päivitetty elokuussa 2022.

Elokuussa 2022 päivitetty paikallinen esiopetussuunnitelma vastaa perusopetuslain muutoksia. Muutoksilla vahvistetaan lapsen etua esiopetusta suunniteltaessa, järjestettäessä ja siitä päätettäessä sekä kiusaamisen ja syrjinnän ehkäisyä. Uudistus on osa kiusaamisen, väkivallan ja häirinnän ehkäisemisen toimenpideohjelmaa. Hyvinvoinnin vahvistamiseksi opetussuunnitelmaan on lisätty esiopetuksen järjestyssäännöt.

Myös 1.8.22 voimaan tulleen varhaiskasvatuslain muutokset on tässä päivityksessä huomioitu täydentävän varhaiskasvatuksen osalta. Päivitys koskee lukua 6 Lapsen kasvun ja oppimisen tuki.

Oppilashuollon lukua 7 on päivitetty vastaamaan nykyistä oppilashuollon rakennetta Turun kaupungissa.

Kieleen ja kulttuuriin liittyviä erityiskysymyksiä-lukuun on lisätty ohjeita suomea toisena kielenä puhuvien lasten suomen kielitaidon kartoittamisesta ja tukemisesta sekä S2 oppimäärän valinnasta kouluun siirtymisen nivelvaiheessa.

Esiopetuksessa käytössä olevat ja suunnitelmassa esitellyt lomakkeet löytyvät Wilmasta, Turun kaupungin dokumentinhallintajärjestelmästä eli DoTkusta ja yksityisille toimijoille Extranetistä.

Lomakkeisto on päivitetty vastaamaan tässä opetussuunnitelmassa esiteltyjä toimintatapoja

2.1. Paikallinen kokeiluopetussuunnitelma

Kaksivuotisen esiopetuksen kokeilussa mukana olevan kokeilukunnan tulee laatia paikallinen kokeiluopetussuunnitelma ja tehdä päätös sen käyttöön ottamisesta ennen kokeilun alkamista 1.8.2021[6]. Kokeilukunta voi tehdä yhteistyötä muiden kokeiluun osallistuvien kuntien kanssa myös paikallisen opetussuunnitelman laadinnassa.

Paikallinen kokeiluopetussuunnitelma laaditaan siten, että se määrittelee, ohjaa ja tukee esiopetuksen järjestämistä kaikissa kokeilutoimipaikoissa. Kokeilukunta ottaa huomioon paikalliset erityispiirteet, lasten tarpeet sekä esiopetusta koskevan arviointitiedon ja kehittämistyön tulokset opetussuunnitelmaa laatiessaan. Paikalliset suunnitelmat voivat tarkentaa valtakunnallisia perusteita, mutta ne eivät voi sulkea pois mitään lain, asetuksen tai perusteiden edellyttämää tavoitetta tai sisältöä.

Kukin kokeilukunta hyväksyy kokeiluopetussuunnitelman erikseen suomenkielistä, ruotsinkielistä, saamenkielistä sekä tarvittaessa muulla kielellä annettavaa esiopetusta varten[7].

Lisäksi kokeilukunnan tulee laatia kokeiluopetussuunnitelmaan perustuva vuosittainen suunnitelma ja tiedottaa huoltajille ennalta siinä päätetyistä keskeisistä asioista[8]. Suunnitelmassa tarkennetaan, miten paikallista opetussuunnitelmaa kussakin kokeilutoimipaikassa kyseisen vuoden aikana toteutetaan. Myös lasten oppimissuunnitelmat sekä kasvun ja oppimisen tukeen kuuluvat lasten yksilölliset suunnitelmat[9] laaditaan yhteisen opetussuunnitelman pohjalta.

Kaksivuotisessa esiopetuksessa olevalle, tehostettua tukea saavalle lapselle tulee laatia oppimissuunnitelma. Erityisen tuen piirissä olevalle lapselle laaditaan henkilökohtaisen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma (HOJKS)[10]. Näiden suunnitelmien laadinnasta ja sisällöstä määrätään tarkemmin näiden perusteiden luvussa 5 (Kasvun ja oppimisen tuki). Tavoitteellisuuden vahvistamiseksi opettaja voi laatia esiopetusryhmän kaikille lapsille oppimissuunnitelman yhteistyössä lapsen ja huoltajan kanssa. Kokeiluun osallistuvista lapsista suurin osa osallistuu esiopetuksen lisäksi annettavaan varhaiskasvatukseen, jossa varhaiskasvatuslain mukaisesti on laadittava lapsikohtainen suunnitelma[11]. Lasten yhtenäisen päivän ja oppimisen polun näkökulmasta yhden lapsikohtaisen suunnitelman käyttö esiopetuksessa ja sen lisäksi annettavassa varhaiskasvatuksessa olisi perusteltua.

Lapsikohtainen suunnitelma tukee myös huoltajien kanssa tehtävää yhteistyötä. Kokeilukunta voi päättää kokeilla yhtenäistä oppimissuunnitelmaa kokeilutoimipaikoissa. Tehostetun ja erityisen tuen oppilaiden osalta noudatetaan luvun 5 määräyksiä.

Kokeiluopetussuunnitelman laadinnassa otetaan huomioon muut paikalliset suunnitelmat, kuten:

- varhaiskasvatussuunnitelma
- esiopetuksen opetussuunnitelma
- perusopetuksen opetussuunnitelma
- lastensuojelulain mukainen lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma[12]
- yhdenvertaisuuslain mukainen yhdenvertaisuussuunnitelma[13]
- tasa-arvolain mukainen tasa-arvosuunnitelma[14]

Paikallista kokeiluopetussuunnitelmaa laadittaessa on tärkeää järjestää kaksivuotisen esiopetuksen kokeiluun osallistuvalla henkilöstöllä mahdollisuuksia tutustua kaksivuotisen esiopetuksen perusteisiin ja niihin tehtyihin muutoksiin, keskustella ja pohtia omien yksiköiden nykyisiä pedagogisia vahvuuksia sekä kehittämisen kohteita uudistuvan esiopetuksen näkökulmasta. Nämä keskustelut ovat perusta laadukkaaseen paikalliseen kokeiluopetussuunnitelman laatimiseen ja käyttöönotolle. Keskustelulle työyhteisöissä sekä kokeilun yhteistyölle on hyvä varata mahdollisuuksia koko kokeilun aikana.

Kokeilukunnan tehtävänä on arvioida antamaansa esiopetusta ja sen vaikuttavuutta sekä osallistua ulkopuoliseen toimintansa arviointiin[15]. Kokeilukunnalla on myös velvoite osallistua kaksivuotisen esiopetuksen kokeiluun liittyvään ulkoiseen arviointiin ja tutkimukseen[16].

Mahdolliset muutokset näihin kokeilun opetussuunnitelman perusteisiin edellyttävät vastaavien muutosten tekemistä paikalliseen opetussuunnitelmaan ja viemistä käytäntöön. Kokeilukunta voi tarkistaa opetussuunnitelmaansa ja parantaa sen laatua ja toimivuutta myös paikallisista tarpeista lähtien ja kehittämistyön tuloksia hyödyntäen.

[6] Laki kaksivuotisen esiopetuksen kokeilusta (1046/2020) 7 § 3 mom.

[7] Perusopetuslaki 15 § 1 mom. (628/1998)

[8] Perusopetusasetus 9 § (852/1998)

[9] Perusopetuslaki 16 a § ja 17 a § (642/2010)

[10] Perusopetuslaki 16 a § 1 mom. (628/1998)

[11] Varhaiskasvatuslaki (540/2018) 23 § ja Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet (2018), luku 1.3 Kokeiluopetussuunnitelmaa koskevat paikalliset päätökset

[12] Lastensuojelulaki (417/2007) 12 §; Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 12 §

[13] Yhdenvertaisuuslaki (1325/2014) 6 §

[14] Laki naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta (609/1986) ja sen muutos (1329/2014)

[15] Perusopetuslaki 21 § 1 ja 2 mom. (1296/2013)

[16] Laki kaksivuotisen esiopetuksen kokeilusta (1046/2020) 10 §

3. Esiopetuksen tehtävä, järjestäminen ja yleiset tavoitteet kaksivuotisen esiopetuksen kokeilussa

3.1. Kaksivuotisen esiopetuksen tehtävä osana oppimisen polkua

Kaksivuotisen esiopetuksen kokeilun tarkoituksena on vahvistaa koulutuksellista tasa-arvoa, kehittää esiopetuksen laatua ja vaikuttavuutta, selvittää varhaiskasvatuksen sekä esi- ja alkuopetuksen välisiä jatkumoa, perheiden palveluvalintoja sekä saada tietoa kaksivuotisen esiopetuksen vaikutuksista lasten kehitys- ja oppimisedellytyksiin, sosiaalisiin taitoihin ja terveen itsetunnon muodostumiseen[20].

Esiopetuksen tehtävänä on edistää yhteistyössä kotien ja huoltajien kanssa lapsen kehitys- ja oppimisedellytyksiä sekä vahvistaa lapsen sosiaalisia taitoja ja tervettä itsetuntoa leikin ja myönteisten oppimiskokemusten avulla[21]. Varhaiskasvatus ja siihen kuuluva esiopetus sekä perusopetus muodostavat lapsen kasvun ja oppimisen kannalta johdonmukaisesti etenevän kokonaisuuden ja perustan elinikäiselle oppimiselle. Toimintaa suunnitellaan lapsilähtöisesti ja sen tehtävä on vahvistaa lapsen myönteistä minäkuvaa ja käsitystä itsestään oppijana.

Laadukkaan kokonaisuuden lähtökohtana on, että opettajat sekä muu henkilöstö tuntevat oppimisen polun eri vaiheet, niiden keskeiset tavoitteet, ominaispiirteet ja käytännöt. Lasten kasvun tukemisen ja oppimisen sujuvuuden vuoksi siirtymävaiheet suunnitellaan ja niitä arvioidaan yhdessä luvussa 3.3 (Yhteistyö kaksivuotisen esiopetuksen aikana ja siirtymävaiheissa) kuvatulla tavalla. Opetus- ja muu henkilöstö tekevät huoltajien kanssa yhteistyötä lasten oppimisen polun kaikissa vaiheissa. Tavoitteena on, että kunkin lapsen oppimisen polku varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja edelleen perusopetukseen jatkuu joustavasti lapsen tarpeista lähtevänä. Tämän varmistamisessa henkilöstön yhteistyön ja osaamisen suunnitelmallisella johtamisella kokeilutoimipaikoissa ja kokeilukunnan tasolla on tärkeä merkitys.

Esiopetussuunnitelman perusteissa (2014) kuvattu esiopetuksen tehtävä ja yleiset tavoitteet koskevat myös kaksivuotisen esiopetuksen kokeilua. Kokeilussa painottuu kuitenkin entistä vahvemmin kasvun ja oppimisen polun jatkuvuus ja eheys. Kokeilussa korostetaan myös lapsen päivän eheyttä.

Tavoitteena on, että kaksivuotisesta esiopetuksesta muodostuu pedagogisesti eheä kokonaisuus. Esiopetuksessa käytetään varhaiskasvatukseen soveltuvaa pedagogiikkaa ja otetaan huomioon lasten mielenkiinnon kohteet opetuksen järjestämisessä. Esiopetuksen kaksivuotisuus tarjoaa uusia mahdollisuuksia keskittyä ja syventyä oppimisen alueiden toteuttamiseen ja toimintakulttuurin kehittämiseen. Kahden vuoden kesto antaa lapsille aikaa kasvaa ja oppia omissa tahdissa.

Myös lasten yksilölliset tuen tarpeet on mahdollista huomioida kaksivuotisessa esiopetuksessa entistä aiemmin ja paremmin. Kokeilu vahvistaa esiopetuksen merkitystä lasten kasvun ja oppimisen tuen tarpeiden varhaisessa havaitsemisessa, tuen antamisessa ja samalla vaikeuksien ehkäisemisessä.

Kaksivuotinen esiopetus on tavoitteellista toimintaa. Opetuksen tavoitteet määrittyvät kokeiluperusteiden ja niiden pohjalta laaditun paikallisen kokeiluopetussuunnitelman mukaan. Lasten osaamistasolle ei opetussuunnitelmassa aseteta yhteisiä tavoitteita. Yksilöllisesti pohditut pedagogisen toiminnan tavoitteet hyödyttävät lasten kasvua ja oppimista, joten opettaja keskustelee kunkin lapsen yksilöllisistä tarpeista, toiveista ja oppimisen tavoitteista lapsen ja hänen huoltajansa kanssa. Esiopetuksen henkilöstö ottaa nämä tarpeet ja toiveet huomioon opetusta suunniteltaessa ja oppimisympäristöjä kehitettäessä.

Kokeilun myötä esiopetuksen piiriin tulee aiempaa nuorempia lapsia, joiden tarpeisiin kiinnitetään erityistä huomiota. Kaksivuotinen esiopetus suunnitellaan ja toteutetaan siten, että kaikilla lapsilla on mahdollisuus innostua, kokeilla ja oppia uutta. Esiopetuksessa tulee ottaa huomioon myös lasten tarvitsema hoito ja huolenpito.

Leikki eri muodoissaan on keskeistä esiopetuksen toiminnassa. Leikkiessään ja toimiessaan erilaisissa oppimisympäristöissä lapset laajentavat osaamistaan eri tiedon- ja taidonaloilla. Tavoitteena on, että esiopetuksessa lapsille avautuu mahdollisuuksia ystäväyteen, oppimisen iloon ja uusiin kiinnostuksen kohteisiin.

Esiopetuksessa lapsilla on tilaisuuksia monipuoliseen vuorovaikutukseen ja sosiaalisten taitojensa vahvistamiseen. Tavoitteena on, että lapset oppivat arvostamaan ihmisten yhdenvertaisuutta ja omaa ainutlaatuisuuttaan.

Kaksivuotista esiopetusta kehitetään inklusion periaatteiden mukaisesti. Kaikki lapset voivat osallistua yhdessä esiopetukseen esimerkiksi tuen tarpeista, vammaisuudesta tai kulttuurisesta taustasta riippumatta.

[20] Laki kaksivuotisen esiopetuksen kokeilusta (1046/2020) 1 § 2 mom.

[21] Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi kaksivuotisen esiopetuksen kokeilusta ja varhaiskasvatustilain muuttamisesta, sivu 34./ Valtioneuvoston asetus perusopetuslaissa tarkoitetun opetuksen valtakunnallisista tavoitteista ja perusopetuksen tuntijaosta (422/2012) 5 § 1 mom.

3.2. Kaksivuotista esiopetusta ohjaavat yleiset velvoitteet

Esiopetusta ohjaavat velvoitteet perustuvat Suomen perustuslakiin sekä perusopetuslakiin ja -asetukseen ja niiden nojalla annettuihin säännöksiin ja määräyksiin sekä oppilas- ja opiskelijahuoltolakiin[39].

Esiopetusta suunniteltaessa, järjestettäessä ja siitä päätettäessä on otettava huomioon lapsen etu [40]. Opetuksen järjestämisessä on otettava huomioon myös velvoitteet, jotka tulevat muusta lainsäädännöstä sekä kansainvälisistä sopimuksista, joihin Suomi on sitoutunut. Tällaisia ovat muun muassa yhdenvertaisuuslaki[41], tasa-arvolaki[42], Euroopan ihmisoikeuksien sopimus[43] ja YK:n lapsen oikeuksien sopimus[44].

Perusopetuslain mukaan esiopetuksen tavoitteena on osaltaan tukea lasten kasvua ihmisyyteen ja eettisesti vastuukykyiseen yhteiskunnan jäsenyyteen sekä antaa heille elämässä tarpeellisia tietoja ja taitoja[45]. Esiopetuksella on myös sivistystehtävä ja tasa-arvoisuuden edistämisen tehtävä. Opetuksen ja kasvatuksen tarkemmista tavoitteista säädetään esiopetuksen tavoitteita käsittelevässä valtioneuvoston asetuksessa[46].

Esiopetuksessa otetaan myönteisellä tavalla huomioon lasten moninaiset kielelliset, kulttuuriset, katsomukselliset ja uskonnolliset taustat. Lasten mielipiteitä kuunnellaan ja heidän identiteettiensä kehittymistä tuetaan.

Esiopetusta koskeva lainsäädäntö korostaa huoltajien osallisuutta[47]. Huoltajilla on oikeus saada tietoa esiopetuksen tavoitteista ja toiminnasta jo ennen esiopetukseen ilmoittautumista sekä lapsensa esiopetuspäivästä esiopetuksen aikana. Huoltajien mielipiteitä ja tietoja kuullaan sekä heidän antamaansa palautetta hyödynnetään esiopetuksen kehittämisessä.

Esiopetuksessa olevalla lapsella on oikeus saada opetussuunnitelman mukaista opetusta sekä suotuisan kasvun ja oppimisen edellyttämää tukea jokaisena esiopetuksen työpäivänä[48]. Tämän oikeuden turvaamiseksi jokainen esiopetuksessa olevan lapsen kanssa työskentelevä noudattaa kokeilukunnan vahvistamaa opetussuunnitelmaa ja muita toimintaa ohjaavia normeja.

Esiopetus, opetuksessa käytettävät oppimateriaalit ja välineet sekä tarvittava oppilashuolto ovat maksuttomia[49]. Lapsille on tarjottava jokaisena esiopetuspäivänä tarkoituksenmukaisesti järjestetty, täysipainoinen, maksuton ateria, ja ruokailutilanteen on oltava ohjattu[50].

Esiopetukseen osallistuvalla lapsella on oikeus turvalliseen oppimisympäristöön[51]. Turvallisuus otetaan huomioon oppimisympäristöissä ja kaikessa esiopetuksen toiminnassa. Lasten kokeman turvallisuuden perustana ovat keskinäiseen kunnioitukseen ja huolenpitoon perustuva toimintakulttuuri ja esiopetukseen soveltuvat oppimisympäristöt. Lapsia ohjataan yksilöinä ja ryhmänä ottamaan vastuuta omasta käyttäytymisestään ja siitä, että ryhmässä ei kiusata, syrjitä tai aiheuteta vaaraa muille[52]. Turvallisuuteen liittyviä tehtäviä käsitellään tarkemmin luvuissa 3 ja 6. Opetuksen järjestämisessä otetaan lisäksi huomioon työsuojeluun liittyvät säännökset, henkilötietoja koskevat säännökset sekä lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämistä ohjaavat määräykset. Kaksivuotisessa esiopetuksessa voidaan tarvittaessa harkintaa käyttäen ja lasten ikäkausien huomioiden hyödyntää myös perusopetuslain mukaisia kurinpidollisia keinoja ja kasvatustieteellisiä esiopetukseen soveltuvalla tavalla[53]. Kokeilukunta laatii opetussuunnitelman yhteydessä suunnitelman kaksivuotiseen esiopetukseen soveltuvien kurinpidokeinojen ja kasvatustieteellisen käytöstä ja niihin liittyvistä menettelytavoista[54].

[39] Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013)

[40] Perusopetuslaki 3 a § (163/2022)

[41] Yhdenvertaisuuslaki (21/2004)

[42] Laki miesten ja naisten välisestä tasa-arvosta (609/1986)

[43] Euroopan ihmisoikeuksien sopimus, Valtiosopimukset (63/1999)

[44] YK:n yleissopimus lapsen oikeuksista 1989

[45] Perusopetuslaki (628/1998) 2 §

[46] Valtioneuvoston asetus (422/2012) 2–4 §

[47] Perusopetuslaki 3 § 3 mom. (628/1998)

[48] Perusopetuslaki 30 § 1 mom. (642/2010)

[49] Perusopetuslaki 31 § 1 mom. (477/2003) ja Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 9 § 4 mom.

[50] Perusopetuslaki (628/1998) 31 § 2 mom.

[51] Perusopetuslaki 29 § 1 mom. (1267/2013)

[52] Perusopetuslaki 35 § (163/2022)

[53] Perusopetuslaki 35 a § (1267/2013) sekä 36 ja 36 a § (477/2003 ja 1267/2013)

[54] Perusopetuslaki 29 § 3 mom. (1267/2013)

Esiopetukseen soveltuvat, perusopetuslaissa mainitut kurinpidolliset keinot Turussa perustuvat hyvään ja luottamukselliseen keskusteluyhteyteen lasten huoltajien kanssa. Lasta itseään ohjataan ja hänen oppimistaan tuetaan myös haastavan käyttäytymisen tilanteissa. Lapsen haastavan käytöksen kohtaamiseen ja huoltajien kanssa tehtävään yhteistyöhön on Turussa olemassa hyvä ohjeistus varhaiskasvatussuunnitelman yhteydessä. Samaa ohjeistusta ja kasvatustieteellisiin nojaavaa toimintatapaa noudatetaan myös kaksivuotisessa esiopetuksessa.

3.3. Kaksivuotisen esiopetuksen kokeilun järjestäminen

Turussa kaksivuotisen esiopetuksen kokeilussa on mukana 21 suomenkielistä yksikköä ja 1 ruotsinkielinen yksikkö. Yksityisiä päiväkoteja kokeilussa on mukana 4. Kaikki kokeiluyksiköt muodostavat yhteisen verkoston, jossa toimintaa kehitetään ja arvioidaan kokeilun aikana.

Suomenkielistä kaksivuotista esiopetusta järjestetään Turussa seuraavissa päiväkodeissa:

- Haritun päiväkot
- Koivulan päiväkot
- Moikoisten päiväkot
- Uittamon päiväkot
- Ispoinen-Petreliuksen päiväkot
- Viinamäen päiväkot
- Nummenpuistokadun päiväkot
- Koukkarinkadun päiväkot
- Röntämäen päiväkot
- Karhunaukion päiväkot
- Koulukadun päiväkot
- Stålarinkadun päiväkot
- Moision päiväkot
- Tommilankadun päiväkot
- Kaerlan päiväkot
- Suotorpankujan päiväkot
- Arkeologinkadun päiväkot
- Norlandia Ilo
- Mukulax Kähäri
- Tähtimetsä
- Mukulax Hirvensalo

Ruotsinkielisen kaksivuotisen esiopetuksen järjestämipaikkana on Cygnaeus Daghem och Förskola.

Kokeiluyksiköissä lapsiryhmät muodostetaan yksikössä tarkoituksenmukaisella tavalla samalla opetussuunnitelmaa noudattaen. Lapsi voi tarvittaessa osallistua kaksivuotiseen esiopetukseen myös pienennetyssä ryhmässä tai integroidussa erityisryhmässä. Opetusta voidaan järjestää eri ikäisten lasten ryhmissä ja yli ryhmärajojen tapahtuvana toimintana.

Kaksivuotista esiopetusta järjestetään 4 tuntia päivässä esiopetuksen toiminta-aikoina yksikön esiopetuksen aikataulun mukaisesti. Esiopetuspäivän aikana lapsille tarjotaan maksuton lounas. Kaksivuotisen esiopetuksen lisäksi lapsille on tarjolla täydentävää varhaiskasvatusta tarpeen mukaan. Täydentävä varhaiskasvatus toteutuu samassa paikassa, jossa esiopetus tapahtuu. Tällä halutaan varmistaa lapsen eheää päivää ja pysyviä aikuissuhteita.

Kaksivuotinen esiopetus ja siihen liittyvä toiminta on kokeiluun osallistuville lapsille maksutonta. Vanhempien on mahdollista saada kuljetusavustusta Turun esiopetuksen kuljetusavustuksen periaatteiden mukaisesti.

Kaksivuotisen esiopetuksen tehtävänä on tukea lasten kehittymistä, kehittää toimintaa ja tarvittavaa tukea kaksivuotisen esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden mukaisesti. Tavoitteena on turvata lapsen eheä päivä sekä eheä oppimisenpolku varhaiskasvatuksesta kaksivuotiseen esiopetukseen sekä edelleen perusopetukseen. Kokeilun aikana Turussa

kehitetään sujuvia siirtymäkäytäntöjä kokeiluyksiköiden ja lähikouluina toimivien perusopetuksen koulujen välillä.

Oppilashuoltoa kehitetään Turussa koko esiopetuksen osalta osana Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmaa.

3.4. Arvoperusta

Kaksivuotinen esiopetus perustuu käsitykseen lapsuuden itseisarvoisesta merkityksestä. Jokainen lapsi on ainutlaatuinen ja arvokas juuri sellaisena kuin hän on. Jokaisella lapsella on oikeus tulla kuulluksi, nähdyksi, huomioon otetuksi ja ymmärretyksi yksilönä ja yhteisönsä jäsenenä. Lapsilla on oikeus oppia sekä rakentaa käsitystään itsestään ja maailmasta omien lähtökohtiensa mukaisesti.

Lapsilla on oikeus oppia leikkien ja iloita oppimastaan. Lasten aikaisemmat kokemukset ja taidot ovat osa heidän oppimisen polkuaan. Lasten yksilöllisyyttä sekä monenlaisia tapoja toimia ja oppia arvostetaan. Lasten käsityksiä ja mielipiteitä pidetään tärkeinä, ja he osallistuvat oppimisympäristöjen rakentamiseen sekä edellytystensä mukaan toiminnan suunnitteluun ja arviointiin. Lapsia rohkaistaan yhdessä tekemiseen ja yhteisöllisyyteen.

Jokaisella lapsella on oikeus hyvään opetukseen ja huolenpitoon. Kannustava palaute ja oikeudenmukainen kohtelu kuuluvat hyvään esiopetukseen. Lapsilla on oikeus ilmaista itseään ja ajatuksiaan, käsitellä tunteita ja ristiriitoja sekä kokeilla ja opetella uusia asioita. Esiopetus tukee lasten kykyä ymmärtää arvoja, noudattaa terveellisiä elämäntapoja sekä kehittää tunteita ja kauneudentajujaan.

Esiopetus toimintaympäristönä tukee lasten yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoisuutta. Esiopetus edistää lasten mahdollisuuksia kehittää kykyään ja tehdä valintoja ilman sukupuolesta, syntyperästä, kulttuuritaustasta tai muusta henkilöön liittyvästä ominaisuudesta johtuvia ennakkoodotuksia ja rajoituksia[53].

Esiopetuksen henkilöstön ja huoltajien yhteistyö auttaa turvaamaan lasten hyvinvointia. Esiopetuksen henkilöstön avoin ja kunnioittava suhtautuminen monimuotoisiin perheisiin ja perheiden monenlaisiin kieliin, kulttuureihin, katsomuksiin, uskontoihin, perinteisiin ja kasvatukseen on rakentavan vuorovaikutuksen ja opetuksen perusta[54].

Esiopetuksessa noudatetaan kestävän elämäntavan periaatteita ja otetaan huomioon sen eri ulottuvuudet: sosiaalinen, kulttuurinen, taloudellinen ja ekologinen. Esiopetuksessa arvostetaan sivistystä, mikä ilmenee tavassa suhtautua itseensä, muihin ihmisiin, ympäristöön ja tietoon sekä tavassa ja tahdossa toimia oikein. Kiusaamista, rasismia tai väkivaltaa ei hyväksytä missään muodossa.

Opetus on lapsia puoluepoliittisesti, uskonnollisesti ja katsomuksellisesti sitouttamaton. Esiopetusta ei saa käyttää kaupallisen vaikuttamisen kanavana.

[53] Yhdenvertaisuuslaki 6 § 1 mom. (21/2004)

[54] Valtioneuvoston asetus (422/2012) 2 §

3.5. Oppimiskäsitys

Kaksivuotinen esiopetus perustuu oppimiskäsitykseen, jonka mukaan lapset omaksuvat uusia tietoja ja taitoja vuorovaikutuksessa muiden ihmisten ja lähiympäristön kanssa. Oppiminen on kokonaisvaltaista ja sitä tapahtuu kaikkialla. Siinä yhdistyvät tiedot, taidot, toiminta, tunteet, aistihavainnot, keholliset kokemukset, kieli ja ajattelu. Oppimiskäsitys pohjautuu näkemykseen lapsesta aktiivisena toimijana. Olennaista oppimisessa on lasten oma toiminta ja luottamus omiin mahdollisuuksiinsa oppijana. Lisäksi lasten tahdolla ja kehittyvällä taidolla toimia yhdessä on merkitystä oppimiselle. Lapset oppivat esiopetuksessa leikkien, liikkuen, tutkien, erilaisia

työtehtäviä tehden, itseään ilmaisten sekä taiteisiin perustuvassa toiminnassa. Myönteiset tunnekokemukset, ilo ja uutta luova toiminta edistävät oppimista ja innostavat kehittämään omaa osaamista.

Oppimisen lähtökohtana ovat kunkin lapsen aiemmat kokemukset ja hänen osaamisensa. On tärkeää, että uusilla opittavilla tiedoilla ja taidoilla on yhteys lasten arkeen ja kokemusmaailmaan. Lapset opettelevat esiopetuksessa toimimaan yhteistyössä muiden kanssa ja asettamaan tavoitteita omalle ja yhteiselle toiminnalle. Lapsia kuunnellaan, kuullaan ja heidän kanssaan keskustellaan sekä ohjataan heitä ottamaan huomioon toiset. Näin lapsille syntyy kokemus ryhmän ja yhteisön jäsenyydestä. Vertaisryhmä ja kokemus yhteisöön kuulumisesta ovat lapsen oppimisen ja osallisuuden kannalta keskeisiä. Tavoitteena on, että sopivasti haastava toiminta sekä uusien tietojen ja taitojen oppiminen herättää lapsissa halun oppia lisää.

Leikki on lasten oppimiselle merkityksellistä. Se on lasta motivoivaa ja iloa tuottavaa toimintaa, jossa lapset samalla oppivat monia taitoja ja omaksuvat tietoa. Esiopetuksessa tulee ymmärtää leikin itseisarvo lapselle sekä sen pedagoginen merkitys oppimisessa ja lasten kokonaisvaltaisessa kehityksessä ja hyvinvoinnissa.

3.6. Laaja-alainen osaaminen

Laaja-alaisella osaamisella tarkoitetaan tietojen, taitojen, arvojen, asenteiden ja tahdon muodostamaa kokonaisuutta. Osaaminen tarkoittaa myös kykyä käyttää tietoja ja taitoja tilanteen edellyttämällä tavalla. Laaja-alaisen osaamisen kehittyminen alkaa varhaislapsuudessa ja jatkuu läpi elämän. Se vahvistuu vähitellen oppimisen polun aikana eri tiedon- ja taidonaloihin liittyvässä opiskelussa sekä arjen toiminnassa ja vuorovaikutuksessa. Laaja-alaisen osaamisen tarve korostuu ympäröivän maailman muuttuessa. Ihmisenä kasvaminen, opiskelu ja työn teko sekä kansalaisena toimiminen edellyttävät nyt ja tulevaisuudessa laaja-alaista, tiedonalarajat ylittävää ja yhdistävää osaamista.

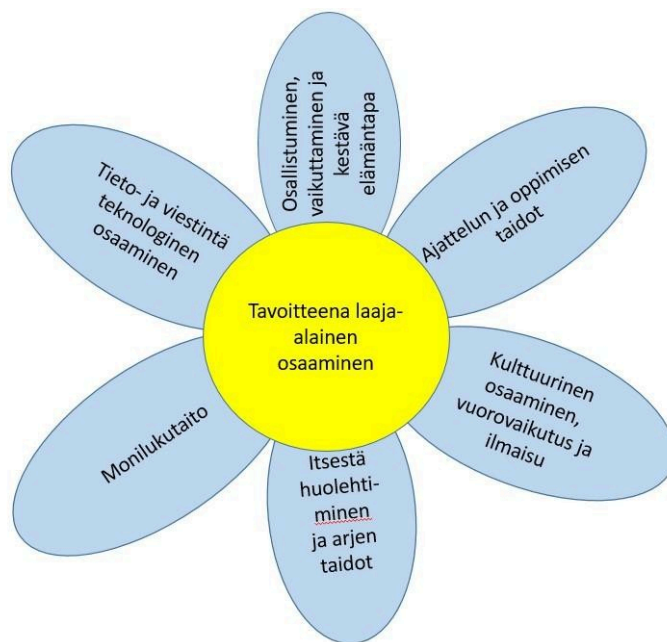
Laaja-alaisen osaamisen kehittäminen otetaan huomioon kaikessa kaksivuotisen esiopetuksen toiminnassa: toimintakulttuuria ja oppimisympäristöjä kehitettäessä sekä kasvatus- ja opetustyössä.

Laaja-alaisen osaamisen kehittämisen tehtävä kulkee jatkumona varhaiskasvatussuunnitelman perusteista esi- ja perusopetuksen opetussuunnitelmien perusteisiin. Tehtävän toteutuminen edellyttää suunnitelmallista työskentelyä ja tavoitteiden toteutumisen arviointia sekä varhaiskasvatuksen, esi- ja perusopetuksen yhteistyötä.

Laaja-alaisen osaamisen kehittyminen edistää lasten kasvua yksilöinä ja yhteisönsä jäseninä. Se tukee heidän valmiuttaan suuntautua elinikäisen oppimisen polulle ja luo pohjaa kestävästä elämäntavan omaksumiselle.

Lasten laaja-alaisen osaamisen kehittämiseen vaikuttaa opeteltavia tietosisältöjä enemmän se, miten esiopetuksessa työskennellään, millaisiksi oppimisympäristöt rakennetaan sekä miten lasten oppimista ja hyvinvointia tuetaan.

Alla kuvataan lyhyesti laaja-alaisen osaamisen osa-alueet ja kaksivuotisen esiopetuksen tehtävä kullakin osa-alueella. Lisäksi mainitaan esimerkkejä siitä, miten laaja-alaisen osaamisen kehittämistä voidaan esiopetuksessa tukea. Esiopetuksen pedagogista toteuttamista kuvataan tarkemmin luvussa neljä (Opetuksen tavoitteet ja pedagoginen toteuttaminen kaksivuotisessa esiopetuksessa). Laaja-alaisen osaamisen tavoitteet on otettu huomioon myös oppimisen alueiden määrittelyssä (luku 4.4 Oppimisenalueet kaksivuotisessa esiopetuksessa).



Laaja-alainen osaaminen

Ajattelun ja oppimisen taidot

Ajattelu ja oppiminen

Ajattelun ja oppimisen taidot kehittyvät vuorovaikutuksessa ja muodostavat perustan muun osaamisen kehittymiselle ja elinikäiselle oppimiselle. Tiedon määrä ja sen nopea uudistuminen edellyttävät taitoja uuden omaksumiseen sekä oman oppimisen ohjaamiseen.

Tiedon jäsentäminen ja uuden luominen edellyttävät luovaa ja kriittistä ajattelua. Esiopetuksen tehtävä on rohkaista ja auttaa lapsia kehittämään ajattelun ja oppimisen taitojaan sekä vahvistaa heidän luottamustaan omaan osaamiseensa.

Lasten muistin ja mielikuvituksen kehittymistä tuetaan esimerkiksi lorujen, musisoinnin ja draamatoiminnan avulla. Leikin, pelien ja erilaisten ongelmanratkaisu- ja tutkimustehtävien käyttö tarjoaa lapsille elämyksiä sekä oivaltamisen ja uuden löytämisen iloa.

Monipuolinen liikkuminen ja havaintomotoriset harjoitukset tukevat lasten oppimista. Lapsia kannustetaan kokeilemaan ja opettelemaan myös heille vaativia asioita. Heitä ohjataan katsomaan asioita monesta näkökulmasta, kysymään ja kyseenalaistamaan. Heitä rohkaistaan iloitsemaan onnistumisista ja kannustamaan toisia sekä samalla olemaan lannistumatta epäonnistumisista.

Toimintaa dokumentoidaan, siitä keskustellaan, ja sen onnistumista pohditaan yhdessä lasten kanssa. Samalla autetaan lapsia havaitsemaan edistymistään ja oppimistaan.

Kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu

Kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu

Vuorovaikutustaidoilla sekä kyvyllä ilmaista itseään ja ymmärtää muita on tärkeä merkitys yksilön toimintakyvylle ja hyvinvoinnille kulttuurisesti, kielellisesti ja katsomuksellisesti moninaisessa maailmassa.

Taito kuunnella, tunnistaa ja ymmärtää eri näkemyksiä sekä kyky reflektoida omia arvoja ja asenteita kuuluu hyvään vuorovaikutukseen ja kulttuuriseen osaamiseen. Myönteisten ihmissuhteiden luominen ja ongelmatilanteiden rakentava ratkaiseminen edellyttävät yhteistyötaitoja.

Vuorovaikutustaidoilla sekä kyvyllä ilmaista itseään ja ymmärtää muita on tärkeä merkitys identiteetille, toimintakyvylle ja hyvinvoinnille. Toimiva vuorovaikutus erilaisista kulttuuri- ja katsomustaustoista tulevien ihmisten kanssa edellyttää oman ja muiden kulttuurin ja katsomuksellisen taustan ymmärtämistä ja kunnioittamista. Esiopetuksen tehtävä on tarjota lapsille mahdollisuuksia harjoitella vuorovaikutus- ja ilmaisutaitoja turvallisesti vertaisryhmän ja lähiyhteisön aikuisten kanssa.

Lapsia rohkaistaan tutustumaan toisiin ihmisiin ja toimimaan heidän kanssaan. Juhlat, leikit ja yhteistyöhön perustuva toiminta luovat mahdollisuuksia harjoitella käyttäytymistä eri tilanteissa ja erilaisten ihmisten kanssa. Lapsia kohdellaan arvostavasti ja heitä ohjataan ystävällisyyteen ja hyviin tapoihin.

Lasten kanssa tutustutaan lähiympäristöön ja sen kulttuuriseen moninaisuuteen. Lapsia ohjataan arvostamaan oman ja toisten perheiden perinteitä ja tapoja. Lasten kielitietoisuuden kehittymistä tuetaan ja heitä rohkaistaan ilmaisemaan itseään eri keinoin.

Itsestä huolehtiminen ja arjen taidot

Itsestä huolehtiminen ja arjen taidot

Itsestä huolehtiminen, terveyteen ja turvallisuuteen sekä arjen teknologian hallintaan liittyvät taidot ovat tärkeitä kaikille. Kyse on yksilön hyvinvoinnista sekä kestäväan elämäntapaan sitoutumisesta.

Esiopetuksen tehtävä on vahvistaa lasten hyvinvointiin liittyviä taitoja sekä ohjata heitä tekemään kestäväan elämäntavan mukaisia valintoja. Esiopetuksessa tuetaan lasten myönteistä suhtautumista tulevaisuuteen.

Esiopetuksessa lapsia ohjataan edellytystensä mukaan huolehtimaan itsestään, toisista, omista tavaroista ja yhteisestä ympäristöstä. Opetuksessa ja yhteistyössä huoltajien kanssa käsitellään lasten arkielämän rytmiä sekä ruokailun, levon ja mielen hyvinvoinnin merkitystä.

Erityisesti kiinnitetään huomiota monipuoliseen ja riittävään liikuntaan lasten hyvinvoinnin ja oppimisen edellytyksenä. Lasten kanssa pohditaan heidän hyvää oloaan edistäviä ja haittaavia tekijöitä.

Lapsia autetaan tunteiden ilmaisussa ja itsesäätyssä. Lasten tunnetaidot vahvistuvat, kun heidän kanssaan opetellaan havaitsemaan, tiedostamaan ja nimeämään tunteita. Lapsia ohjataan kunnioittamaan ja suojelemaan omaa ja toisten kehoa. Heitä ohjataan myös pyytämään ja hakemaan apua tarvittaessa.

Lapsia ohjataan toimimaan vastuullisesti ja turvallisesti esiopetuksen oppimisympäristöissä, kuten luonnossa ja lähiliikenteessä. Lasten kanssa kokeillaan teknologisia ratkaisuja ja harjoitellaan laitteiden ja välineiden turvallista käyttöä.

Monilukutaito

Monilukutaidolla tarkoitetaan erilaisten viestien tulkinnan ja tuottamisen taitoja. Se liittyy kiinteästi ajattelun ja viestinnän taitoihin ja kykyyn hankkia, muokata, tuottaa, esittää, arvioida ja arvottaa tietoa erilaisissa ympäristöissä ja tilanteissa.

Tietoa voidaan tuottaa ja esittää sanallisten, kuvallisten, numeeristen tai muiden symbolijärjestelmien tai näiden yhdistelmien avulla. Monilukutaidon perustana on laaja tekstikäsitelmä, jonka mukaan erilaiset tekstit voivat olla muun muassa kirjoitetussa, puhutussa, audiovisuaalisessa tai digitaalisessa muodossa. Siihen sisältyy erilaisia lukutaitoja kuten kuvanlukutaito, numeerinen lukutaito, medialukutaito ja peruslukutaito.

Monilukutaidon eri osa-alueet ovat yksilön, ihmisten keskinäisen vuorovaikutuksen, yhteiskunnan, kansalaisuuden ja työelämän näkökulmasta keskeisiä perustaitoja. Monilukutaidon kehittyminen luo perustaa muulle oppimiselle ja opiskelulle. Monilukutaidon kehittyminen alkaa jo varhaislapsuudessa ja jatkuu koko elämän ajan.

Esiopetuksen tehtävä on tukea lasten monilukutaidon kehittymistä yhteistyössä huoltajien kanssa.

Lapsia kannustetaan tutkimaan, käyttämään ja tuottamaan erilaisia viestejä erilaisissa ympäristöissä. Niiden avulla opetellaan ilmaisua ja vuorovaikutusta ja niiden herättämiin ajatuksiin ja tunteisiin eläydytään yhdessä. Lasten kuvanlukutaidon, kirjoittamisen, lukemisen ja numeerisen lukutaidon sekä medialukutaidon kehittymistä tuetaan.

Monilukutaitoisiksi kehittyäkseen lapset tarvitsevat aikuisen mallia sekä rikasta tekstiympäristöä, lasten tuottamaa kulttuuria sekä lapsille soveltuvia kulttuuripalveluja, kuten elokuvia, leikkiloroja ja musiikkia.

Lasten osallisuus vahvistuu monilukutaidon kehittymisen myötä. Samalla lasten maailma avautuu, jäsentyy ja saa uusia merkityksiä.

Tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen

Tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen on tärkeä kansalaistaito. Sitä tarvitaan lasten ja perheiden arjessa, ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa ja yhteiskunnallisessa osallistumisessa. Se on osa monilukutaitoa sekä media- ja opiskelutaitoja, joita tarvitaan opiskelussa ja työelämässä.

Esiopetuksen tehtävä on kotien rinnalla edistää lasten tieto- ja viestintäteknologista osaamista.

Lasten kanssa tutkitaan ja havainnoidaan tieto- ja viestintäteknologian roolia arkielämässä sekä tutustutaan erilaisiin digitaalisiin välineisiin, sovelluksiin ja peleihin. Tieto- ja viestintäteknologian avulla tuetaan lasten vuorovaikutustaitoja, oppimisen taitoja sekä vähitellen kehittyvää kirjoitus- ja lukutaitoa.

Mahdollisuudet kokeilla ja tuottaa sisältöjä itse ja yhdessä muiden lasten kanssa käyttäen apuna tieto- ja viestintäteknologiaa edistävät lasten luovan ajattelun ja yhteistoiminnan taitoja.

Ohjelmoinnin periaatteisiin tutustuminen luo ymmärrystä digitaalisten sovellusten kehittämisestä ja vahvistaa lasten loogista ajattelua.

Lapsia ohjataan tieto- ja viestintäteknologian turvalliseen ja ergonomiseen käyttöön.

Osallistuminen, vaikuttaminen ja kestävä elämäntapa

Osallistuminen, vaikuttaminen ja kestävä elämäntapa

Aktiivinen ja vastuullinen osallistuminen ja vaikuttaminen luovat perustaa demokraattiselle ja kestäväälle tulevaisuudelle. Tämä edellyttää yksilöltä taitoa ja halua osallistua yhteisön toimintaan sekä luottamusta omiin vaikutusmahdollisuuksiinsa. Lasten oikeuksiin kuuluvat kuulluksi tuleminen ja osallisuus omaan elämäänsä vaikuttavissa asioissa (YK:n yleissopimus lastenoikeuksista 1989). Esiopetuksessa kunnioitetaan näitä demokratian toteutumisen keskeisiä periaatteita.

Esiopetuksen tehtävä on tukea lasten vähitellen kehittyviä osallistumisen ja vaikuttamisen taitoja ja kestävä elämäntavan omaksumista. Esiopetuksen toimintaa suunnitellaan, toteutetaan ja arvioidaan yhdessä lasten, esiopetuksen henkilöstön ja huoltajien kanssa. Kun lapset ovat mukana vaikuttamassa, he oppivat samalla hahmottamaan yhteisten sääntöjen, sopimusten ja luottamuksen merkitystä.

Lasten arvostava kohtaaminen, heidän ajatustensa kuunteleminen ja yhdessä toisten lasten ja aikuisten kanssa toimiminen vahvistavat lasten osallistumisen ja vaikuttamisen taitoja. Lapsia kannustetaan auttamaan toisia ja pyytämään tarvittaessa apua. Lasten on tärkeä saada kokea ja tietää, että he lapsina ovat oikeutettuja aikuisten apuun ja suojeluun.

Esiopetuksessa lasten kanssa tutustutaan luontoon. Myönteiset kokemukset ja elämykset lähiympäristöstä ja siihen kohdistuvasta huolenpidosta vahvistavat luontosuhdetta. Samalla lapset oppivat hahmottamaan ympäristövastuullista toimintaa. Arjessa yhdessä tehdyt vastuulliset valinnat ja ratkaisut vahvistavat lasten osallisuutta ja opettavat kestävä elämäntapaa.

4. Kasvua ja oppimista tukeva toimintakulttuuri

Toimintakulttuuri on historiallisesti ja kulttuurisesti muotoutunut tapa toimia, joka muovautuu yhteisön vuorovaikutuksessa. Hyvä toimintakulttuuri edistää oppimista ja hyvinvointia esiopetusyhteisössä. Toimintakulttuurin kehittämisen lähtökohtana on kaksivuotinen esiopetus, jossa kukin lapsi voi toimia, kehittyä ja oppia omana ainutlaatuisena yksilönään sekä yhteisön jäsenenä.

Kaksivuotisen esiopetuksen kokeilu antaa mahdollisuuden kokeilla uusia toimintatapoja ja kehittää toimintakulttuuria.

Turussa toimintakulttuuria kehitetään jokaisessa kokeiluyksikössä sekä kokeiluyksiköiden verkostossa, joka kokoontuu säännöllisesti. Henkilökunnalle järjestetään koulutusta opetuksen järjestämiseen ja opetussuunnitelman sisältöihin liittyen. Kokeiluyksiköiden verkosto on osa oppivaa yhteisöä Turun kaksivuotisessa esiopetuksessa.

Alla olevaan kuvioon on koottu toimintakulttuurin kehittämisen periaatteet.



KASVUA JA OPPIMISTA TUKEVA TOIMINTAKULTTUURI

Esiopetukseen on Turussa laadittu yhteiset järjestyssäännöt.

Esiopetuksen järjestyssäännöt ja toimintatapa varhaiskasvatuksessa

Järjestyssäännöt on laadittu, jotta kaikilla olisi hyvä ja turvallinen olla esiopetuksessa ja varhaiskasvatuksessa. Järjestyssäännöt ovat voimassa esiopetuksen ja varhaiskasvatuksen aikana kaikissa toiminnoissa. Järjestyssäännöt koskevat kaikkia esiopetuksen ja varhaiskasvatuksen toiminnassa ja yksiköiden alueella olevia henkilöitä. Järjestyssäännöistä keskustellaan lasten ja muiden yhteisön jäsenten kanssa vuosittain. Yksiköissä ja ryhmissä voidaan täydentää näitä järjestyssääntöjä tarvittaessa.

Otan toiset huomioon

Puhun kauniisti ja ystävällisesti toisille.

Muistan olla kohtelias.

Annan kaikille työ- ja leikkirauhan.

Noudatan hyviä pöytätapoja.

En kiusaa tai satuta toisia.

Jos huomaan kiusaamista, kerron siitä aikuiselle.

Pidän huolta yhteisistä tavaroista ja ympäristöstä

Pidän huolta leikkivälineistä, peleistä ja kirjoista yhdessä muiden kanssa.

Opettelen laittamaan tavarat paikoilleen käytön jälkeen.

Autan pitämään yhteiset tilat siisteinä.

Vien roskat niille kuuluviin paikkoihin.

Jos jotain menee rikki, kerron siitä aikuiselle.

Omien tavaroiden tuominen

Omien tavaroiden tuomisesta sovitaan erikseen aikuisen kanssa.

En tuo päiväkotiin tai esiopetukseen vaarallisia esineitä tai aineita.

Esiopetukseen osallistuminen ja poissaoloista ilmoittaminen

Esiopetukseen tullaan yksikön esiopetusajan alkaessa.

Poissaoloista tulee ilmoittaa lapsen ryhmään.

4.1. Oppimisympäristöt

Esiopetuksessa tavoitteena on varmistaa kehittävä, oppimista edistävä, terveellinen ja turvallinen sekä esteetön oppimisympäristö. Oppimisympäristön käsite on laaja, sillä oppimista voi tapahtua kaikkialla, erilaisissa olosuhteissa ja vuorovaikutustilanteissa. Oppimisympäristön käsite sisältää muun muassa fyysisen, psyykkisen, sosiaalisen ja kognitiivisen ulottuvuuden. Oppimisympäristöillä tarkoitetaan muun muassa tiloja, paikkoja, yhteisöjä, toimintatapoja, käytäntöjä, teknologiaa ja tarvikkeita, jotka tukevat lasten kehitystä, oppimista ja vuorovaikutusta.



Monipuoliset oppimisympäristöt

Turussa esiopetuksella on hyvät mahdollisuudet hyödyntää monipuolisesti myös muiden toimijoiden tarjoamia oppimisympäristöjä. Yhteistyötä voidaan tehdä esimerkiksi liikuntapalvelukeskuksen ja paikallisten kulttuurilaitosten kanssa.

Kaupungin TOP-keskuksen kanssa voidaan suunnitella yhdessä digitaalisia oppimisympäristöjä, saada tarvittaessa opetusta ja ohjausta digitaitojen kehittämisessä sekä hyödyntää digitutoreiden kokoamaa sivustoa <https://blog.edu.turku.fi/vakadigi/> Siellä on koottuna paljon ideoita digitaalisten välineiden käytöstä eri ikäisten lasten kanssa ja eri oppimisen alueiden sisällä.

Turun rikas historia ja monipuolinen kulttuuritarjonta pyritään ottamaan mukaan yhtenä oppimisympäristönä. Vapaa-aikatoimen kanssa laaditaan erikseen lasten kulttuurikasvatusta koskeva esiopetuksen kokonaisuus Pikkuväki taideassistentteina. Turussa on tarjolla paljon kulttuuritoimintaa ja erilaisia paikkoja tutustua lähiluontoon sekä rakennettuun ympäristöön. Kaksivuotisessa esiopetuksessa hyödynnetään paikallisten toimijoiden, museoiden ja muiden kulttuuri- ja liikuntalaitosten tarjoamia mahdollisuuksia. Oppimista tapahtuu kaikkialla ja opetussuunnitelmaa on mahdollista toteuttaa myös ulko-opetuksena.

Lapset otetaan mukaan päiväkodin oppimisympäristöjä muokattaessa. Pedagogisen dokumentoinnin avulla tuodaan oppimista näkyväksi ryhmätiloissa mm. valokuvien ja lasten töiden kautta. Näin huoltajillakin on mahdollisuus päästä näkemään esiopetuksen toiminnan toteuttamista. On tärkeää, että lapsen oppimisympäristöt luovat monipuolisen kokonaisuuden. Oppimisympäristöä muovataan tarkoituksenmukaisesti pitkin toimintakautta. Tarkeää on, että oppimisympäristöissä on mahdollisuuksia liikkeelle, levolle, leikille ja oppimiselle.

Eri kieliä ja kulttuureja voidaan tehdä näkyväksi osaksi oppimisympäristöjä tekemällä yhteistyötä huoltajien kanssa. Vanhempia voidaan pyytää mukaan tuomaan lasten kotikulttuureja osaksi oppimisympäristöjä. Erilaiset kansainvälisyys-projektit, kuten eTwinning tai Erasmus-projektit voivat olla mukana rikastamassa oppimisympäristöjä niissä yksiköissä, joilla monikulttuurisuutta ei vielä paljoa ole.

Kokeilupäiväkodit voivat halutessaan toteuttaa myös yhteisiä projekteja ja hyödyntää niiden toteuttamisessa ja yhteistyössä myös digitaalisia välineitä.

4.2. Yhteistyö kaksivuotisen esiopetuksen aikana ja siirtymävaiheissa

Yhteistyön tavoitteena on, että varhaiskasvatus, kaksivuotinen esiopetus ja perusopetus muodostavat johdonmukaisen, lapsen kasvua ja oppimista tukevan jatkumon. Yhteistyöllä varmistetaan esiopetuksen laatua sekä vahvistetaan lasten ja huoltajien osallisuutta. Yhteistyön tulee olla suunnitelmallista.

Yhteistyö esiopetuksessa

Moniammatillista yhteistyötä tehdään varhaiskasvatuksen erityisopettajien, esiopetuksen kuraattorien, neuvolahenkilöstön, koulupsykologien, alueellisten sosionomien sekä tarvittaessa muiden lasta tutkivien tai häntä tukevien tahojen kanssa. Yhteistyön merkitys korostuu, kun jollain näistä tahoista herää huoli lapsen kehityksestä tai hyvinvoinnista tai kun lapsen tukea suunnitellaan ja järjestetään. Lapsen tuen tarvetta määritettäessä tarvittava yhteistyö ja toimintatavat on kuvattu luvussa 5. Oppilashuollon verkostoa ja toimintamalleja moniammatillisen yhteistyön osalta kuvataan tarkemmin luvussa 6.

Esiopetuksen henkilöstön yhteistyöllä lähiympäristön toimijoiden kanssa edistetään oppimisympäristöjen monipuolisuutta. Näin lasten oppimisympäristöt avautuvat ympäröivään yhteisöön ja maailmaan. Esiopetuksen yhteistyötahoilla tarkoitetaan kaikkia niitä alueellisia ja paikallisia toimijoita, joiden kanssa esiopetuksen on luontevaa tehdä yhteistyötä. Yhteistyö opetuksesta, liikunnasta, kirjastosta ja kulttuurista vastaavien tahojen ja muiden lähiympäristön toimijoiden kanssa lisää oppimisympäristöjen monipuolisuutta ja tukee esiopetuksen tavoitteita. Muita esiopetuksen yhteistyötahoja ovat esimerkiksi järjestöt, seurakunnat, poliisi, pelastuslaitos sekä ravitsemus- ja siivouspalvelut.

Henkilöstön keskinäinen yhteistyö esiopetuksessa on välttämätöntä opetuksen laadun ja esiopetusyhteisön hyvinvoinnin kannalta. Yhteistyö esiopetusyhteisön aikuisten kesken toimii samalla esimerkkinä lapsille.

Lasten yhteistyötaitojen vahvistaminen on yksi keskeisistä esiopetuksen tavoitteista. Esiopetuksessa käytetään erilaisia yhteistyömuotoja ja pienryhmätoimintaa. Lapsia kannustetaan ja ohjataan toimimaan ryhmän jäsenenä ja kehittämään omia yhteistyötaitojaan.

Huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö

Huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö on tärkeää ja sitä tulee rakentaa vahvalle luottamuksen pohjalle päivittäisissä kohtaamisissa sekä lasta koskevissa keskusteluissa. Yhteistyössä otetaan huomioon perheiden moninaisuus, yksilölliset tarpeet ja huoltajuuteen liittyvät kysymykset.

Huoltajat ovat mukana lapsen oppimissuunnitelman laadinnassa ja sen arvioinnissa. Jokaiselle lapselle laaditaan esiopetuksen alussa esiopetuksen oppimissuunnitelma wilmaan tai yksityisten päiväkotien omaan järjestelmään. Sama suunnitelma on voimassa myös lapsen täydentävän varhaiskasvatuksen aikana. Oppimissuunnitelmaa tarkennetaan yhdessä vähintään kerran vuodessa. Kolmiportaisen tuen malli ja siihen liittyvät pedagoginen arvio sekä pedagoginen selvitys ovat käytössä heti lapsen ensimmäisen esiopetusvuoden alusta lähtien. Huoltajat ovat mukana myös näiden asiakirjojen laadinnassa ja lapsen tuen suunnittelussa.

Huoltajille järjestetään yhteinen info kaksivuotisesta esiopetuksesta keväällä ennen kaksivuotiseen esiopetukseen hakemista. Yksiköt järjestävät omat vanhempainillat syksyllä toimintakauden alkaessa. Niissä huoltajille avataan opetussuunnitelman ja toimintasuunnitelman sisältöjä sekä kaksivuotisen esiopetuksen käytännön järjestelyjä yksikössä. Vanhempainilloissa huoltajien osallisuutta voidaan vahvistaa yhteisillä keskustelutehtävillä tai projektien suunnittelussa heiltä ajatuksia keräten.

Monikulttuuristen perheiden kanssa käytetään tulkkipalveluita, joita on Turussa hyvin saatavilla tulkikeskuksen kautta. Huoltajia voidaan ottaa mukaan eri kieliin, kulttuureihin ja uskontoihin

tutustumisessa. Huoltajat voivat olla osallisina esiopetuksessa myös yhteisten projektien kautta esimerkiksi yhteisten pienten kotitehtävien muodossa. Pedagogisen dokumentoinnin avulla voidaan arkea tehdä näkyväksi huoltajille myös kuvallisin keinoin.

Kaksivuotisen esiopetuksen tutustuminen järjestetään yksikössä keväällä tai alkukesästä.

Yhteistyö siirtymävaiheissa

Siirtyminen kotoa tai aiemmasta varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja esiopetuksesta kouluun ovat lapsille tärkeitä elämänvaiheita. Onnistunut siirtyminen edistää lasten turvallisuuden tunnetta ja hyvinvointia sekä heidän kasvu- ja oppimisedellytyksiään.

Lapsen viimeisin varhaiskasvatussuunnitelma siirtyy varhaiskasvatuksesta kaksivuotiseen esiopetukseen joko Wilman kautta tai paperisena versiona. Lapsen siirtyessä yksiköstä toiseen voidaan tarvittaessa järjestää siirtopalaveri, jossa mukana ovat aina lapsen huoltajat sekä lähettävän että vastaanottavan yksikön henkilökuntaa.

Yhteistyötä alkuopetuksen kanssa kehitetään kaksivuotisen esiopetuskokeilun aikana niiden koulujen kanssa, jotka ovat kokeiluyksiköiden lähikouluja. Tavoitteena on sekä toiminnallinen yhteistyö että selkeät kouluunsiirtymisen ja kouluuntutustumisen käytännöt. Yhteistyö koulun kanssa painottuu jälkimmäisen esiopetusvuoden ajalle. Yhteistyötä kuvataan tarkemmin toimintavuosittain tehtävässä toimintasuunnitelmassa.

Oppilashuollon yhteistyö lähikoulun kanssa toteutetaan yhtenevästi yksivuotisen esiopetuksen käytäntöjen mukaisesti ja se kuvataan jokaisen yksikön omassa oppilashuoltosuunnitelmassa. Tiedot opetuksen järjestämisestä varten siirretään lapsen kouluun samoin kuin yksivuotisessa esiopetuksessa. Lapsen ja huoltajan kanssa keskustellaan koulun aloitukseen liittyvistä asioista. Ennen koulun aloitusta perheitä tiedotetaan myös perusopetuksen aamu- ja iltapäivätoiminnasta

5. Opetuksen tavoitteet ja pedagoginen toteuttaminen kaksivuotisessa esiopetuksessa

Esiopetuksen pedagogisena tavoitteena on edistää lasten oppimista ja hyvinvointia sekä heidän laaja-alaista osaamistaan. Esiopetus on luonteeltaan eheytettyä opetusta, joka muodostuu eri laajuisista ja eri tavoin toteutetuista oppimiskokonaisuuksista. Oppimiskokonaisuuksien suunnittelussa ja toteuttamisessa lähtökohtina ovat lasten kiinnostuksen kohteet ja opetukselle asetetut tavoitteet. Monipuolisiin työtapoihin, pedagogiseen dokumentointiin, opetuksen arviointiin ja oppimisen alueisiin liittyvät tavoitteet ovat opetuksen tavoitteita.

Esiopetuksessa käytetään varhaiskasvatukseen soveltuvaa pedagogiikkaa, jossa lasten oppimisen mahdollisuuksista ja hyvinvoinnista pidetään huolta koko päivän ajan. Esiopetuksen opettajalla on vastuu esiopetuksen suunnittelusta, toteutuksesta, arvioinnista ja kehittämisestä paikallisen kokeiluopetussuunnitelman mukaisesti. On tärkeää, että esiopetuksen koko henkilöstö tuntee opetussuunnitelman tavoitteet ja toimii yhdessä niiden saavuttamiseksi.

Kaksivuotisen esiopetuksen kokeiluun osallistuvien lasten ikäero vaihtelee alle viisivuotiaista seitsemänvuotiaisiin. Lasten ikäerot sekä henkilökohtaisen kehittymisen erot otetaan huomioon. Lisäksi otetaan huomioon se, että lasten kokemusten kesto varhaiskasvatukselle tyypillisestä oppimisesta ja toiminnasta vaihtelevat. Lasten mielenkiinnon kohteet, osaaminen ja kehittyvät taidot sekä tarve tarjota kullekin lapselle sopivasti haasteita ovat opetuksen suunnittelun lähtökohtia.

5.1. Monipuoliset työtavat

Ohjattu ja lasten omaehtoinen leikki sekä havainnolliset, lasten aktiivisuutta ja luovuutta edistävät työtavat ovat olennainen osa kaksivuotisen esiopetuksen toimintaa. Työtapojen valintaa ja käyttöä ohjaavat esiopetukselle asetetut tehtävät ja tavoitteet sekä lasten tarpeet, edellytykset ja kiinnostuksen kohteet.

Esiopetuksessa työtavat ovat sekä oppimisen väline että opettelun kohde. Ne ovat osa vähitellen kehittyviä oppimisen taitoja, jota lapset tarvitsevat oppimisen polulla. Tämän vuoksi on tärkeää, että opettaja ohjaa lapsia kokeilemaan ja käyttämään erilaisia työtapoja ryhmissä, työpareina ja itsenäisesti. Leikkiin perustuvat sekä kokemukselliset ja toiminnalliset työtavat tarjoavat elämyksiä ja vahvistavat lasten oppimismotivaatiota.

Esiopetuksessa olevien lasten työskentelytaidot ovat vasta kehittymässä, joten opettaja vastaa siitä, että lapset saavat kokemuksia ja ohjausta eri tiedon ja taidon aloille sopivista työtavoista. Lapset osallistuvat toiminnan suunnitteluun, työtapojen valintaan ja tekevät erilaisia työtehtäviä. Tämä on arjen osallisuutta, jonka tavoitteena on tukea lasten aloitteellisuuden kehittymistä ja omaa vastuunottoa. Oppimista edistää se, että lapset ovat mukana miettimässä työskentelyn tavoitteita ja he tietävät, mitä heiltä odotetaan. Tehtyjen valintojen ja työskentelyn onnistumista arvioidaan lasten kanssa yhdessä yhdessä.

Leikki työtapana

Leikki on lapsille ominainen tapa toimia ja hahmottaa maailmaa. Erilaiset leikit edistävät lasten kehitystä, hyvinvointia ja tarjoavat lapsille monipuolisia mahdollisuuksia keksiä, harjoitella ja opetella uusia asioita. Leikkien mielikuvitusmaailmojen rakentaminen, erilaisten roolien ottaminen ja esimerkiksi sääntöjen määrittäminen tekevät leikeistä tärkeitä oppimisympäristöjä lapsille. Tämän vuoksi leikki eri muodoissaan on keskeinen työtapana esiopetuksessa.

Opettajan ja muun henkilöstön tehtävä on turvata leikin edellytykset, osallistua, ohjata ja rikastaa leikkejä pedagogisesti ja sukupuolisensitiivisesti. On tärkeää huolehtia siitä, että jokaisella lapsella on mahdollisuus olla osallisena yhteisissä leikeissä. Lapsia kannustetaan tekemään leikeissä aloitteita ja ohjataan ottamaan toiset huomioon. Lasten leikkitaitojen kehittymistä tuetaan. Lasten omaehtoisten leikkien lisäksi yhdessä rakennetut pitkäkestoiset leikit luovat hyvän mahdollisuuden toteuttaa erilaisia oppimiskokonaisuuksia. Leikin juonen kehittämisessä ja leikkimaailmojen rakentamisessa voidaan luontevasti yhdistää erilaisia työtapoja, kuten draamaa, liikuntaleikkejä sekä leikillistä lukemista ja kirjottamista. Leikin aiheet voivat vaihdella lasten mielenkiinnon kohteiden mukaan vakavista teemoista hassutteluun ja ajankohtaisiin aiheisiin.

Tutkiva oppiminen

Leikin ohella tutkiva oppiminen on keskeinen työtapo kaksivuotisessa esiopetuksessa. Yhteisen tutkimisen kohteeksi pyritään valitsemaan ilmiö, joka nousee esille lasten leikeistä, keskustelusta tai kysymyksistä. Lapsia rohkaistaan tekemään kysymyksiä, päätelmiä sekä keksimään ratkaisuja arjen ongelmiin ja kokeilemaan niitä. Tutkivaan toimintaan ja oppimiseen kuuluu havainnointia, kysymysten muotoilua, tiedon hankintaa, kokeilua, päättelyä, ratkaisujen keksimistä sekä dokumentointia ja tulosten esittämistä. Dokumentit ja tulosten esittäminen tuovat näkyväksi lasten ajattelua ja tiedon kehittymistä sekä vahvistavat lasten osallisuuden kokemusta.

Tavoitteena on, että lapset käyttävät kaikkia aistejaan, liikkuvat, kehittävät muistiaan ja mielikuvitustaan sekä nauttivat oivaltamisesta. Yhdessä työskenneltäessä lapsia rohkaistaan kyselemään, ihmettelemään, tutkimaan, päättelämään ja ratkaisemaan ongelmia sekä toimimaan tavoitteellisesti yhteisen päämäärän suuntaisesti. Lapsille järjestetään myös mahdollisuuksia kokeilla ja toimia itsenäisesti.

Monipuoliset työtavat ja oppimisympäristö

Monipuolisten työtapojen käyttö edellyttää, että oppimisympäristöissä on riittävästi erilaisia leikkiin ja opetteluun soveltuvia materiaaleja, havainto- ja työvälineitä sekä mahdollisuuksia käyttää tieto- ja viestintäteknologiaa. Digitaalisten välineiden ja ohjelmien suunnitelmallinen hyödyntäminen rikastaa oppimista ja leikkiä. Monipuolisia tarjoumia sisältävät oppimisympäristöt luovat tilaisuuksia eriyttää lasten oppimista, sitoutua pitkäkestoiseen leikkiin ja kerrata opeteltua. Onnistumisen kokemuksilla ja työtapoihin liittyvällä kannustavalla palautteella tuetaan lasten myönteisen itsetunnon kehittymistä. Tavoitteena on, että lasten halu kokeilla ja opetella vahvistuu ja heille syntyy luottamus siihen, että he pystyvät oppimaan uutta.

5.2. Pedagoginen dokumentointi

Pedagoginen dokumentointi on keskeinen osa kaksivuotisen esiopetuksen suunnittelua, toteuttamista sekä toiminnan arvioimista ja kehittämistä. Se on jatkuva prosessi, jossa havainnoinnin, dokumenttien kokoamisen ja näiden tulkinnan avulla tarkastellaan ja arvioidaan pedagogista toimintaa.

Dokumentit voivat olla muistiinpanoja, valokuvia, lasten töitä tai vaikkapa videoita yhteisessä tekemisessä. Dokumentoinnin tavoitteena on tuottaa tietoa esiopetusryhmän toiminnasta sekä kunkin lapsen kehittymisestä ja oppimisesta sekä ajattelusta ja mielenkiinnon kohteista.

Kuvien ja muiden tallenteiden avulla voidaan arjen toiminnasta kertoa myös huoltajille. Tällaista kuvallista arjen avaamista voidaan esitellä huoltajille esimerkiksi ryhmätilojen projektiseinillä, yksikön Instagram tai Facebook-tilillä, yksikön käyttämällä suljetulla alustalla tai erilaisissa kasvunkansioissa. Kuvallinen kerronta arjesta tukee huoltajien kanssa tehtävää yhteistyötä myös silloin, kun yhteistä kieltä ei ole.

Suunnitelmallisen dokumentoinnin avulla opettaja ja muu henkilöstö oppivat tuntemaan yksittäisiä lapsia, ymmärtämään heidän vuorovaikutussuhteitaan sekä lapsiryhmän ja henkilöstön vuorovaikutuksen luonnetta. Suunnitelmallista pedagogista dokumentointia tarvitaan myös lapsen kasvun ja oppimisen tuen sekä oppilashuollon toteuttamisessa.

Lapsen oppimissuunnitelma, tehostetun tuen oppimissuunnitelma sekä erityisen tuen piirissä olevien lasten henkilökohtaisen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma ovat osa esiopetuksen pedagogista dokumentointia.

5.3. Arviointi opetuksen ja oppimisen tukena

Arviointi on kiinteä osa esiopetusta[59]. Arvioinnilla on esiopetuksessa kaksi tehtävää: sen avulla suunnitellaan ja kehitetään opetusta sekä tuetaan kunkin lapsen hyvinvointia, kasvua ja oppimista. Arviointi on havainnoinnin, dokumentoinnin, arviointipäätelmien ja palautteen muodostama kokonaisuus, johon osallistuvat opettajien lisäksi muu esiopetuksen henkilöstö sekä lapset ja huoltajat.

Esiopetuksen tehtävänä on edistää yhteistyössä huoltajien kanssa lasten kehitys- ja oppimisedellytyksiä[60]. Tavoitteellisen ja lasten kehitystä tukevan opetuksen edellytyksenä on, että opettaja saa tietoa lasten aiemmista kasvuympäristöistä, kehittymisestä ja oppimisesta sekä mielenkiinnon kohteista. Näitä tietoja voivat antaa lapsen huoltaja, aiemman varhaiskasvatuksen henkilöstö sekä lapsi itse. On tärkeää, että opettaja saa myös tietoa lapsen mahdollisesta tuesta ja tuen tarpeista esiopetusta edeltävästä varhaiskasvatuksesta. Esiopetuksen opettaja hyödyntää tietoja lapsen henkilökohtaisten tavoitteiden suunnittelussa yhteistyössä huoltajan ja lapsen kanssa. Suunnittelun apuna voidaan käyttää lapsikohtaista oppimissuunnitelmaa. Suunnittelussa, toteutuksessa ja arvioinnissa otetaan huomioon, että opetussuunnitelman tavoitteet ovat opetukselle asetettuja tavoitteita, eikä esiopetuksessa ole yleisiä lapsille asetettuja osaamistavoitteita.

Opettaja ja lasta ohjaava muu henkilöstö seuraavat kunkin lapsen kehittymistä ja oppimista esiopetuksen aikana. Seuraamisen kohteena ovat lasten työskentely, käyttäytyminen ja heidän oppimisensa edistyminen eri tiedon- ja taidonaloilla[61]. Seuraaminen perustuu jatkuvaan havainnointiin sekä monipuoliseen dokumentointiin. Lasten tekemät työt ja kertomat kokemukset ovat osa havainnointia ja dokumentointia. Myös huoltajan havainnot lapsensa oppimisesta ja hyvinvoinnista ovat arvokkaita. Kootun seurantatiedon ja sen perustalta tehtyjen arviointipäätelmien pohjalta opettaja kehittää opetusta ja oppimisympäristöjä sekä lasten mahdollisesti saamaa tukea.

Opettaja ja lasta ohjaava muu henkilöstö antavat lapsille päivittäin rohkaisevaa ja kannustavaa palautetta lasten vahvuuksista ja kehittämialueista. Koottua dokumentaatiota käytetään niin, että kukin lapsi voi havaita edistymistään. Tämä rakentaa lasten myönteistä käsitystä itsestään oppijana. On tärkeää, että huoltajat saavat usein palautetta lapsensa työskentelystä, käyttäytymisestä ja oppimisen edistymisestä, jotta he voivat osaltaan tukea lastaan[62].

Esiopetuksessa kehitetään lasten edellytyksiä itsearviointiin[63]. Lapsia rohkaistaan kuvaamaan, mistä he esiopetuksessa pitävät, missä he ovat omasta mielestään onnistuneet ja mitä he haluaisivat opetella jatkossa. Opettaja ohjaa lapsia myös pohtimaan yhteisen toiminnan onnistumista. Lasten oppimisen polun aikana vähitellen kehittyvä itsearviointitaito on osa oppimisen taitoja.

On tärkeää, että tarpeelliset tiedot kunkin lapsen esiopetuksen aikaisesta työskentelystä sekä kasvun ja oppimisen etenemisestä ovat perusopetuksen opettajan käytettävissä lapsen siirtyessä ensimmäiselle luokalle. Tämä varmistetaan esiopetuksen ja koulun henkilöstön sekä huoltajien ja lasten yhteistyöllä. Tietojen siirtämisessä voidaan hyödyntää esiopetuksen aikana koottuja kunkin lapsen etenemistä kuvaavia dokumentteja sekä lapsikohtaista oppimissuunnitelmaa tai HOJKSia. Kokeilukunta vastaa toimivien siirtymävaiheen käytäntöjen luomisesta (tarkemmin luvussa 3.3 Yhteistyö kaksivuotisen esiopetuksen aikana ja siirtymävaiheissa). Tietojen siirrossa noudatetaan voimassa olevia säännöksiä.

Opettajat käyttävät lasten kasvun ja oppimisen seurannasta saamaansa arviointitietoa ja dokumentaatiota pedagogisessa suunnittelussa ja opetuksen uudelleen suuntaamisessa. Lapsilta ja huoltajilta saatu palaute otetaan huomioon toiminnan kehittämisessä.

Lapsille voidaan antaa molempien lukuvuosien päätteeksi kaksivuotisen esiopetuksen osallistumistodistus[64]. Todistus annetaan huoltajan sitä pyytäessä. Todistukseen merkitään todistuksen, kokeilukunnan, koulun/päiväkodin ja lapsen nimet sekä lapsen henkilötunnus ja todistuksen antamispäivä. Lisäksi todistukseen merkitään, että todistus on Opetushallituksen 5.2.2021 hyväksymien kaksivuotisen esiopetuksen kokeiluopetussuunnitelman perusteiden mukainen. Todistus voi sisältää yleiskuvauksen toteutuneesta esiopetuksesta. Todistukseen ei merkitä lapsen persoonaan, oppimisen etenemiseen tai lapsen toimintaan liittyviä kuvauksia.

Toiminnan arviointi ja kehittäminen kokeilun aikana

Kaksivuotisen esiopetuksen kokeilun toteutumista seurataan ja arvioidaan kansallisesti ja paikallisesti. Kokeilukunnan tulee osallistua ulkopuoliseen toimintansa arviointiin kokeilulainsäädännön mukaisesti [65]. Ulkopuolisen seurannan ja tutkimuksen lisäksi kokeilukuntien tulee itse arvioida kaksivuotista esiopetusta[66]. Kaksivuotisen esiopetuksen järjestämisessä on kyse kansallisesti merkityksellisestä kokeilusta, joten oman toiminnan tavoitteellinen arviointi ja kehittäminen on osa kokeilua ja edellyttää suunnittelua ja johtamista heti kokeilun alusta. Kokeilukunta vastaa siitä, millaisia toiminnan arvioinnin ja henkilöstön itsearvioinnin menetelmiä kokeilun aikana käytetään. Arvioinnin tavoitteena on tuottaa tietoa esiopetuksen toteutuneesta laadusta, kokeilun onnistumisesta ja kaksivuotiseen esiopetukseen liittyvistä kehittämissä kohteista.

[59] Perusopetuslaki 22 § 2 mom. (628/1998); Perusopetusasetus 14 § 2 mom. (852/1998)

[60] Valtioneuvoston asetus 5 § (422/2012)

[61] Perusopetuslaki 22 § 1 mom. (628/1998)

[62] Perusopetusasetus 10 § 1 mom. (852/1998)

[63] Perusopetuslaki 22 § 1 mom. (628/1998)

[64] Perusopetuslaki 22 § 2 mom. (628/1998)

[65] Laki kaksivuotisen esiopetuksen kokeilusta 10§ 1 mom. (1046/2020)

[66] Perusopetuslaki 21§ 2 mom. (2013/1296)

Varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen arviointi ja kehittäminen Turussa

Turun kaupunkistrategiassa Turku 2030-luvulla on tavoitteena laadukkaan kasvatuksen ja koulutuksen polun tarjoaminen varhaiskasvatuksesta korkeakouluihin. Tavoitetta mitataan ja arvioidaan varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen laatukselyjen avulla.

Kasvatuksen ja opetuksen palvelukokonaisuuden kehittämisen painopisteenä on hyvinvointi ja sen tukeminen koskien niin lapsia ja nuoria kuin myös opetus- ja ohjaushenkilöstöä kaikilla palvelualueilla. Samalla kehitetään oppimisympäristöjä ottamalla huomioon opetuksen ja varhaiskasvatuksen digitalisaation mukana tuomat uudistukset sekä opetussuunnitelmista nousevat toimintakulttuurin muutokset ja kehittämistarpeet. Yksinäisyyden vähentäminen, kiusaamisen ehkäiseminen sekä lasten ja nuorten osallisuuden lisääminen ovat keskiössä kaikilla kasvatuksen ja opetuksen palvelualueilla.

Varhaiskasvatuksen palvelualue

Varhaiskasvatuksen palvelualueella kuntakohtaiset esiopetussuunnitelma sekä varhaiskasvatussuunnitelma ja niihin liittyvä johtamis- ja toimintakulttuurin kehittäminen ovat keskeisiä sisältöjä ja laatua ohjaavia tekijöitä. Kehittäminen perustuu pitkäjänteiseen, luottamukseen nojaavaan yhteistyöhön ja toimijoiden välillä käytävään jatkuvaan vuoropuheluun.

Varhaiskasvatuksen palvelualueella asiakaspalautteita ja asiakaskyselyiden kautta saatua tietoa käytetään toiminnan kehittämiseksi ja arvioimisessa. Tulosten pohjalta nostetaan kehittämistarpeita toiminnan tavoitteiksi. Kunnallisen varhaiskasvatuksen asiakaskyselyiden ja palautteiden tulokset ovat nähtävillä Turun varhaiskasvatuksen www-sivuilla. Yksityisillä palveluntuottajilla on käytössä omat laadunhallintamallinsa.

Kehittävä palaute -arviointi on Turussa kunnallisen varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen keskeinen arviointimenetelmä. Arvioinnin avulla kartoitetaan turkulaisen varhaiskasvatustoiminnan nykytilaa. Kehittävän palautteen avulla voidaan selvittää tarkasti mitä varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa tapahtuu. Tietoa kerätään lasten arjesta, kokemuksista, oppimisympäristöistä ja johtajuudesta. Kehittävä palaute -arviointi antaa pohjan laadukkaan varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen tuottamiseen sekä varhaiskasvatuksen lakisääteisen arvioinnin toteuttamiseen. Observoijina toimivat varhaiskasvatuksen työntekijät, jotka ovat käyneet observoijakoulutuksen.

Menetelmässä aineistoa kerätään usealla eri mittarilla, joita ovat

- Observoijien suorittama havainnointi
- Oppimisympäristön arviointilomake
- Lasten haastattelu
- Johtajan suorittama arviointi
- Lapsilomake

Palvelualuepäälliköt vastaavat kehittämiskohteiden asettamisesta omille palvelualueilleen Kehittävä palaute -arviointitulosten pohjalta. Päiväkodinjohtajat laativat omiin yksiköihinsä tavoitteet ja suunnitelmat alueellisten tavoitteiden pohjalta.

5.4. Oppimisenalueet kaksivuotisessa esiopetuksessa

Oppimisenalueet muodostuvat eri tiedon- ja taidonaloihin liittyvistä, esiopetuksen kannalta oleellisista opetuksen tavoitteista. Vaikka oppimisen alueita muodostettaessa on otettu huomioon laaja-alaisen osaamisen tavoitteet, on tärkeää, että opettaja ottaa ne huomioon opetusta suunnitellessaan. Oppimisen alueiden tavoitteet ovat opettajan työtä ohjaavia tavoitteita. Lasten eheän päivän ja oppimisen jatkumon varmistamiseksi on tärkeää, että koko henkilöstö tuntee oppimisen alueiden tavoitteet ja muut luvussa 4 (Oppimisenalueet kaksivuotisessa esiopetuksessa) määritellyt opetuksen tavoitteet.

Tässä luvussa kuvatut oppimisenalueet on ryhmitelty viideksi kokonaisuudeksi.

- *Kielten rikas maailma*
- *Ilmaisun monet muodot*
- *Minä ja meidän yhteisömme*
- *Tutkin ja toimin ympäristössäni*
- *Kasvan, liikun ja kehityn*

Kuhunkin kokonaisuuteen on koottu tavoitteita, joilla on toisiinsa liittyviä opetuksellisia ja kasvatuksellisia tehtäviä. Eheytyneen opetuksen periaatteiden mukaisesti opettaja yhdistelee eri oppimisen alueiden tavoitteita ja sisältöjä pedagogisesti tarkoituksenmukaisella tavalla esiopetuksen oppimiskokonaisuuksia suunnitellessaan.

Oppimisen alueiden rinnalla toinen opetuksen suunnittelun ja toteuttamisen kannalta tärkeä tekijä ovat lasten mielenkiinnon kohteet. Tietoa lasten mielenkiinnon kohteista saa muun muassa havainnoimalla lasten toimintaa sekä keskustelemalla lasten ja heidän huoltajiensa kanssa. Myös lasten aiemman varhaiskasvatuksen henkilöstöllä on tietoa lasten kiinnostuksen aiheista. Opettaja käyttää koottua tietoa lapsiryhmän toiminnan suunnittelussa ja lasten oppimisen yksilöllisessä

tukemisessa. Lasten mielenkiinnon kohteet muuttuvat ja vaihtuvat esiopetuksen kuluessa, joten havainnointi ja yhteinen keskustelu ovat tärkeitä koko esiopetuksen ajan.

Lasten mielenkiinnon kohteiden huomioiminen on osa lapsilähtöistä esiopetusta. Kiinnostavien asioiden ja teemojen opettelu motivoi lapsia oppimaan ja iloitsemaan oppimastaan. Samalla lapset saavat kokemuksia siitä, että heidän ajatuksensa ovat tärkeitä. Opettajan tehtävä on myös ohjata lapsia kokeilemaan ja opettelemaan uusia tietoja ja taitoja oppimisen alueiden mukaisesti. Lasten kanssa tutustutaan oppimisen alueiden sisältöön ja jutellaan siitä, mitä ne tarkoittavat.

Esiopetus on eheytettyä opetusta, joka toteutetaan oppimiskokonaisuuksina. Oppimiskokonaisuuksien kesto ja toteutustapa vaihtelevat valitun aihepiirin, tilanteen ja lasten oppimisen etenemisen mukaan. Lapset osallistuvat oppimiskokonaisuuksien suunnitteluun ja toteutumisen arviointiin opettajan ohjauksessa kehittyvien taitojensa puitteissa. On tärkeää, että jokaisella lapsella on mahdollisuus oppia ja työskennellä omaan tahtiinsa sekä kehittää taitojaan vuorovaikutuksessa toisten lasten, opettajan ja muun henkilöstön kanssa monipuolisissa oppimisympäristöissä. Oppimiskokonaisuuksien tehtävä on tarjota lapsille uusia ja innostavia oppimiskokemuksia sekä mahdollisuuksia työskennellä kullekin lapselle sopivia oppimisen haasteita sisältävien tehtävien parissa. Opetuksessa otetaan huomioon lasten erilaiset tuen tarpeet ja annetaan lapsille riittävästi tukea heti tuen tarpeen ilmetessä.

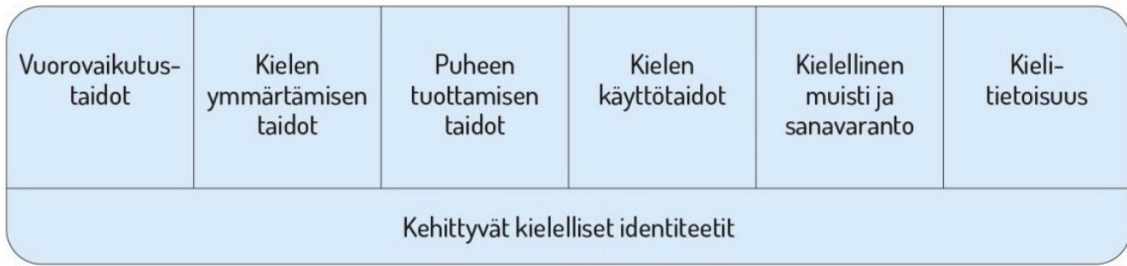
5.4.1. Kielten rikas maailma

Esiopetusiässä kielestä tulee yhä vahvemmin lasten ajattelun, ilmaisun ja vuorovaikutuksen sekä oppimisen että tiedonhankinnan väline, jonka avulla he jäsentävät arkeaan ja rakentavat maailmankuvaansa. Kieli antaa lapsille uusia vaikuttamisen keinoja, mahdollisuuksia osallisuuteen ja aktiiviseen toimijuuteen.

Kaksivuotisessa esiopetuksessa olevien lasten kielelliset taidot ja valmiudet vaihtelevat paljon. Opetusta eriyttämällä tarjotaan jokaiselle lapselle sopivia haasteita ja uuden oppimisen iloa. Esiopetuksessa vahvistetaan lasten uteliaisuutta ja kiinnostusta kieliin sekä tekstien tuottamiseen ja tulkitsemiseen. Kielen kehityksen tukeminen kytkeytyy lapsen monilukutaidon kehittymiseen (luku 2.6 Laaja-alainen osaaminen). Lisäksi se on yhteydessä seuraaviin laaja-alaisen osaamisen alueisiin: ajattelu ja oppiminen, kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu sekä tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen. Esiopetuksessa lapsille annetaan kannustavaa ja johdonmukaista palautetta heidän kielenkäyttö- ja vuorovaikutustaidoistaan. Myönteinen palaute on tärkeää oppimisen ja motivaation kannalta.

Esiopetuksessa tuetaan jokaisen lapsen opetuskielen taitojen kehittymistä. Opetuksessa otetaan huomioon, että lapset kasvavat erilaisissa kielellisissä ympäristöissä ja että he voivat samaan aikaan omaksua useita eri kieliä. Kotien tavat käyttää kieltä ja olla vuorovaikutuksessa vaihtelevat, ja kodeissa voidaan puhua useita kieliä. Kielellistä ja kulttuurista moninaisuutta tehdään esiopetuksessa näkyväksi yhteistyössä huoltajien kanssa. Tämä osaltaan tukee lasten kielellisten identiteettien kehittymistä. Kielelliseen ja kulttuuriseen moninaisuuteen liittyviä tarkentavia näkökulmia esiopetuksessa käsitellään luvussa 4.5 (Kielelliseen ja kulttuuriseen moninaisuuteen liittyviä tarkentavia näkökulmia).

Kielen oppimisen kannalta on tärkeää tiedostaa, että saman ikäiset lapset voivat olla eri vaiheissa kielen kehityksen eri osa-alueilla. **Lasten kielelliset identiteetit** (kuvio 1) kehittyvät, kun heitä ohjataan ja tuetaan kielellisten taitojen ja valmiuksien keskeisillä osa-alueilla.



Kuvio 1. Lasten kielen kehityksen keskeiset osa-alueet esiopetuksessa.

1

Kielten rikas maailma

- Esiopetuksen tehtävä on vahvistaa jokaisen lapsen kielellisten taitojen ja valmiuksien sekä kielellisten identiteettien kehittymistä.
- Lasten kielellistä kehitystä tukee monipuolinen kieli- ja tekstiympäristö. Lapsille tulee olla tarjolla monipuolista kuunneltavaa, luettavaa ja katseltavaa. Opetuksessa käytetään erilaisia tekstejä kuten lastenkirjallisuutta, lasten tietokirjoja, lehtiä, verkkotekstejä ja äänikirjoja.
- Lapsille luetaan ja kerrotaan tarinoita, ja heitä kannustetaan itse keksimään niitä. Lasten kertomuksia, loruja ja sanallisia viestejä dokumentoidaan.
- Monilukutaidon kehittymistä tukee se, että esiopetuksessa laajan tekstikäsitteilyn mukaisesti puheen rinnalla käytetään muun muassa visuaalisia, auditiivisia ja audiovisuaalisia viestejä sekä tekstejä.
- Oppimisympäristöt suunnitellaan niin, että niissä on lapsille runsaasti mahdollisuuksia havainnoida ja tutkia kieltä; lukea, puhua ja kirjoittaa sekä laajentaa sanavarantoaan.
- Lapsia ohjataan tarkoituksenmukaiseen kynäotteeseen ja näppäintaitoihin.

Yksityiskohtaisemmat tavoitteet

Vuorovaikutustaidot

- *Vuorovaikutustaitoja vahvistavat lasten kokemukset kuulluksi tulemisesta ja se, että heidän aloitteisiinsa vastataan.*
- *Vuorovaikutustaitojen kehittymistä tuetaan rohkaisemalla lapsia vuorovaikutukseen toisten lasten ja henkilöstön kanssa.*
- *Lasten kanssa harjoitellaan kysymistä, pyytämistä, neuvottelemista ja toimimista erilaisissa tilanteissa.*
- *Opetuksessa voidaan käyttää erilaisia toiminnallisia menetelmiä kuten draamaa.*

Kielen ymmärtämisen taidot

- *Lasten kielen ymmärtämisen taitoja tuetaan runsaan kielellisen mallintamisen avulla.*
- *Johdonmukainen toiminnan sanallistaminen, keskusteleminen ja erityyppisten tekstien käsittely tukevat lasten sanavarannon kehittymistä.*
- *Erilaisissa esiopetuksen tilanteissa käytetään kuvailevaa ja tarkkaa kieltä. Tarvittaessa käytetään kuvia, esineitä ja tukiviittomia.*

Puheen tuottamisen taidot

- *Puheen ymmärtämisen taitoja vahvistetaan ohjaamalla kertovaan puheeseen ja keskusteluun eri tilanteissa.*
- *Yhteisissä keskusteluissa lapset kehittävät taitojaan kysyä, päätellä ja arvioida kuulemaansa.*
- *Opetuksessa voidaan harjoitella keskittyntä kuuntelua ja vuorottelua sekä intonaatiota, puheen sujuvuutta ja ymmärrettävyyttä.*

Kielen käyttötaidot

- *Lasten kielen käyttötaitoja vahvistetaan tarkastelemalla kielen käyttämistä eri tilanteissa.*
- *Erilaisiin teksteihin tutustumalla tuetaan kielen käyttötaitojen kehittymistä sekä puhutun ja kirjoitetun kielen erojen havaitsemista.*
- *Lapsia ohjataan kertomaan, kuvailemaan ja selittämään sekä ilmaisemaan mielipiteensä ja eläytymään erilaisiin teksteihin.*

Kielellinen muisti ja sanavarasto

- Lasten kielellistä muistia ja sanavarastoa tuetaan esimerkiksi loruilla ja laululeikeillä, kielellä leikittelyllä, nimeämisellä sekä käyttämällä erilaisia kuvaavia sanoja ja uusia käsitteitä.
- Erilaisten tekstien lukeminen, tarinoiden kerronta ja yhteinen keskustelu luetun pohjalta auttavat lapsia ymmärtämään lukemisen merkitystä mikä edistää oppimismotivaatiota.
- Opettajan mallintamisen ja erilaisten harjoitusten avulla lapset saavat kokemuksia siitä, miten puheen voi muuttaa kirjoitetuksi kieleksi ja kirjoitetun kielen puheeksi.

Kielitietoisuus

- Lähiympäristön eri kielten ja lapsen oman kielenkäytön havainnointi tukee kielitietoisuuden kehittymistä.
- Opettajan tehtävänä on lisätä lasten kiinnostusta suullista ja kirjoitettua kieltä sekä myös lukemista ja kirjoittamista kohtaan.
- Lasten huomiota suunnataan sanojen merkityksistä kielen muotoihin ja rakenteisiin, kuten äänteisiin, kirjaimiin, tavuihin ja sanoihin.
- Lapsia ohjataan kirjoittamaan ja lukemaan leikkillisesti.
- Lapsia innostetaan yhdessä ja omatoimisesti tunnistamaan ja tuottamaan eri tavoin kirjaimia, sanoja ja tekstejä taitojensa ja mielenkiintonsa mukaisesti heille mielekkäissä asiayhteyksissä.
- Lapsia kannustetaan ilmaisemaan itseään ja tuomaan ajatteluaan näkyväksi tuottamalla omia puhuttuja, kirjoitettuja ja audiovisuaalisia tekstejä.
- Tekstien tuottamisessa hyödynnetään käsin kirjoittamisen lisäksi digitaalista tekstinkäsittelyä.
- Opetuksessa voidaan käyttää esimerkiksi erikielisiä lauluja, leikkejä ja viittomia.

Turussa on laadittu opas Kieli- ja kulttuuritietoinen varhaiskasvatus (2021), josta löytyy tukea myös monikielisten lasten esiopetuksen suunnitteluun ja suomenkielen tason arviointiin.

Turun kaupunginkirjasto tarjoaa esikoululaisille kirjastokurssin, johon esiopetusryhmät voivat osallistua. Kurssilla kerrotaan lapsille leikin, tarinan ja runon keinoin kirjaston toiminnasta, ja esitellään omaa lähikirjastoa.

Turun kaupunginkirjaston eri toimipisteissä järjestetään ohjelmaa lapsiryhmille mm. vuorovaikutuksellisia satuhetkeä, yksittäisiä tapahtumia, esityksiä ja työpajoja. Satutunnit ovat maksuttomia, mutta ryhmien on ilmoitauduttava tunnille etukäteen. Kirjaston toimintaa toteutetaan molemmilla kotimaisilla kielillä.

5.4.2. Ilmaisun monet muodot

Lasten oppimisedellytykset, sosiaaliset- ja vuorovaikutustaidot ja myönteinen minäkuva vahvistuvat, kun he saavat valmiuksia ympäröivän maailman jäsentämiseen. Nämä valmiudet kehittyvät, kun lapset tutkivat, tulkitsevat ja ilmaisevat itseään ja maailmaa erilaisia ilmaisun taitoja harjoittelemalla. Eri ilmaisutavoissa toteutuvat hahmottamisen, tekemisen ja tulkinnan vaiheet.

Esiopetuksessa jokaisella lapsella tulee olla mahdollisuus taiteellisiin elämyksiin, kokemuksiin ja omaan ilmaisuun. Ilmaisun eri muodot tuovat näkyväksi lapsen ajattelua, tunteita sekä tapaa nähdä ja kokea maailmaa.

Harjoittelu tukee hyvinvointia sekä lasten keskittymiskyvyn, vuorovaikutus-, ongelmanratkaisuja itsesääätelytaitojen kehittymistä. Ilmaisun eri muotojen harjoittelu vahvistavaa lasten kuuntelemisen, tavoitteellisen toiminnan ja vertaispalautteen taitoja. Erityistä huomiota kiinnitetään pienimpien lasten ilmaisutaitojen vahvistamiseen. Samalla heidän mahdollisuutensa osallistua ja tulla kuulluksi vahvistuvat.

Esiopetuksen tehtävä on kehittää lasten ilmaisua **musiikillisen, kuvataiteellisen, käsitöiden sekä suullisen ja kehollisen ilmaisun** perustaitoja harjoittelemalla.

Kulttuurin ja ilmaisun eri muotoihin tutustuminen vahvistaa lasten osallistumisen ja vaikuttamisen taitoja sekä monilukutaidon kehittymistä. Eri ilmaisumuotojen käyttö esiopetuksen arjessa ja juhlissa tarjoaa mahdollisuuksia tuoda esille kulttuurista moninaisuutta ja iloita siitä.

Kokonaisuuteen liittyvät opetuksen yleiset tavoitteet**Ilmaisun monet muodot**

- Lapsia rohkaistaan ja ohjataan käyttämään ilmaisun eri muotoja.
- Lapset saavat elämyksiä taiteesta sekä kokemuksia luovasta prosessista ja siihen kuuluvasta suunnittelun, toteutuksen ja arvioinnin kokonaisuudesta.
- Toiminnan lähtökohtana ovat lasten aistimukset, havainnot ja kokemukset.
- Lapsia kannustetaan kertomaan ideoistaan, työskentelystään ja niihin liittyvistä erilaisista kokemuksista.
- Toiminnan tuotoksia tarkastellaan yhdessä, ja yhteinen tekeminen näkyy oppimisympäristöissä.
- Lasten ilmaisussa ja työskentelyn dokumentoinnissa käytetään monipuolisesti erilaisia materiaaleja ja välineitä.
- Opetuksessa hyödynnetään monipuolisesti eri oppimisympäristöjä ja lähiseudun kulttuuritarjontaa.
- Taiteen, kulttuurin ja eri ilmaisun muotojen harjoittelu ja kokeilut edellyttävät esiopetuksen toimintakulttuurin systemaattista kehittämistä.

Yksityiskohtaisemmat tavoitteet**Musiikki**

- *Musiikillinen toiminta on monipuolista ja moniaistista, ja sen tavoitteena on vahvistaa lasten kiinnostusta ja omakohtaista suhdetta musiikkiin.*
- *Lapsille tarjotaan kokemuksia laulun, tanssin, liikkeen, soiton ja oman musiikin luomisen avulla.*
- *Lasten kanssa opetellaan lauluja ja tutustutaan monipuolisesti eri musiikkityyleihin ja soittimiin.*
- *Musiikilla leikitään, kokeillaan ja improvisoidaan.*
- *Lasten kanssa havainnoidaan äänen tasoa, kestoa, voimaa ja sointivärejä musiikillisessa toiminnassa.*
- *Lapset saavat kokemuksia perussykkeestä, sanarytmeistä ja kehosoittamisesta.*
- *Opetus tarjoaa lapsille kokemuksia erilaisista tavoista tehdä musiikkia yhdessä sekä pienimuotoisten musiikkiesitysten harjoitteluprosesseista ja esiintymistilanteista.*

Käsityöt

- *Esiopetuksessa harjoitellaan monimateriaalisten käsitöiden tekemistä ja erilaisten työvälineiden käyttöä.*
- *Lapsia innostetaan käsitöiden tekemiseen, jolla vahvistetaan heidän suhdettaan käsityökulttuuriin ja myönteisiä osallisuuden kokemuksiaan.*
- *Lasten kanssa kokeillaan sekä kovien (esim. kivi, puu, metalli) että pehmeiden (esim. villa, sammal, kangas) materiaalien käyttöä ja opetellaan niiden käsittelyssä tarvittavia tekniikoita ja perustaitoja.*
- *Lapsia rohkaistaan suunnittelemaan ja toteuttamaan erilaisia käsitöitä mielikuvituksensa, kiinnostuksen kohteidensa ja omien taitojensa puitteissa yhdessä toisten kanssa.*
- *Lapset suunnittelevat ja valmistavat aikuisten tuen avulla loogisesti eteneviä, pienten lasten osaamistasolle suhteutettuja, pitempikestoisia käsityöprosesseja.*
- *Työskentelyssä hyödynnetään paikallisia tai lapsiryhmän taustoihin liittyviä käsityöperinteitä sekä kierrätysmateriaaleja.*

Kuvallinen ilmaisu

- *Kuvallisen ilmaisun tavoitteena on kehittää lasten suhdetta kuvataiteeseen, muuhun visuaaliseen kulttuuriin ja kulttuuriperintöön.*
- *Lapsilla on mahdollisuus nauttia kuvien tekemisestä sekä saada esteettisiä elämyksiä ja kokemuksia taiteen äärellä.*

- Esiopetuksessa tuetaan lasten kuvallisen ajattelun ja kuvailmaisun kehittymistä tekemällä, tulkitsemalla ja arvioimalla erilaisia kuvia.
- Opeteltava asia suunnitellaan lasten kokemusmaailmasta ja kiinnostuksen kohteista lähtien.
- Lapsia rohkaistaan kokeilemaan erilaisia kuvan tekemisen tapoja, välineitä ja materiaaleja.
- Kuvan tekemisen taitoja harjoitellaan moniaistisesti esimerkiksi maalaamalla, rakentamalla ja mediaesityksiä tekemällä.
- Lasten kanssa havainnoidaan heidän itse tuottamiensa kuvien lisäksi taideteoksia, median kuvia, esineiden muotoilua sekä rakennetun ja luonnon ympäristön kohteita.
- Lapsia ohjataan tulkitsemaan ja kertomaan ajatuksiaan kuvallisista viesteistä. Kuvia tarkasteltaessa kiinnitetään huomiota esimerkiksi väreihin, muotoihin, materiaaleihin, tekijään, esitysyhteyteen ja kuvien herättämiin tunteisiin.

Suullinen ja kehollinen ilmaisu

- Lapsia rohkaistaan suulliseen ja keholliseen ilmaisuun monipuolisten harjoitusten ja leikin avulla.
- Tavoitteena on, että lapset saavat kokemuksia siitä, miten kielellä, äänellä ja keholla voidaan leikkiä ja kehittää vuorovaikutus- ja ilmaisun taitoja monipuolisesti.
- Lasten mielikuvituksesta nousevia tai heidän kokemiaan ja havaitsemiaan asioita työstetään yhdessä ilmaisun ja vuorovaikutuksen keinoin.
- Opetuksessa hyödynnetään esimerkiksi toimintaan sopivia loruja, runoja, satuja, kertomuksia, näytelmiä sekä muuta kirjallisuutta.
- Lapset saavat kokemuksia sekä spontaanista ilmaisusta että yhdessä suunnitellusta prosessista ja yhteisestä esittämisestä.
- Ilmaisumuotoina voidaan käyttää esimerkiksi draamatoimintaa, sanataidetta, tanssia ja sirkusta.

Vapaa-aika toimi aloittaa syksyllä 2021 Pikkuväki taideassistenttina-toiminnan kaikille esiopetusikäisille lapsille. Tästä toiminnasta laaditaan erillinen suunnitelma, joka toimitetaan kokeiluyksiköiden käyttöön.

Lisäksi vapaa-aikatoimialan taide- ja kulttuurilaitokset tarjoavat esiopetukseen laajennettuja, elämyksellisiä ja kokemuksellisia oppimisympäristöjä seuraavasti:

Turun filharmoninen orkesteri

Turun filharmoninen orkesteri tarjoaa esikoululaisille maksuttomia kenraaliharjoitus- ja konserttitalovierailuja.

Ennakkomateriaalien avulla ryhmät voivat tutustua etukäteen vierailun sisältöön.

Konserttitalokierroksia järjestetään tilauksesta ja sen voi yhdistää esimerkiksi vierailun avoimessa kenraaliharjoituksessa tai koululaiskonsertissa. Kesto on noin 30–40 minuuttia ja ryhmän maksimikoko on 25 henkeä.

Lisäksi Turun filharmonisen orkesterin tarjontaan voi tutustua verkkokonserttien kautta tfo.fi/live

Turun Kaupunginteatteri

Turun Kaupunginteatteri tarjoaa esikoululaisille maksuttomia teatterikierroksia. Kierroksilla tutustutaan teatteritaloon ja teatterin tekemiseen. Kierros kestää noin tunnin ja ryhmän maksimikoko on 25 henkeä. Kierroksen pituuteen ja sisältöpainotukseen on mahdollista vaikuttaa etukäteen. Kierrosten aikataulut ja varaus: <https://teatteri.turku.fi/teatterikierrokset>

Lisäksi teatterin nettisivuilta löytyy Opi teatterista -kokonaisuus, josta löytyy eri tasoisia tehtäviä ja puuhaa eri ikäisille lapsille ja nuorille. Lue lisää: <https://teatteri.turku.fi/opiteatterista>

5.4.3. Minä ja meidän yhteisömme

Lasten elinpiiri laajenee heidän kasvaessaan. Kodin arvojen, katsomusten, perinteiden ja toimintamallien lisäksi lapset kohtaavat toisenlaisia tapoja ajatella ja toimia. Esiopetuksen tehtävä on vahvistaa lasten valmiuksia toimia yhteiskunnassa ja ymmärtää moninaisuutta.

Aihetta lähestytään **historiallisesta ja yhteiskunnallisesta** sekä **etiikan ja katsomusten** näkökulmista. Lähiyhteisön menneisyyttä sekä ajankohtaisia asioita pohtimalla suunnataan lasten mielenkiintoa yhteiskunnallisiin asioihin.

Arjen eettisten valintojen pohdinta sekä omien tunnetaitojen kehittäminen ja rakentavan vuoropuhelun harjoittelu vahvistavat lasten vuorovaikutustaitoja. Tutustuminen lähiyhteisön tapoihin sekä uskontoihin ja muihin katsomuksiin yhdessä kokonaisuuden muiden tavoitteiden kanssa tukee lasten kulttuurisen osaamisen, vuorovaikutuksen ja ilmaisun kehittymistä sekä ajatteluun ja oppimiseen liittyvää laaja-alaista osaamista.

Opetuksessa toimitaan yhteistyössä huoltajien kanssa kunkin perheen taustaa, katsomuksia ja arvoja kuullen ja kunnioittaen. Asioita on tärkeä käsitellä niin, että lapset voivat tuntea olonsa hyväksytyksi ja turvalliseksi.

Minä ja meidän yhteisömme

- Tavoitteena on edistää lasten mielenkiintoa yhteiskunnan, erityisesti lähiyhteisön toimintaan ja vahvistaa heidän osallisuuttaan toimintaympäristössään.
- Lapsia ohjataan havainnoimaan nykyisyyden ilmiöitä ja heille luodaan mahdollisuuksia eläytyä menneisyyden tapahtumiin ja tilanteisiin sekä pohtia tulevaisuutta.
- Opetetaan valmiuksia lähde- ja mediakriittisyyteen sekä digiturvataitoja.
- Opetuksessa tuetaan lasten eettisen ajattelun ja toiminnan taitoja sekä tunnetaitojen kehittymistä.
- Lapset tutustuvat opettajan johdolla niin omaan kuin muihinkin lapsiryhmässä tai lähiyhteisössä edustettuina oleviin uskontoihin ja katsomuksiin sekä niihin liittyviin tapoihin ja perinteisiin.
- Lapsia rohkaistaan kysymään ja heidän pohdinnoilleen ja ihmettelylle annetaan tilaa.
- Kokonaisuuden työtapoina korostuvat keskustelut sekä erilaiset eläytymisen mahdollistavat menetelmät.

Yksityiskohtaisemmat tavoitteet

Historiallinen näkökulma

- Lasten kanssa tutustutaan johonkin lähiympäristön henkilöön tai kohteeseen historiallisesta näkökulmasta.
- Aiheita lähestytään havainnollisesti ja moniaistisesti eri ilmaisutapoja hyödyntäen.
- Lisäksi opetuksessa voidaan käsitellä lapsia kiinnostavia muita historiallisia tapahtumia, henkilöitä, kulttuureja ja kulttuuriperintöä.
- Tiedon lähteenä voidaan käyttää lähiyhteisön jäseniä, esineistöä ja ympäristöä sekä hyödyntää lasten huoltajien ja isovanhempien asiantuntemusta omasta kulttuuriperinnöstään.
- Opetuksessa voidaan tutustua myös erilaisiin juhlaperinteisiin, kansanperinteen tarinoihin, perinneleikkeihin ja vanhoihin lauluihin.

Esikouluryhmät voivat vierailla Museokeskuksen museoissa maksutta. Opastukset ja työpajat ovat pääsääntöisesti maksullisia, mutta museot tarjoavat aika ajoin ryhmille myös maksutonta toimintaa, josta tiedotetaan suoraan kouluille ja päiväkodeille.

Museokeskuksen museoita ovat: Apteekkimuseo ja Qwenselin talo, Biologinen museo, Kurlan Kylämäki, Luostarinmäki, Turun linna ja WAM Turun kaupungin taidemuseo. Lisätietoja: www.turku.fi/museo

Yhteiskunnallinen näkökulma

- Lasten kiinnostusta yhteiskunnallisiin asioihin herätetään keskustelemalla heitä kiinnostavista lähiyhteisön ja yhteiskunnan ajankohtaisista asioista.
- Lasten kanssa tutustutaan mediaan ja kokeillaan median tuottamista leikinomaisesti turvallisissa ympäristöissä.
- Mediatarjonnan sisältöä ja todenmukaisuutta pohditaan yhdessä lasten kanssa.
- Opetuksessa tutustutaan lasten oikeuksiin hyödyntäen YK:n yleissopimusta lapsen oikeuksista.
- Lasten kanssa laaditaan ja kehitetään esiopetusryhmän sääntöjä. Samalla autetaan lapsia ymmärtämään, että yhteisön säännöt ovat ihmisten luomia sopimuksia.
- Lapsille tarjotaan osallistumisen ja vaikuttamisen kokemuksia lähiympäristössään.

Eettinen kasvatust

- Esiopetukseen sisältyy koko ryhmälle yhteistä eettistä kasvatusta.

- Kasvatus liitetään lasten kokemuksiin ja erilaisiin arjen tilanteisiin, joihin liittyy tunteita ja eettisiä valintoja.
- Lapsia ohjataan tunnistamaan tunteitaan, toimimaan ystävällisesti ja vastuullisesti sekä ratkaisemaan rakentavasti lasten keskinäisiä ristiriitatilanteita.
- Lasten kanssa pohditaan ystävyyttä ja toisten kunnioittamista, ilon ja pelon aiheita, sukupuoleen liittyviä oletuksia sekä oikean ja väärän erottamista.
- Tarkastelun kohteena ovat muun muassa ihmisten, sukupuolten ja perheiden moninaisuus.
- Yhteisten keskustelujen lisäksi luontevia tapoja eettiseen kasvatukseen antavat esimerkiksi roolileikit sekä sadut ja median sisällöt.
- Opetuksessa voidaan hyödyntää sosiaalisia taitoja ja tunnetaitoja kehittäviä opetusohjelmia ja materiaaleja.

Katsomuskasvatus

- Esiopetuksen katsomuskasvatuksessa yhteisen tutustumisen kohteena ovat lapsiryhmässä ja lähiympäristössä läsnä olevat uskonnot ja katsomukset.
- Uskonnottomuutta tarkastellaan esiopetuksessa muiden katsomusten rinnalla.
- Katsomuskasvatus liitetään tapakulttuuriin sekä vuodenkiertoon ja elämänkaareen liittyviin juhliin, joilla on uskonnollista tai katsomuksellista merkitystä.
- Tavoitteena on auttaa lapsia ymmärtämään ja kunnioittamaan sekä omia että toisten lasten ja perheiden erilaisia katsomuksellisia perinteitä sekä niihin liittyviä tapoja ja käsityksiä.
- Lapsia rohkaistaan erilaisten elämänkysymysten pohdintaan yhdessä toisten kanssa ja heille tarjotaan mahdollisuuksia ihmetellä elämänkysymyksiä esimerkiksi leikkien, keskustellen ja luovasti itseään ilmaisten.
- Katsomuskasvatus antaa lapsille välineitä ymmärtää uskontoihin ja katsomuksiin liittyviä käsitteitä ja kysymyksiä sekä valmiuksia rakentaa omaa kulttuurista ja katsomuksellista identiteettiään.
- Opetuksessa hyödynnetään esimerkiksi vierailuja ja lähiympäristön tapahtumia.

5.4.4. Tutkin ja toimin ympäristössäni

Lasten toimintaympäristö - lähiluonto ja rakennettu ympäristö sekä muut esiopetuksen oppimisympäristöt - tarjoavat runsaasti aineksia lasten oppimiselle.

Matemaattisten taitojen tukemisessa sekä teknologia- ja ympäristökasvatuksessa on keskeistä lasten omien havaintojen ja toiminnan sekä esiopetuksessa syntyvien tilanteiden hyödyntäminen ohjauksessa. Matemaattinen toiminta kehittää lapsen taitoja monipuolisesti.

Lasten ympäristöä koskevien ja matemaattisten havaintojen arvostaminen sekä niiden edelleen rikastaminen ja jäsentäminen tukevat lapsia kehittymään ajattelijoina ja oppijoina. Kehittyvä taito havainnoida ympäristön ilmiöitä sekä ymmärtää ja käyttää erilaisia käsitteitä tukee matemaattista ajattelua ja edistää myös muiden taitojen oppimista.

Esiopetuksen tehtävänä on tukea lasten matemaattisen ajattelun kehittymistä ja kiinnostusta matematiikkaan. Tehtävänä on myös vahvistaa lasten luonnontuntemusta ja luontosuhdetta sekä tutustua arjen teknologiaan.

Esiopetuksessa tutustutaan tutkivaan oppimiseen havainnoimalla ja tutkimalla ympäristöä sekä kokeilemalla ja pääättelemällä.

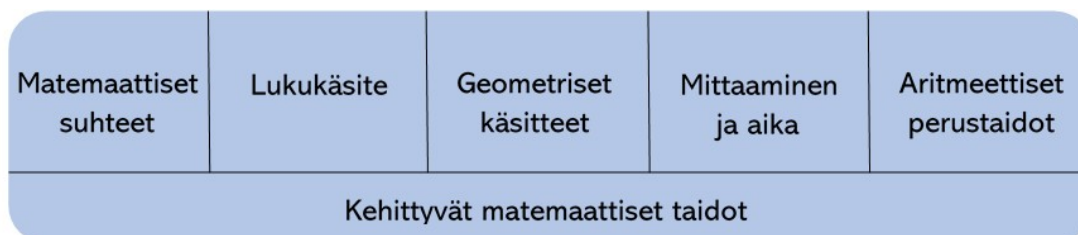
Tutkin ja toimin ympäristössäni

- Esiopetuksessa tuetaan lasten matemaattisen ajattelun kehittymistä.
- Lapsia ohjataan kiinnittämään huomiota ympäristössä ilmeneviin matemaattisiin piirteisiin ja tehdään arjen matemaattista ajattelua näkyväksi.
- Opetus ja toiminta luo mahdollisuuksia luvun, muutoksen, geometristen käsitteiden sekä avaruudellisen hahmottamisen ja mittaamistaitojen kehittymiselle.
- Opetuksen tavoitteena on tarjota oivaltamisen ja oppimisen iloa sekä tukea kaikkien lasten matemaattisia valmiuksia.
- Opetuksessa havainnoidaan luontoa.
- Lasten ympäristöherkkyyden ja luontosuhteen kehittymistä tuetaan tarjoamalla lapsille kokemuksia luonnossa liikkumisesta sekä sen tutkimisesta.
- Lapsia ohjataan havainnoimaan ympäristön teknologiaa sekä kokeilemaan ja keksimään ja perustelevaan omia ratkaisuja.

Yksityiskohtaisemmat tavoitteet

Matemaattisten taitojen perusta rakentuu jo ennen kouluikää. Lapsen matemaattinen ajattelu kehittyy, kun lapsi oppii tarkastelemaan ympäristöään ja toimintaa matemaattisista näkökulmista. Lapsia kannustetaan kehittämään **matemaattisia taitojaan ja matemaattista ajatteluun** toiminnallisesti, leikkien erilaisissa oppimisympäristöissä ja arjen tilanteissa. Opetuksessa tutustutaan matematiikkaan ja sen osa-alueisiin ja peruskäsitteisiin havainnollisesti ja yhdessä toimien.

Lapsia innostetaan pohtimaan ja kuvailemaan matemaattisia havaintojaan erilaisissa arjen tilanteissa opettajan mallintamisen ja kielellistämisen avulla. Lapsia innostetaan jakamaan toisilleen havaintojaan ja syventämään sitä kautta yhteistä ajattelua, ongelmanratkaisutaitoja ja toimintaa. Toiminta suunnitellaan niin, että se tarjoaa lapselle mahdollisuuksia opetella ja käyttää matemaattisia käsitteitä, luokitella, vertailla, asettaa järjestykseen asioita ja esineitä sekä löytää ja tuottaa säännönmukaisuuksia. Opetukseen kuuluu muistia ja loogista ajattelua kehittäviä leikkejä ja tehtäviä. Opetus on leikillistä ja siinä hyödynnetään leikkejä, pelejä ja tarinoita sekä tieto- ja viestintäteknologiaa.



Kuvio 2. Lasten matemaattisen kehityksen keskeiset osa-alueet esiopetuksessa

Lasten matemaattiseen kehitykseen liittyvät osa-alueet eivät ole erillisiä opeteltavia toimintoja vaan matemaattisten taitojen oppiminen tapahtuu usein samanaikaisesti.

Matemaattiset suhteet

- Matemaattinen ajattelu lähtee liikkeelle havainnoista, niiden sanallistamisesta ja käsitteellistämisestä.
- Lasten omaehtoisia ja yhteisiä havaintoja käsitteellistetään, niiden ominaisuuksia nimetään ja tunnustetaan ja havaintoihin liittyviä käsitteitä pyritään opetuksessa luokittelemaan.

- *Matemaattis-loogisen ajattelun ja ongelmanratkaisutaitojen kehittymisen kannalta on kuitenkin oleellista, että lapsilla on paljon mahdollisuuksia harjoitella vertailla, luokitella, asettaa järjestykseen asioita ja esineitä sekä löytää ja tuottaa säännönmukaisuuksia.*
- *Samalla harjoitellaan näihin liittyvien sijainti- ja suhdekäsitteiden käyttöä ja päätelmien tekemistä.*
- *Lasten avaruudellista hahmottamiskykyä tuetaan arjen tilanteissa ja leikissä.*
- *Sijainti- ja suhdekäsitteitä ja niiden sanallistamista on erityisen tärkeä harjoitella ja tukea niiden lasten kanssa, joille esiopetusryhmässä käytettävä opetuskieli ei ole ensisijainen.*
- *Muistia kehittävät pelit, leikit ja tehtävät tukevat lasten oppimista.*

Lukukäsite

- *Lasten lukukäsitteen kehittymistä tuetaan esiopetuksessa harjoittelemalla monipuolisesti lukujonotaitoja ja laskemalla pieniä lukumääriä.*
- *Lukujen luettelemisen taitoa vahvistetaan esimerkiksi sormien käytön, laulujen tai leikkien avulla.*
- *Lasten kanssa harjoitellaan lukumäärien laskemista erilaisista esineistä tai kuvista tai havainnoista muodostuvista joukoista osana arjen toimintaa.*
- *Joukon osia yhdistellään, erotetaan ja hajotetaan sekä lasketaan lukumääriä uudelleen.*
- *Erilaisia joukkoja ja niiden lukumääriä vertaillaan keskenään ja asetetaan järjestykseen.*
- *Toiminta vahvistaa lasten ymmärrystä lukusanojen ja lukumäärien yhteydestä sekä luo perustan ymmärtää lukujonon lukumäärien jonona.*
- *Esiopetuksessa harjoitellaan myös lukusanan ja lukumäärän yhdistämistä numeromerkkeihin sekä niiden järjestämistä lukujonoksi.*
- *Lukukäsitteelle syntyy vahva pohja, kun lapset saavat harjoitella lukujonoon liittyviä taitoja riittävän kauan toiminnallisesti ja yhteisesti puheen tukemana.*

Geometriset käsitteet

- *Geometriassa tutustutaan kuvioihin, kappaleisiin ja niiden ominaisuuksiin.*
- *Erilaisilla harjoituksilla tuetaan tason ja tilan hahmottamista.*
- *Lapsia kannustetaan tutkimaan ja kokeilemaan eri esineiden 2- ja 3-ulotteisuutta sekä opettelemaan näihin liittyviä sijainti- ja suhdekäsitteitä, kuten edessä, ylhäällä, vasemmalla ja oikealla ja joka toinen.*
- *Lasten geometrisen ajattelun vahvistamiseksi heille järjestetään mahdollisuuksia rakenteluun, askarteluun ja muovailuun.*
- *Geometrian sisältöjä ja muotokieltä tutkitaan myös liikkuen ja visuaalisen toiminnan sekä luovuuden kautta.*
- *Opettajan ohjauksessa lapset tutustuvat ympäristössä oleviin muotoihin ja harjoittelevat tunnistamaan ja nimeämään niitä.*

Mittaaminen ja aika

- *Mittaamisen peruseriaate vakiintuu lapsilla jatkuvien harjoitusten ja leikin avulla.*
- *Mittaamiseen liittyviä tavoitteita tarkastellaan sekä pituuden ja koon, että tilavuuksien ja määrän suhteen.*
- *Esiopetuksessa kokeillaan mittaamista keholla ja eri välineillä. Standardisoitujen mitta-asteikkojen sijasta hyödynnetään omaa kehoa sekä pedagogista välineistöä.*
- *Mittaaminen yhdistyy vertailun ja järjestykseen asettamiseen liittyviin toimintoihin ja opettaja tukee lapsia konkreettisesti ja kehollisessa mittaamisessa.*
- *Opetuksessa harjoitellaan ajankäsitteitä, kuten joskus, eilen ja aamulla.*
- *Aikajärjestyksestä pohditaan yhdessä esimerkiksi vuorokaudenaikoja havainnoimalla sekä päivärytmiä visualisoimalla.*
- *Aikakäsityksen ja mittaamisen yhdistämistä esimerkiksi nopeuden arvioimisessa ja nopean ja hitaan vauhdin tuottamisessa hyödynnetään leikin kautta.*

Aritmeettiset perustaidot

- *Esiopetuksessa aloitellaan yhteen- ja vähennyslaskujen muodostamista ja ratkaisemista.*
- *Harjoittelu aloitetaan pienillä lukumäärillä hyödyntäen leikkiä.*

- Yhteen- ja vähennyslaskuja harjoitellaan havainnollisesti erilaisilla esineiden, kuvien tai havaintojen muodostamalla joukoilla samalla kielellistään.
- Lapsia ohjataan ymmärtämään lisäämisen ja vähentämisen käsitteitä kuten yksi vähemmän/yhden suurempi.
- Tavoitteena on, että lapsi oppii liittämään yhteen- ja vähennyslaskun arkielämän tilanteisiin.

Ympäristökasvatus

- Esiopetuksen ympäristökasvatus tarjoaa lapsille luontokokemuksia sekä mahdollisuuden tutkia ja tutustua kasveihin, eläimiin ja luonnon ilmiöihin.
- Lasten luontosuhdetta ja myönteisiä luontokokemuksia tuetaan.
- Opetuksessa luodaan pohjaa kestäväälle elämäntavalle.
- Ympäristöä havainnoidaan eri aistein sekä havaintovälineiden avulla.
- Opetukseen voi kuulua myös pieniä kokeita. Havainnoista keskustellaan ja havaintotietoa harjoitellaan luokittelemaan.
- Samalla opetellaan luontoon liittyvien käsitteiden käyttöä ja päätelmien tekemistä sekä pohditaan syy-seuraus-suhteita.
- Lasten luonnontuntemusta hyödynnetään opetuksessa.
- Lasten kanssa harjoitellaan tiedon hankintaa hakemalla yhdessä tietoa joistakin lapsia kiinnostavista asioista.
- Lapsia ohjataan huolehtimaan ympäristöstään ja sen viihtyisyydestä.
- Lapsia ohjataan kunnioittamaan luontoa, sen kasveja ja eläimiä.
- Ympäristökasvatuksella edistetään kestäväään elämäntapaan kasvamista, luonnonsuojelua sekä siinä tarvittavien taitojen harjoittelemista. Näitä käytännön taitoja ovat esimerkiksi roskaamaton retkeily, kohtuullisuuden ja säästäväisyyden opettelu, ruokailuun liittyvä vastuullisuus, energian säästäminen sekä jätteiden vähentäminen esimerkiksi kierrätyksen, tavaroiden korjaamisen ja uudelleen käytön avulla.
- Lapsia ohjataan kiinnittämään huomiota tekojen vaikutuksiin. On tärkeä huolehtia siitä, että lapset kokevat voivansa omilla teoillaan vaikuttamaan kestäväään elämäntapaan ilman että heidän tarvitsee kantaa lapsen kokoa suurempaa vastuuta siitä.

Teknologiakasvatus

- Lasten kanssa havainnoidaan ja pohditaan arjessa esiintyviä teknologisia ratkaisuja ja niiden ominaisuuksia ja toimivuutta.
- Opetuksessa tuodaan esille, että teknologia on ihmisen luovan toiminnan aikaansaamaa.
- Lapset tutustuvat teknologiaan keksimällä, askartelemalla ja rakentamalla itse erilaisia rakenteita ja ratkaisuja eri materiaaleja hyödyntäen myös kierrätettäviä ja uudelleen käytettäviä materiaaleja.
- Lapsia kannustetaan kuvailemaan tekemiään ratkaisuja.
- Opetuksessa voidaan hyödyntää oppimisympäristöjen välineiden lisäksi esimerkiksi lasten omia leikkikaluja ja miettiä niiden toimintaperiaatteita.

5.4.5. Kasvan, liikun ja kehityn

Itsestä huolehtiminen ja siihen liittyvät arjen taidot ovat osa esiopetuksen tavoitteena olevaa laaja-alaista osaamista. Kehittyäkseen tällä osaamisen alueella lapset tarvitsevat kokemuksia, tietoja ja pohdintaa, joiden pohjalta heidän kokemuksensa pätevyyydestä ja taitonsa voivat vähitellen lisääntyä. Esiopetuksessa tehtävää lähestytään **liikunnan, ruuan, kuluttajuuden, terveyden sekä turvallisuuden** näkökulmista. Esiopetuksen tehtävänä on luoda pohjaa terveyttä ja hyvinvointia arvostavalle ja liikunnalliselle elämäntavalle sekä kehittää lasten terveysosaamista ja turvataitoja. Lisäksi tehtävänä on edistää kestäväään elämäntapaan kuuluvia ruoka-, kulutus- ja puhtaustottumuksia.

Kokonaisuuteen liittyvät opetuksen yleiset tavoitteet**Kasvan, liikun ja kehityn**

- Lapset saavat monipuolisia kokemuksia liikunnasta ja alkavat ymmärtää fyysisen aktiivisuuden yhteyttä hyvinvointiin ja terveyteen.
- Opetus tarjoaa mahdollisuuksia lasten motoristen ja sosiaalisten taitojen kehittymiselle.
- Erityisesti kiinnitetään huomiota lasten yleisten oppimisedellytysten kannalta tärkeiden havaintomotoristen taitojen kehittymiseen fyysisesti aktiivisten leikkien kautta.
- Lasten kanssa tutustutaan terveelliseen ruokaan ja pohditaan sen merkitystä osana arkea.
- Lapsia ohjataan kohtuulliseen kulutukseen ja luonnosta huolehtimiseen.
- Opetuksessa pohditaan terveyteen liittyviä tekijöitä sekä tuetaan lasten valmiuksia pitää huolta terveydestään.
- Oppimisympäristöjä muokkaamalla voidaan edistää monin eri tavoin lasten fyysistä aktiivisuutta sekä motorisia taitoja

Yksityiskohtaisemmat tavoitteet**Liikkuminen**

- *Esiopetuksen tavoitteena on innostaa lapsia liikkumaan monipuolisesti ja kokemaan liikunnan iloa kaikkina vuodenaikoina.*
- *Liikkumisen ja leikkien avulla lasten yhdessä toimimisen taidot kehittyvät.*
- *Liikunnalliset pelit ja leikit kehittävät lasten matemaattisia ja kielellisiä valmiuksia.*
- *Lasten kehonhallinta vahvistuu sekä heidän taitonsa hahmottaa omaan kehoaan ja sen eri osia suhteessa ympäröivään tilaan, käytettävään aikaan ja voimaan kehittyä.*
- *Ohjatun liikunnan lisäksi huolehditaan siitä, että lapsilla on mahdollisuuksia päivittäiseen omaehtoiseen liikkumiseen sekä sisällä että ulkona.*
- *Yhteistyössä huoltajien kanssa lapsia rohkaistaan liikkumaan myös vapaa-ajalla erilaisissa tiloissa ja ulkona erilaisissa olosuhteissa.*
- *Esiopetuksessa harjoitellaan monipuolisesti ja säännöllisesti arkeen liittyviä motorisia perustaitoja eri ympäristöissä. Näitä ovat tasapaino-, liikkumis- ja välineenkäsittelytaidot.*
 - *Tasapainoa harjoitellaan esimerkiksi pysähtymisiä ja harhauttamisia sisältävien leikkien avulla tai taitoradalla leikitellen.*
 - *Liikkumistaitoja edistetään kierimistä, kiipeämistä, juoksua ja hyppelyä sisältävillä harjoituksilla.*
 - *Välineenkäsittelytaitoja harjoitellaan työntämällä ja vetämällä sekä käyttämällä monipuolisesti eri välineitä ja palloja.*
- *Lisäksi lapsia innostetaan harjaannuttamaan hienomotorisia taitojaan sorminäppäryyttä ja tarkkuutta kehittävien pelien ja leikkien avulla*
- *Tavoitteena on, että toiminta antaa kaikille lapsille mahdollisuuksia osallistumiseen ja onnistumiseen sekä tukee lasten hyvinvointia ja toimintakykyä.*

Kaksivuotisessa esiopetuksessa olevat osallistuvat uimaopetukseen jälkimmäisen esiopetusvuotensa aikana eli 6-vuotiaina.

Esiopetus tekee yhteistyötä Liikuntapalvelukeskuksen kanssa ja hyödyntää heidän tarjoamiaan palveluja kuten lajikokeiluja ja välineiden lainaamista. Liikuntapalvelukeskus tarjoaa myös erilaisia liikkumiseen tarkoitettuja tiloja kuten esimerkiksi Lasten liikunnan ihmemaa sekä talvella esimerkiksi luistelukentät ja hiihtoladut.

Ruokailukasvatus

- *Esiopetuksessa päivittäistä toimintaa rytmittäviä ruokailutilanteita käytetään hyvinvointia ja terveyttä edistävän syömisen, sekä ruokaan ja ruokailuun liittyvän osaamisen oppimisympäristönä.*
- *Ruokailutilanteista luodaan lasten kanssa viihtyisiä*
- *Lapsia ohjataan ruokailutilanteissa hyvin tapoihin ja kestäväan elämäntapaan.*
- *Suomalaisen ruoka- ja tapakulttuurin lisäksi opetuksessa tutustutaan johonkin muuhun ruoka- ja tapakulttuuriin kotien asiantuntemusta hyödyntäen.*

Kuluttajakasvatus

- *Lasten kanssa tarkastellaan lapsiin kohdistuvaa mainontaa sekä pohditaan kohtuullisen kuluttamisen merkityksestä.*
- *Esimerkiksi lasten leikeissä ja piirroksissa ilmenevät tulkinnat kulutuksesta ja mainonnasta voivat toimia esiopetuksen kuluttajakasvatuksen pohjana.*
- *Esiopetuksessa rakennetaan osaamispohjaa luonnonvarojen kestäväälle käytölle perustuvalla kiertotaloudelle, esimerkiksi pohtimalla yhdessä lasten kanssa miten roskasta tulee raaka-ainetta tai keskustelemalla teemoista omistamisesta yhteiskäyttöön ja kertakäyttöisyydestä korjattavuuteen.*

Hyvinvointi ja terveys

- *Lapsia ohjataan ymmärtämään päivittäisen fyysisen aktiivisuuden, riittävän levon ja hyvien ihmissuhteiden merkitystä hyvinvoinnille ja terveydelle.*
- *Lasten kanssa pohditaan terveyttä ja sairauksia ja niiden syitä sekä ihmisen mahdollisuuksia vaikuttaa omaan fyysiseen terveyteensä ja mielen hyvinvointiin.*
- *Hyvistä ihmissuhteista ja niiden merkityksestä mielen hyvinvoinnille keskustellaan.*
- *Kaveruutta ja toisten huomioon ottamista sekä tunteiden tunnistamista ja hallintaa harjoitellaan arjen tilanteissa ja leikeissä.*
- *Lasten kanssa havainnoidaan nukkumisen ja liikkumisen määrää sekä mietitään niiden yhteyttä päivittäiseen virkeyteen ja hyvään oloon.*
- *Opetuksessa haetaan tietoa hygieniasta ja harjoitellaan siihen liittyviä perustaitoja osana esiopetuksen arkea.*
- *Esiopetuksessa ohjataan myönteiseen kehoitsetuntoon ja kehonkuvaan.*
- *Lasten ikätaoista uteliaisuutta seksuaalisuuteen ja kehoon ohjataan kunnioittavasti.*

Turvallisuuskasvatus

- *Lapset saavat esiopetuksessa tietoa oikeudestaan turvalliseen elämään, arvostavaan kohteluun ja fyysiseen koskemattomuuteen.*
- *Lasten kanssa havainnoidaan ja pohditaan arjen toimintaympäristöihin ja esiopetuksen oppimisympäristöihin liittyviä yleisimpiä fyysisiä ja psyykkisiä vaaratilanteita.*
- *Tavoitteena on tukea lasten fyysistä, psyykkistä ja sosiaalista turvallisuuden tunnetta, antaa heille valmiuksia pyytää ja hankkia apua sekä toimia turvallisesti tavallisimmissa arjen tilanteissa.*
- *Lapsia rohkaistaan hakemaan aikuisen apua esiopetuksen ongelmatilanteissa ja kiusaamista kohdatessaan sekä kertomaan huolistaan.*
- *Opetuksessa harjoitellaan lähiliikenteessä liikkumisen sääntöjä*
- *Opetuksessa harjoitellaan turvallista toimintaa tieto- ja viestintäteknologisissa ympäristöissä ikäkaudelle sopivalla tavalla.*

5.5. Kielelliseen ja kulttuuriseen moninaisuuteen liittyviä tarkentavia näkökulmia

Esiopetussuunnitelman perusteissa kieleen ja kulttuuriin liittyvät näkökohdat koskevat jokaista esiopetukseen osallistuvaa lasta. Lasten kielelliset ja kulttuuriset taustat ja valmiudet nähdään

yhteisön moninaisuutta laajentavana. Kieli- ja kulttuuritietoisessa esiopetuksessa kielet, kulttuurit ja katsomukset nivoutuvat osaksi esiopetuksen kokonaisuutta.

Perusopetuslain mukaan esiopetuksessa käytettävä kieli on suomi tai ruotsi. Opetuskielenä voi olla myös saame, romani tai viittomakieli. Opetuskielenä voidaan käyttää myös muita kieliä, kun se ei vaaranna opetussuunnitelman perusteissa asetettujen tavoitteiden saavuttamista. Tällöin tulee huolehtia myös lasten äidinkielenä olevan suomen/ruotsin kielen taidon kehittymisen tukemisesta. Erillisessä ryhmässä esiopetus voidaan antaa pääosin tai kokonaan muulla kielellä[67]. Huoltajille tarkoitettu tiedotus ja keskeiset asiakirjat tulee olla saatavana perusopetuslain mukaisella esiopetuksen opetuskielellä.

Opettajan, huoltajien ja eri kulttuuriyhteisöjen keskinäisellä yhteistyöllä edistetään lasten ja perheiden kulttuuriperinteen jatkumista ja tuetaan lasten mahdollisuutta ilmentää omia kulttuuritaustojaan. Kaksi- ja monikielissä ympäristöissä lapsia ohjataan vuorovaikutukseen.

Saamelaislasten esiopetuksen erityisenä tavoitteena on vahvistaa lasten saamelaista identiteettiä ja tietoisuutta omasta kulttuuristaan sekä antaa lapsille mahdollisuus opetella saamelaisia perinnetietoja ja -taitoja. Saamelaiset ovat alkuperäiskansa, jonka oikeuksista omaan kieleen ja kulttuuriin on säädetty perustuslaissa[68]. Opetuksessa hyödynnetään lähiympäristöä sekä yhteistyötä huoltajien ja saamelaisyhteisön kanssa. Esiopetusta voidaan järjestää saamenkielisenä tai kaksikielisenä kielikylypöpetuksena. Kun esiopetus järjestetään jollakin kolmesta saamen kielestä, sen erityisenä tavoitteena on vahvistaa kielen ymmärtämistä ja kielen käyttötaitoja. Tavoitteena on lisätä lasten valmiuksia toimia saamenkielisessä ympäristössä, oppia saamen kieltä ja saamen kielellä. Opettaja vahvistaa saamen kieli- ja kulttuuriperinnön säilymistä yhteistyössä huoltajien kanssa.

Romanilasten esiopetuksen erityisenä tavoitteena on vahvistaa lasten myönteistä identiteettiä kehitystä ja tietoisuutta omasta historiastaan ja kulttuuristaan sekä lisätä lasten osallisuutta yhteiskunnassa. Lisäksi tuetaan lasten kielellistä kehitystä ja vahvistetaan romanien kieli- ja kulttuuriperinnön säilymistä yhteistyössä lasten huoltajien ja romaniryhteisön kanssa. Romaneilla on perustuslain mukaan oikeus kehittää omaan kielensä ja kulttuuriaan[69]. Lapsille annetaan romanikielen opetusta mahdollisuuksien mukaan. Romanikielen opetuksessa tutustutetaan lapsia romanikielen ja -kulttuuriin, laajennetaan sana- ja ilmaisuväriä sekä rohkaistaan käyttämään kieltä erilaisissa kielenkäyttötilanteissa.

Viittomakieltä käyttävien lasten esiopetus toteutetaan ensisijaisesti viittomakielisessä ryhmässä tai ryhmässä, joka koostuu viittomakielisistä ja puhuttua kieltä käyttävistä lapsista. Viittomakieli voi olla lapsen äidinkieli, ensikieli tai toinen kieli. Viittomakieltä käyttävät lapset voivat olla kuuroja, huonokuuloisia tai kuulevia. Viittomakielisen esiopetuksen tavoitteena on tukea ja vahvistaa lasten kielellistä ja kulttuurista identiteettiä antamalla heille mahdollisuus omaksua suomalaista tai suomenruotsalaista viittomakieltä yhteistyössä huoltajien kanssa. Tavoitteena on myös lisätä lasten valmiuksia toimia erilaisissa kieliympäristöissä sekä vahvistaa ja rohkaista käyttämään lasten suomalaista tai suomenruotsalaista viittomakielistä ilmaisua ja viittomaväriä.

Esiopetuksessa tuetaan **monikielisten**, mukaan lukien kotikielenä suomea ja ruotsia puhuvien lasten kielitaidon sekä kieli- ja kulttuuri-identiteettien ja itsetunnon kehittymistä. Lasten opetuskielenä olevan suomen/ruotsin kielen taidon kehittymistä edistetään kielitaidon eri osa-alueilla lasten tarpeet ja edellytykset huomioiden. Lapsille tarjotaan mahdollisuuksia käyttää ja omaksua opetuskieltä monipuolisissa vuorovaikutustilanteissa ja oppimisympäristöissä. Kielen omaksumisen lähtökohdaksi on arkielämän konkreettinen kieli ja sen ilmaisuväriä. Kielen ymmärtämis- ja tuottamistaitojen kehittyminen nivoutuvat toisiinsa.

Osa **maahanmuuttotilanteista** lapsista tutustuu suomalaiseen kulttuuriin ja suomen/ruotsin kieleen vasta tullessaan esiopetukseen. Esiopetus tukee lapsen kotoutumista suomalaiseen yhteiskuntaan. Huoltajille kerrotaan suomalaisen esiopetuksen tavoitteista, sisällöistä ja menetelmistä. Huoltajien kanssa keskustellaan perheen kielellisestä ympäristöstä, kielivalinnoista, monikielisten ja -kulttuuristen identiteettien muodostumisesta sekä äidinkielen tai -kielten kehityksen vaiheista ja merkityksestä.

Kokeilutoimipaikoissa olevien maahanmuuttotilanteista lasten opetuskielen oppimista voidaan tukea järjestämällä heille suomi tai ruotsi toisena kielenä opetusta. Opetus on tavoitteellisesti

etenevää ja pedagogisesti suunniteltua ohjattua toimintaa, joka perustuu lapsen tarpeisiin. Opetusta toteutetaan kaksivuotisen esiopetuksen päivittäisissä vuorovaikutustilanteissa ja eri oppimisen alueiden sisältöjen kautta.

Lapsille järjestetään mahdollisuuksien mukaan tilaisuuksia käyttää ja kehittää myös **omaa äidinkieltään tai omia äidinkieliään**. Oma äidinkieli sekä suomen/ruotsin oppiminen rakentavat pohjaa lasten toiminnalliselle kaksi- ja monikielisyydelle. Vastuu lasten oman äidinkielen tai omien äidinkielen ja kulttuurin säilyttämisestä ja kehittämisestä on ensisijaisesti perheellä.

Tarvittaessa huoltajien kanssa käytävissä keskusteluissa käytetään tulkkia, jolla varmistetaan molemminpuolinen ymmärrys.

Kaksikielisessä esiopetuksessa noudatetaan vuoden 2014 Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteissa, luvussa 4.4 kuvattuja määräyksiä.

[67] Perusopetuslaki 10 § 1 mom. (1288/1999)

[68] Suomen perustuslaki (731/1999) 17 § 3 mom.

[69] Suomen perustuslaki (731/1999) 17 § 3 mom.

Turussa on laadittu opas Kieli- ja kulttuuritietoinen varhaiskasvatus (2021), jota voidaan hyödyntää myös kaksivuotisessa esiopetuksessa. Se sisältää käytännön ohjeita kieli- ja kulttuuritietoisuuden opetuksen järjestämiseen sekä arviointimenetelmiä lapsen kielen tason määrittämistä ja tukemista varten.

Ensimmäisen esiopetusvuoden keväällä lapsen suomenkielen taitotasoa arvioidaan yhdessä varhaiskasvatuksen erityisopettajan kanssa. Jos katsotaan, että lapsen suomenkielen taidon kehittymisen kannalta lapsen olisi hyvä saada perusopetukseen valmistavaa opetusta (VALMO), voidaan tehdä päätös esiopetuksen päättymisestä ja valmistavaan opetukseen ottamisesta jälkimmäisen esiopetusvuoden ajaksi. Valmo-opetus järjestetään kunnallisissa esiopetusyksiköissä erillisen opetussuunnitelman mukaisesti.

Eriyisenä tavoitteena on tukea kaksi- ja monikielisten lasten suomen kielen taitoa. Lapsen suomen kielen taitoa arvioidaan Kielipeda välineen avulla. Kielipedan käyttöön liittyvät ohjeet ja tarvittavat lomakkeet löytyvät Dotkusta ja Extranetistä. Suomen kielen osaaminen ja oppimisen tarpeet tulee huomioida lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelman laatimisessa sekä arvioitaessa suunnitelman toteutumista. Lapsen suomen kielen taitoja tulee tarkastella vähintään kerran vuodessa ja aina tarvittaessa. Lapsen suomen kielen taitotasoa käydään läpi huoltajien kanssa Leops-keskustelujen yhteydessä ja arviointi kirjataan lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelmaan.

Ennen perusopetukseen siirtymistä tulee huoltajien kanssa keskustella lapsen suomen kielen oppimäärän valinnasta. Ohjeet ja S2-opetuksen esite huoltajille löytyvät Dotkusta ja Extranetistä. Huoltajia varten on laadittu oman kielisiä käännöksiä. Kevään keskustelussa varhaiskasvatuksen opettaja suosittelee lapselle S2- tai S1-oppimäärää. Jos lapsen suomen kielen kielitaito ei kaikilla kielen osa-alueilla vielä vastaa äidinkielen suomenpuhujan kielitaitoa, lapselle suositellaan suomi toisena kielenä -oppimäärää. Suositus kirjataan lapsen LEOPS:iin. Huoltaja valitsee jommankumman oppimäärän, joka kirjataan LEOPS:iin. Huoltajan tekemä oppimäärän valinta siirtyy lapsen tulevaan kouluun tämän kirjausten avulla.

6. Lapsen kasvun ja oppimisen tuki

Kaksivuotisen esiopetuksen kokeilussa noudatetaan perusopetuslain mukaisia vuoden 2014 Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteissa kuvattuja määräyksiä lasten kasvun ja oppimisen tuesta.

Lapset, joille on tehty päätös pidennetystä oppivelvollisuudesta[95] voivat saada perusopetuslain mukaisen esiopetuksensa osallistumalla kaksivuotisen esiopetuksen kokeiluun[96]. Tarvittaessa päätös voidaan tehdä kaksivuotisen esiopetuksen aikana. Pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä oleville lapsille laaditaan henkilökohtaisen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma (HOJKS) luvun 5.5 (Erityinen tuki) mukaisesti.

[95] Perusopetuslaki 25 § 2 mom. ja 26 § 1 mom. (477/2003)

[96] Laki kaksivuotisen esiopetuksen kokeilusta 2§ 3 mom. (2020/1046)

Seuraavissa alaluvuissa kuvataan Kasvun ja oppimisen tuen luku Turun esiopetussuunnitelman mukaisesti. Jos lukua 5 esiopetuksen paikallisessa suunnitelmassa päivitetään kokeilun aikana, tulee samat muutokset huomioida myös kaksivuotisen esiopetuksen osalta.

6.1. Tuen järjestämistä ohjaavat periaatteet

On tärkeää, että tieto lapsen esiopetusta edeltävästä kasvun ja oppimisen tuesta siirtyy esiopetukseen, jolloin jo olemassa olevaa tietoa pystytään hyödyntämään tukea suunniteltaessa. Tiedonsiirto toteutetaan luvussa 1.1 kuvatulla tavalla edellyttäen siirrettävien tietojen välttämättömyyttä tai huoltajien lupaa tietojen siirtämiseksi. Tarvittaessa ja huoltajan suostumuksella voidaan järjestää tiedonsiirtoa koskeva siirtopalaveri. Tilanteen mukaan se voidaan järjestää moniammatillisena verkostotapaamisena, johon huoltajien ja opettajien lisäksi osallistuu myös esim. psykologi, terapeutti sekä muita lapsen kokonaistilanteen kannalta keskeisiä toimijoita.

Oppimissuunnitelma laaditaan Turussa kaikille yleisen ja tehostetun tuen lapsille ja se on jatkumo lapsen varhaiskasvatussuunnitelmalle. Tehostettua tukea varten tehtävä oppimissuunnitelma perustuu pedagogisessa arvioissa tuotettuun tietoon ja lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelmaan. Esiopetuksen lisäksi täydentävässä varhaiskasvatuksessa oleville lapsille ei erikseen laadita varhaiskasvatussuunnitelmaa, vaan se sisältyy oppimissuunnitelmaan. Lapsille, joilla on erityisen tuen päätös, laaditaan henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma eli HOJKS. Suunnitelma perustuu aiempaan varhaiskasvatussuunnitelmaan, mahdolliseen esiopetuksen oppimissuunnitelmaan ja pedagogiseen selvitykseen ja lääketieteellisiin ja psykologisiin lausuntoihin ja selvityksiin (ks. erityinen tuki).

Esiopetusryhmän toiminnan ja lapsen tuen suunnittelussa ja toteutuksessa huomioidaan lapsen tarpeet, kiinnostuksen kohteet, vahvuudet, ryhmän käytössä olevat resurssit sekä hyödynnetään henkilökunnan erityisosaaminen. Pyrkimyksenä on suunnitella ja toteuttaa lapsen tarvitsemää tukea kokonaisuutena lapsilähtöisen pedagogiikan mukaisesti ja huomioida tarvittava tuki esiopetuksen kaikissa päivittäisissä vuorovaikutus- ja toimintatilanteissa.

Tuen muodot

Uudessa varhaiskasvatuslaissa lapsen tuen muodot jaetaan pedagogiseen, rakenteelliseen ja hoidolliseen tukeen. Koska esiopetuksen ja täydentävän varhaiskasvatuksen tuki tulee yhteensovittava, käytetään samoja tuen muotoja jatkossa myös esiopetuksessa silloin, kun lapsi on myös täydentävässä varhaiskasvatuksessa.

Tuen eri muotoja käytetään kaikilla tuen tasoilla lapsen tuen tarpeen mukaisesti. Esiopetuksen työtapoja ja oppimisympäristöjä muunnellaan lapsen yksilöllisten tarpeiden mukaan. Tukitoimet suunnitellaan inklusiivisesti niin, että lapsen osallisuus, oikeus oppia ja toimia osana

vertaisryhmää toteutuvat lapsen edun mukaisesti. Lapsen tuki järjestetään osana päivittäistä toimintaa. Lapsen tuki voi sisältää pedagogisia, rakenteellisia ja hoidollisia tuen muotoja.

Pedagogisten tuen muotojen toteuttamisen kivijalkana ovat varhaiskasvatuksen henkilöstön yhteiset ja johdonmukaiset työtavat ja menetelmät. Pedagogisen tuen toteutukseen kuuluvat keskeisesti toiminnan suunnittelu, havainnointi, dokumentointi ja arviointi.

Pedagogisia tuen muotoja ovat muun muassa:

- selkeä ja ennakoitava päivärhythmi
- kuvitettu ryhmän päiväjärjestys
- henkilökohtainen päiväjärjestys esimerkiksi lapsen lokeron yhteydessä
- siirtymätilanteiden suunnitelmallisuus ja porrastaminen
- suunnitelmallinen toiminnallisuus
- pedagogisin perustein toteutettu pienryhmätoiminta
- tukiviittomien käyttö ryhmätasolla ja yksilötasolla
- oppimisympäristön kuvittaminen ja muokkaaminen
- lasten yksilöllisiin tarpeisiin suunniteltu kuvatuki
- digitaalisten välineiden kuten älytaulujen, tablettien ja erilaisten digitaalisten sovellusten käyttö
- pedagoginen dokumentointi ryhmätasolla ja yksilötasolla

Lapsen yksilöllisistä tarpeista nousevia, erityispedagogisia menetelmiä voidaan suunnitella, soveltaa ja toteuttaa joko yhden lapsen, pienen ryhmän tai koko lapsiryhmän yhteisenä toimintana.

Rakenteellisilla tuen muodoilla tarkoitetaan henkilöstöresursseja, ryhmäkokoja sekä henkilöstön osaamiseen ja koulutukseen liittyviä tekijöitä. Tukea tarvitsevan lapsen varhaiskasvatus järjestetään pääasiallisesti lapsen lähipäiväkodissa lapsen omassa ryhmässä, johon tukitoimet suunnitellaan. Lisäksi käytössä on ryhmiä, joissa rakenteellinen tuki on tavallista lapsiryhmää vahvempi. Rakenteellisen tuen muotoja ovat muun muassa:

- henkilöstön lapsen tuen tarpeen havaitsemiseen ja sen toteuttamiseen liittyvän osaamisen lisääminen
- ryhmän lapsimäärän pienentäminen
- henkilöstön mitoitukseen ja/tai rakenteeseen liittyvät ratkaisut
- alueelliset varhaiskasvatuksen erityisopettajat
- alueelliset integroidut ryhmät
- pienennetyt ryhmät
- erityisryhmä
- varhaiskasvatuksen resurssierityisopettajat
- erityisavustajat
- apuvälineiden käyttäminen

Yksityisessä varhaiskasvatuksessa palveluntuottajat vastaavat asiakkainaan olevien lasten tuen toteutumisesta. Turun kaupunki tukee korotetuilla palveluseleillä yksityisiä palveluntuottajia lapsen tuen järjestämisessä.

Hoidollisen tuen muodot tarkoittavat menetelmiä ja toimintatapoja, joilla vastataan lapsen tarvitsemaan hoitoon, hoivaan ja avustamiseen. Hoidollisen tuen toteuttaminen pyritään aina suunnittelemaan pedagogisesti inklusion periaatteita kunnioittaen.

Hoidollisia tuen muotoja ovat muuan muassa:

- perushoito, hoiva ja avustaminen lapsen tarpeiden mukaisesti
- pitkäaikaisairauksien hoitoon, lääkitykseen, ruokavalioon ja liikkumiseen liittyvät avustamisen tarpeet ja apuvälineet
- lapsen tarvitsemat apuvälineet, apuvälineiden käyttö ja niiden toimivuuden varmistaminen
- terveydenhuollon asiantuntijoiden kanssa tehtävä yhteistyö, kuten esimerkiksi diabeteshoitajan tai epilepsiahoitajan ohjaus ja konsultaatio
- yhteistyö lasta kuntouttavien terapeuttien kanssa
- yhteistyö vammaispalveluiden kanssa
- neuvolan kanssa tehtävä yhteistyö

Kun lapsella ilmenee lääkehoitoa vaativa sairaus, päiväkodinjohtaja varmistaa, että lääkehoitosuunnitelma laaditaan. Varhaiskasvatuksen opettaja vastaa, että lapselle laaditusta lääkehoitosuunnitelmasta on maininta lapsen esiopetussuunnitelmassa.

6.2. Yhteistyö huoltajan kanssa tuen aikana

Kaikille huoltajille kerrotaan tuen mahdollisuudesta ja sen keskeisistä periaatteista. Lapset osallistuvat yhteistyöhön tarkoituksenmukaisella, heille sopivalla tavalla. Huoltajille annetaan riittävästi tietoa esimerkiksi lasta koskevien asioiden käsittelystä, tietojen saannista ja niiden luovuttamisesta sekä salassapidosta. Huoltajille kerrotaan, että he tai lapsi eivät voi kieltäytyä kasvun ja oppimisen tuen vastaanottamisesta, eikä heidän suostumustaan tarvita tuen tarpeen arviointiin ja tuen suunnitteluun. Lapsi voi tarvita myös yksilökohtaisen oppilashuollon tukea, mikä edellyttää huoltajan suostumusta (ks. luku 6 Oppilashuolto).

Tavoitteena ja pyrkimyksenä on toimia hyvässä yhteistyössä ja yhteisymmärryksessä huoltajien kanssa. Esiopetuksen henkilöstön on tärkeää olla yhteydessä huoltajaan heti, kun lapsella ilmenee kehityksen tai oppimisen haasteita tai hänen hyvinvointinsa herättää huolta. Jos tiedetään, että lapsi tulee mahdollisesti tarvitsemaan enemmän kasvun ja oppimisen tukea, järjestetään ensimmäinen tapaaminen huoltajien kanssa nopeasti toimintakauden alussa.

6.3. Yleinen tuki

Yleinen tuki on ensimmäinen keino vastata lapsen tuen tarpeeseen. Yleinen tuki muodostuu yksittäisistä tuen muodoista, esimerkiksi yksittäisistä pedagogisista ratkaisuista sekä tukitoimista, joilla tilanteeseen vaikutetaan mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Lapsen tuki on lyhytkestoista ja/tai intensiteetiltään matalampaa verrattuna tehostettuun ja erityiseen tukeen. Lapsen yksilöllisiin tuen tarpeisiin vastataan käyttämällä esimerkiksi soveltuvia materiaaleja, välineitä, opetusohjelmia tai osa-aikaista erityisopettajan antamaa tukea. Yleinen tuki ei edellytä hallintopäätöstä. Mahdollisista tukipalveluista, kuten tulkitsemis- ja avustamispalveluista ja apuvälineistä, tehdään hallinnollinen päätös.

Tuen arviointi ja tarvittavan tuen antaminen kuuluvat kaikkiin kasvatukseen ja opetustilanteisiin. Tuki järjestetään esiopetuksen opettajien ja muun henkilöstön yhteistyönä.

Lapsen tuen tehostamista arvioitaessa ja ennen pedagogisen arvion laatimista on tärkeää tarkastella sitä, onko lapsen tuen tarpeeseen vastattu riittävästi varhaiskasvatuksen tuen menetelmiä käyttäen. Jos todetaan, että lapsi tarvitsee edelleen tukea usealla eri kasvun ja oppimisen osa-alueella, laaditaan tuen tehostamiseksi pedagoginen arvio.

6.4. Tehostettu tuki

Tehostettu tuki on intensiteetiltään voimakkaampaa ja yksilöllisempää kuin yleinen tuki. Tukea annetaan lyhytkestoisesti tai pidempään jatkuvana lapsen yksilöllisten tarpeiden mukaisesti ja se aloitetaan heti tuen tarpeen ilmettyä. Tuki muodostuu säännöllisistä ja samanaikaisesti toteutettavista useista tuen muodoista. Tehostettua tukea saava lapsi on otettava huomioon päiväkodin ja perhepäivähoidon henkilöstön mitoituksessa, ellei lasta varten ole avustajaa. Tehostetun tuen antamisesta tehdään hallintopäätös täydentävän varhaiskasvatuksen osalta.

Tehostettu tuki perustuu pedagogiseen arvioon ja lapsen esiopetussuunnitelmaan sekä varhaiskasvatuksen erityisopettajan huomioihin siitä, että yleisen tuen menetelmät ovat toteutuneet lapsen osalta. Lapsen tehostettu tuki suunnitellaan kokonaisuutena esiopetusta ja mahdollista täydentävää varhaiskasvatusta varten. Tehostettua tukea saavan lapsen oppimissuunnitelmaa ja lapsen kasvun ja oppimisen etenemistä ja kokonaistilannetta arvioidaan jatkuvasti ja yhteistyötä huoltajien kanssa tiivistetään. Monikulttuuristen ja vieraskielisten lasten kielen oppimisen tukena käytetään osittain tehostetun tuen menetelmiä.

Pedagoginen arvio laaditaan moniammatillisesti oppilashuollon yhteistyönä. Arvio laaditaan sekä siirryttäessä yleisestä tuesta tehostettuun tukeen, että tehostetusta takaisin yleiseen tukeen. Arvio käsitellään huoltajien tapaamisessa, johon osallistuu mahdollisuuksien mukaan myös oppilashuollon asiantuntijoita (esim. koulupsykologi, lapsen puheterapeutti). Huoltajille selvitetään etukäteen tapaamisen tarkoitus. Arvioon pyydetään ja kirjataan huoltajien ja lapsen kommentit tuen tarpeesta sekä kommentti oppilashuollon asiantuntijalta. Mikäli pedagogisen arvion perusteella todetaan, että lapsella on tehostetun tuen tarve, arvion pohjalta laaditaan tehostetun tuen oppimissuunnitelma ja tuki aloitetaan välittömästi. Huoltajia tiedotetaan, miten tehostettu tuki toteutetaan esiopetuksessa ja täydentävän varhaiskasvatuksen osalta huoltajat saavat hallintopäätöksen.

Pedagogisessa arvioissa kuvataan seuraavat asiat:

- lapsen kasvun ja oppimisen kokonaistilanne esiopetuksen henkilöstön, huoltajien ja lapsen näkökulmasta
- lapsen saama yleinen tuki ja arvio eri tukimuotojen vaikutuksesta
- lapsen kiinnostuksen kohteet, kasvuun ja oppimiseen liittyvät vahvuudet, oppimisvalmiudet ja erityistarpeet
- arvio siitä, millaisilla pedagogisilla, oppimisympäristöön liittyvillä, ohjauksellisilla, oppilashuollollisilla tai muilla tukijärjestelyillä lasta voidaan tukea
- arvio tehostetun tuen tarpeesta

Oppimissuunnitelma tehostetun tuen aikana

Lapselle laaditaan oppimissuunnitelma välittömästi tehostetun tuen tarpeen toteamisen jälkeen. Oppimissuunnitelma perustuu pedagogisessa arvioissa tuotettuun tietoon ja sen tavoitteena on turvata lapsen edellytykset saavuttaa hänen oppimiselleen asetetut tavoitteet.

Oppimissuunnitelman laatimisessa (mm. tavoitteet ja menetelmät) pyritään hyödyntämään käytettävissä olevaa oppilashuollon asiantuntijatieta esim. psykologilta tai lapsen puhe- ja toimintaterapeutilta. Mikäli lapsella on kuntoutussuunnitelma tai muita lapsen esiopetuksen toteuttamista tukevia suunnitelmia, hyödynnetään niitä huoltajan suostumuksella.

Oppimissuunnitelmaan kirjataan lapselle järjestettävä tehostettu tuki ja sen tulee sisältää myös lapsen hyvinvointiin, kasvuun ja oppimisen liittyvät tavoitteet, pedagogiset ratkaisut, tuen edellyttämän yhteistyön ja palvelut sekä tuen seurannan ja arvioinnin sen mukaan kuin lapsen esiopetuksen ja tuen järjestäminen edellyttää. Oppimissuunnitelmassa ei kuvata lapsen henkilökohtaisia ominaisuuksia.

Oppimissuunnitelman laatimisen yhteydessä sovitaan tavoitteiden toteutumisen seurannasta ja suunnitelman tarkistamisen aikataulusta. Lisäksi oppimissuunnitelma tarkistetaan vastaamaan tuen tarvetta aina lapsen tilanteen muuttuessa.

Täydentävän varhaiskasvatuksen osalta tehostetun tuen aloittaminen vaatii hallintopäätöksen. Se voidaan tehdä Latu-ryhmän esityksestä lapselle laaditun pedagogisen arvion ja esiopetussuunnitelman perusteella. Tehostetun tuen aloittaminen täydentävän varhaiskasvatuksen osalta vaatii huoltajan ja lapsen kuulemisen. Tässä noudatetaan hallintolain mukaista kuulemismenettelyä.

6.5. Erityinen tuki

Mikäli tehostetun tuen avulla ei pystytä vastaamaan riittävästi lapsen kasvun ja oppimisen tarpeisiin, voidaan esiopetusvuoden aikana laatia lapselle pedagoginen selvitys moniammatillisena oppilashuollon yhteistyönä. Erityisen tuen päätöksen tekemistä esiopetukseen ja täydentävään varhaiskasvatukseen edeltää huoltajien ja lapsen kuuleminen.

Erityinen tuki muodostuu useista tuen muodoista ja tukipalveluista, ja on jatkuvaa ja kokoaikaista. Erityistä tukea voidaan antaa vammasta, sairaudesta, kehityksen viivästyisestä tai muusta, merkittävästi toimintakykyä alentavasta lapsen oppimisen ja kehityksen tuen tarpeesta johtuen. Erityisen tuen edellytyksenä ei ole, että lapsi on ensin saanut yleiselle tai tehostetulle tasolle kuulunutta tukea. Erityistä tukea saava lapsi on otettava huomioon päiväkodin ja perhepäivähoidon henkilöstön mitoituksessa, ellei lasta varten ole avustajaa. Erityisen tuen antamisesta tehdään hallintopäätös.

Lapsen pedagogisen selvityksen laatimisessa hyödynnetään lapsesta aiemmin laadittuja pedagogisia asiakirjoja. Laadittujen pedagogisten asiakirjojen lisäksi voidaan huoltajien suostumuksella hyödyntää myös muita asiakirjoja, esim. psykologisia tai lääketieteellisiä lausuntoja. Selvitykseen ei kirjata diagnooseja.

Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden mukaan kirjallisessa pedagogisessa selvityksessä kuvataan:

- lapsen oppimisen etenemistä
- lapsen kasvun ja oppimisen kokonaistilannetta esiopetuksen henkilöstön, huoltajan ja lapsen näkökulmista
- lapsen saama tehostettu tuki ja arvio eri tukimuotojen vaikutuksista
- lapsen vahvuudet ja kiinnostuksen kohteet, oppimisvalmiudet sekä lapsen kehitykseen ja oppimiseen liittyvät erityistarpeet
- arvio siitä, millaisilla pedagogisilla, oppimisympäristöön liittyvillä, ohjauksellisilla, oppilashuollollisilla tai muilla tukijärjestelyillä lasta voidaan tukea
- arvio erityisen tuen tarpeesta

Esiopetuksessa erityistä tukea annetaan niille lapsille, joiden kasvun, kehityksen tai oppimisen tavoitteiden saavuttaminen ei toteudu riittävästi muuten. Lapsen edellytykset ovat voineet heikentyä vamman tai vakavan sairauden vuoksi. Lapsi voidaan siirtää erityiseen tukeen myös ilman edeltävää tehostetun tuen antamista ja pedagogista selvitystä psykologisen tai lääketieteellisen arvion perusteella vamman, sairauden, kehityksessä viivästyminen tai tunne-elämän häiriön tai muun vastaavan erityisen syyn vuoksi.

Erityisen tuen aikana on käytettävissä kaikki perusopetuslain mukaiset tukimuodot. Opetuksen järjestäjä huolehtii, että erityisen tuen toteuttamisessa on käytettävissä erityispedagogista osaamista. Lapselle laaditaan HOJKS. Oppimista tukevien erityisopetuksen pedagogisten ratkaisujen lisäksi erityistä tukea saavalla lapsella on oikeus myös muuhun esiopetuksen tukeen. Tällaista muuta tukea ovat esimerkiksi yksilökohtainen oppilashuolto, tulkitsemis- ja avustajapalvelut sekä erityiset apuvälineet. Erityistä tukea tarvitsevan lapsen esiopetuspaikka suunnitellaan yksilöllisesti lapsen tarpeet huomioiden yhteistyössä huoltajien kanssa. Erityisen tuen päätöksessä tulee päättää mm. lapsen pääsääntöinen esiopetusryhmä.

Pedagoginen selvitys oppivelvollisuuden nivelvaiheessa

Mikäli arvioidaan, että toteutunut tehostettu tuki ei vastaa riittävästi lapsen tarvitsemaan oppimisen ja koulunkäynnin tukeen perusopetuksen alussa, laaditaan lapselle pedagoginen selvitys 31.1. mennessä. Selvitys käydään läpi huoltajien kanssa ja heitä ja lasta kuullaan asiasta. Lapselle tehdään pedagoginen selvitys koulua varten myös siinä tapauksessa, että hän on erityisen tuen piirissä esiopetuksessa.

Pedagoginen selvitys laaditaan moniammatillisen oppilashuollon yhteistyönä ja käsitellään huolellisesti huoltajien kanssa. Mukaan on hyvä pyytää myös koulupsykologi. Tällöin huoltajilla on mahdollisuus saada tietoa eri koulunaloitusvaihtoehdoista. Lapsi on mukana keskusteluissa tilanteen ja mahdollisuuksien mukaan arvioimassa omaa oppimistaan. Lapsen kommentit kirjataan selvitykseen.

Pedagogisessa selvityksessä kuvataan lapsen saama tehostettu tuki, lapsen oppimisen ja kasvun edistyminen ja lapsen kokonaistilanne esiopetuksessa sekä otetaan kantaa lapsen tarvitsemaan oppimisen ja koulunkäynnin tukeen koulunkäynnin aloitusvaiheessa ja tulevaan koulumuotoon.

Erityisen tuen päätöksessä päätetään lapsen pääsääntöinen opetusryhmä, mahdolliset tulkittamis- ja avustajapalvelut, muut tarvittavat palvelut sekä tarvittaessa lapsen opetuksen poikkeava järjestäminen. Erityisen tuen päätös tehdään hallintolain mukaisesti. Erityisen tuen päätökseen liitetään muutoksenhakuohje.

Koska tuen vaikutuksia ei voida yleensä todeta lyhyessä ajassa, erityisen tuen lopettaminen esiopetuksen aikana on harvinaista. Siirtyminen erityisestä tuesta tehostettuun tukeen edellyttää moniammatillista oppilashuollon yhteistyötä ja näkemystä sekä Hallintolain 34 § mukaista huoltajien ja lapsen kuulemista. Päätös erityisen tuen päättämisestä tehdään Hallintolain mukaisesti ja päätökseen sisältyy muutoksenhakuohje.

Erityisopetuksen järjestäminen

Integroidussa ryhmässä tai erityisryhmässä olevien lasten esiopetuksen erityisopetus toteutuu päivittäin ryhmän varhaiskasvatuksen erityisopettajan opetuksessa ja ohjauksessa varhaiskasvatus- tai esiopetussuunnitelman mukaisesti. Lisäksi noudatetaan lapsille laadittua henkilökohtaista opetuksen järjestämistä koskevaa suunnitelmaa (HOJKS). Tämä suunnitelma laaditaan yhteistyössä huoltajien ja lasta hoitavien ja kuntouttavien tahojen kanssa. Ryhmän varhaiskasvatuksen erityisopettaja kutsuu tilaisuuden koolle ja vastaa suunnitelman kirjaamisesta.

Muissa ryhmissä erityisopetus suunnitellaan alueen varhaiskasvatuksen erityisopettajan ja varhaiskasvatuksen opettajan kanssa yhteistyössä sekä mahdollisesti muiden lapsen opetuksen järjestämisen suunnittelussa mukana olevien tahojen kanssa. Alueella toimiva varhaiskasvatuksen erityisopettaja ohjaa ja arvioi erityisopetuksen toteutumista säännöllisesti.

Erityisopetus voi toteutua esimerkiksi samanaikaisopetuksena, pienryhmä- ja/tai yksilöopetuksena.

Pidennetty oppivelvollisuus

Lapsi voi vaikean vammaisuuden tai sairauden vuoksi tarvita pidennettyä oppivelvollisuutta. Tällöin oppivelvollisuus alkaa vuotta perusopetuslaissa säädettyä aikaisemmin, lapsen ollessa 6-vuotias. Huoltaja päättää 5-vuotiaan pidennetyn oppivelvollisuuden päätöksen saaneen lapsen osallistumisesta oppivelvollisuutta edeltävään esiopetukseen. Pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevan lapsen esiopetus voi siis kestää yhden tai kaksi vuotta. Lapsen huoltajille tulee antaa ajoissa tietoa pidennetyn oppivelvollisuuden toteuttamiseen liittyvistä seikoista. Huoltajat hakevat lapselle pidennettyä oppivelvollisuutta pääsääntöisesti lapsen ollessa 5-vuotias. Huoltajat täyttävät hakemuksen pidennetystä oppivelvollisuudesta. Pidennetyn oppivelvollisuuden lisäksi lapselle tehdään myös päätös esiopetuksen erityisestä tuesta. Pedagoginen selvitys sekä pidennetyn oppivelvollisuuden hakemus liitteineen (lääketieteelliset ja/tai psykologiset selvitykset) toimitetaan alueellisen LATU-työryhmän esikäsittelyyn ja tämän jälkeen varhaiskasvatuksen erityispalvelupäällikölle päätettäväksi. Pedagogiseen selvitykseen tulee kirjata lapsen tukitoimet esiopetusvuodeksi. Lapselle laaditaan henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva

suunnitelma (HOJKS). Esiopetusta täydentävän varhaiskasvatuksen osalta lapselle tehdään erityisestä tuesta oma hallintopäätös.

Lapsen ohjautuminen riittävän varhain tuen piiriin edellyttää yhteistyötä eri hallintokuntien välillä. Lapsen huoltajalle tulee antaa ajoissa tietoa pidennetyn oppivelvollisuuden eri vaihtoehtoista ja valinnan vaikutuksista. Esiopetuksen kesto ja perusopetuksen aloittaminen tulee suunnitella lapsen edistymisen, tuen tarpeen ja kokonaistilanteen perusteella. Esiopetus voi pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevalle lapselle annettavassa esiopetuksessa kestää yhden tai kaksi vuotta.

Pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevien lasten esiopetus voidaan järjestää vaihtoehtoisesti kolmella eri tavalla:

- lapsi aloittaa oppivelvollisuutta edeltävässä esiopetuksessa sinä vuonna, kun hän täyttää viisi vuotta, jatkaa toisen vuoden oppivelvollisuuden suorittamiseen kuuluvassa esiopetuksessa ja aloittaa tämän jälkeen perusopetuksen
- lapsi aloittaa pidennettyyn oppivelvollisuuteen kuuluvan esiopetuksen sinä vuonna, kun hän täyttää viisi vuotta ja opiskelee esiopetuksessa yhden vuoden, minkä jälkeen hän aloittaa perusopetuksen
- lapsi aloittaa pidennettyyn oppivelvollisuuteen kuuluvan esiopetuksen sinä vuonna, kun hän täyttää kuusi vuotta ja opiskelee esiopetuksessa kaksi vuotta. Tällöin lapsi aloittaa perusopetuksen vuotta säädettyä myöhemmin eli sinä vuonna, kun hän täyttää 8 vuotta. Perusopetuksen myöhemmästä aloittamisesta on tehtävä erillinen

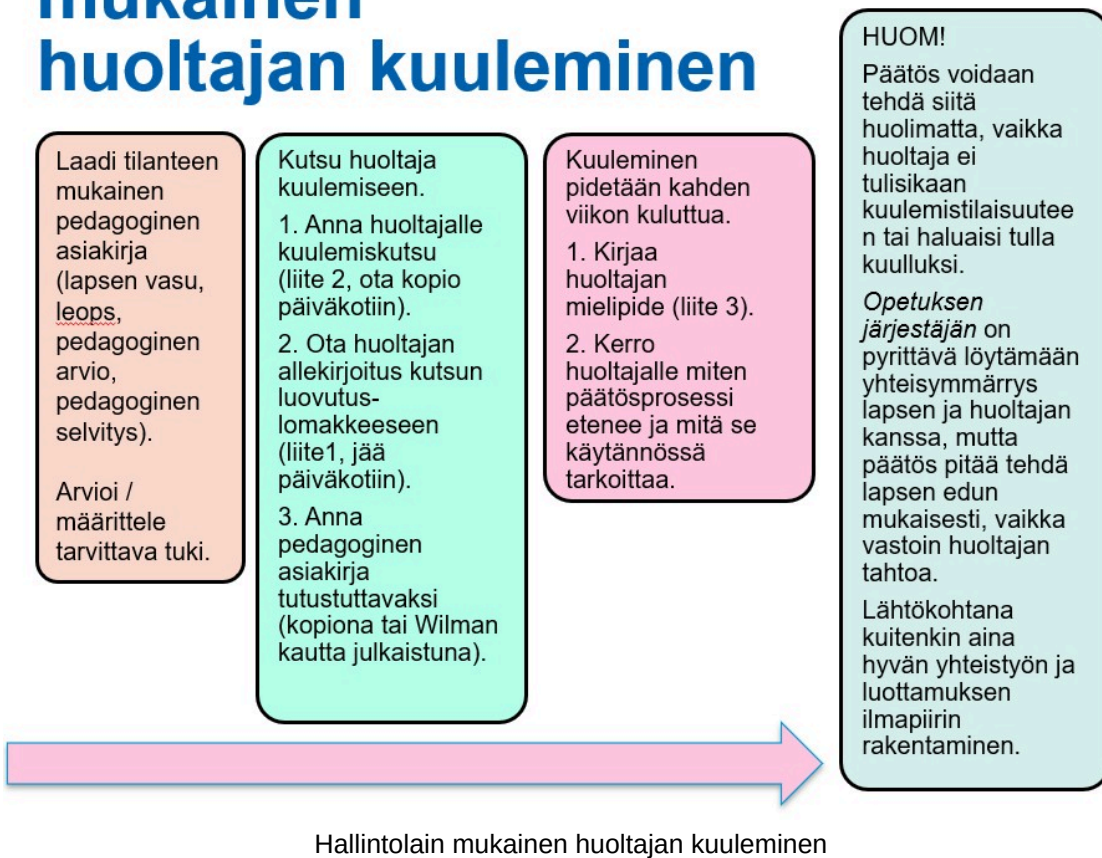
päätös.

Lapselle annettavasta tehostetusta tuesta on tehtävä hallintopäätös täydentävän varhaiskasvatuksen osalta. Erityisestä tuesta on tehtävä hallintopäätös sekä esiopetuksen että täydentävän varhaiskasvatuksen osalta. Yleisessä tuessa olevalle lapselle tehdään tarvittaessa hallintopäätös varhaiskasvatuksen tukipalveluista.

Huoltajien kuuleminen

Alla olevasta kaaviosta käyvät ilmi hallintolain mukaisen huoltajan kuulemisen käytännöt Turussa.

Hallintolain (434/2003) mukainen huoltajan kuuleminen



Turussa kunnallinen varhaiskasvatuksen erityisopettaja vastaa tuen hallintopäätösten osalta huoltajien kuulemisprosessista. Lapsen ryhmän varhaiskasvatuksen opettaja antaa huoltajille noin kaksi viikkoa ennen kuulemistilaisuutta kuulemiskutsun kuulemistilaisuuteen. Kuulemiskutsun saadessaan huoltaja allekirjoittaa lomakkeen, jolla vahvistetaan huoltajan saaneen kutsun saapua kuulemiseen. Tarvittaessa tiedoksianto kuulemistilaisuudesta voidaan lähettää myös tavallisella kirjeellä. Kirjeen katsotaan tulleen perille kahdeksassa päivässä sen lähettämisestä. Selkeintä on, että kuulemiskutsu esitetään tavalla, joka on todennettavissa jälkeinpäin. Puhelimessa esitetty kuulemiskutsu ei ole todisteellinen.

Kuulemiskutsussa kerrotaan, että lapsen esiopetussuunnitelma, pedagoginen arvio tai pedagoginen selvitys ovat huoltajien luettavissa Wilmassa tai muussa varhaiskasvatuksen tuottajan käyttämässä tietojärjestelmässä seuraavan kahden viikon ajan. Lapsen huoltajille voidaan antaa myös paperikopio lapsen esiopetussuunnitelmasta. Kuulemistilaisuudessa huoltajilla on mahdollisuus ilmaista mielipiteensä yleisen tuen tukipalvelun, tehostetun tuen tai erityisen tuen järjestämisestä, joka kirjataan erilliseen kuulemislomakkeeseen.

Huoltajien lisäksi kuulemistilaisuuteen osallistuvat kuulemisprosessista vastaava kunnallinen varhaiskasvatuksen erityisopettaja sekä lapsen varhaiskasvatuksen opettaja. Kuulemisprosessia tullaan päivittämään eVaka-järjestelmään siirtymisen myötä.

Tehostetun ja erityisen tuen hallintopäätökset

Tehostetun ja erityisen tuen hallintopäätökset Turussa tekee varhaiskasvatuksen erityispalvelupäällikkö alueellisen LATU-työryhmän esikäsittelyn pohjalta. Päätös on voimassa toistaiseksi ja se on perusteltava. Päätökseen liitetään valitusosoitus, koska huoltaja voi hakea päätökseen muutosta valittamalla. Tehostetun ja erityisen tuen päätöksessä mainitaan ja päätetään seuraavista asioista: tuen muodoista (pedagoginen, rakenteellinen, hoidollinen),

varhaiskasvatuksen toimipaikasta, tukipalveluista. Päätöksen teon pohjana toimivaan lapsen esiopetussuunnitelmaan sekä pedagogiseen arvioon (tehostettu tuki) että pedagogiseen selvitykseen (erityinen tuki) tulee olla kirjattuna lapselle suunnitellut tukitoimet päätöksen tekoa varten.

Tehostetun ja erityisen tuen päätöksen saanut lapsi tulee ottaa huomioon lasten tai hoito- ja kasvatushenkilöstön lukumäärässä, jollei päiväkodissa tai perhepäiväkodissa ole tällaista lasta varten avustajaa. Hallintopäätös muutetaan tai kumotaan, mikäli tuen tarve muuttuu lapsen varhaiskasvatussuunnitelman tarkistamisen tai muun arvioinnin yhteydessä. Päätöstä on muutettava myös silloin, kun varhaiskasvatuksen toimipaikka vaihtuu. Lapsen varhaiskasvatusta voi järjestää useampi kuin yksi varhaiskasvatuksen järjestäjä. Tällöin varhaiskasvatuksen järjestäjillä on velvollisuus toimia tuen suunnittelussa, toteutuksessa ja arvioinnissa yhteistyössä lapsen edun mukaisesti. Kukin toimija tekee hallintopäätöksen itse.

Lapselle annettavat tukipalvelut Yleisen tuen tukipalvelupäätös voi käsittää varhaiskasvatuksen erityisopettajan antamaa konsultaatiota ja opetusta, sekä varhaiskasvatukseen osallistumisen edellyttämiä tulkitsemis- ja avustamispalveluja ja apuvälineitä. Turussa yleisen tuen tukipalvelupäätösprosessi kulkee samalla tavalla kuin edellisessä kappaleessa avattu tehostetun ja erityisen tuen hallintopäätösprosessi.

6.6. Perusopetuslaissa säädetyt tukimuodot

Osa-aikainen erityisopetus

Osa-aikaisen erityisopetuksen tavoitteena on vahvistaa lapsen oppimisedellytyksiä ja ehkäistä kehityksen ja oppimisen vaikeuksia.

Osa-aikaista erityisopetusta voidaan antaa kaikilla (yleinen, tehostettu, erityinen) tuen tasoilla. Se voi toteutua esimerkiksi samanaikaisopetuksena, pienryhmä- ja/ tai yksilöopetuksena. Osa-aikaisen erityisopetuksen suunnittelussa ja vaikutusten arvioinnissa tehdään tiivistä yhteistyötä alueen varhaiskasvatuksen erityisopettajan, muiden esiopetuksen opettajien, sekä lapsen ja huoltajien kanssa. Osa-aikaisen erityisopetuksen tavoitteet ja sisällöt nivelletään lapsen saamaan muuhun opetukseen.

Opetukseen osallistumisen edellyttämät palvelut ja erityiset apuvälineet

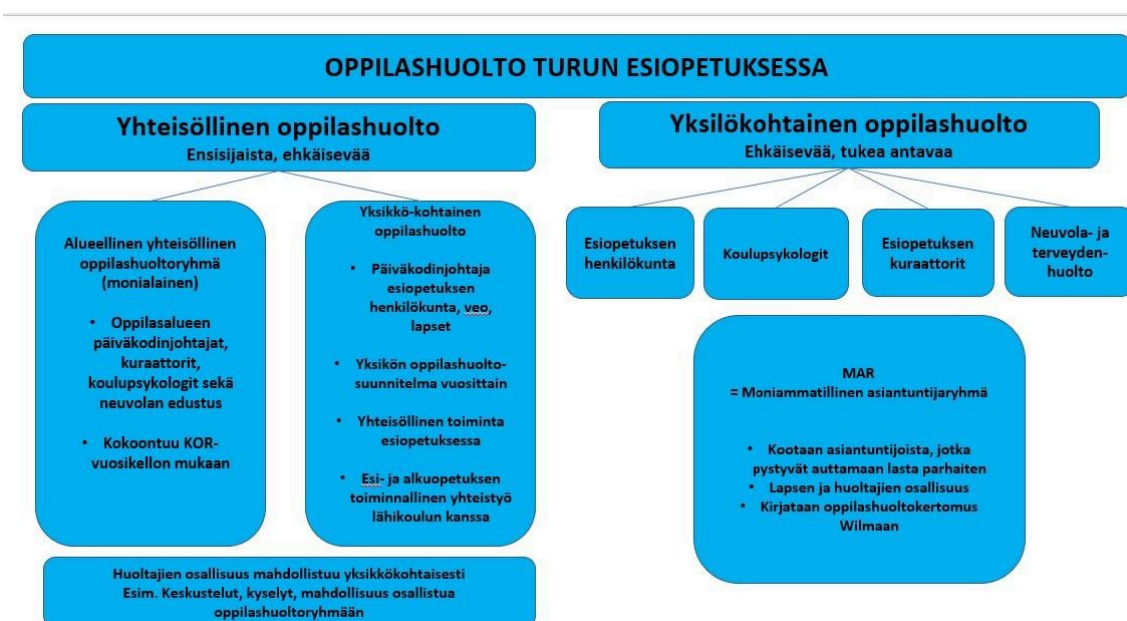
Esiopetuksessa päätös tulkitsemis- ja avustajapalveluista sekä muista opetuspalveluista ja erityisistä apuvälineistä tehdään hallintolain mukaisesti.

7. Oppilashuolto

Esiopetuksen oppilashuollosta ja siihen liittyvistä suunnitelmista säädetään oppilas- ja opiskelijahuoltolaissa. Oppilashuolto liittyy esiopetuksen tehtävään edistää lapsen kasvun, kehityksen ja oppimisen edellytyksiä. Sillä tarkoitetaan lapsen oppimisen, psyykkisen ja fyysisen terveyden sekä sosiaalisen hyvinvoinnin edistämistä, ylläpitämistä ja lisäämistä esiopetuksessa. Oppilashuoltotyötä ohjaa Turussa yksikkökohtainen oppilashuoltosuunnitelma, joka täydennetään jokaisessa esiopetusyksikössä lukuvuoden alussa.

Kaikilla esiopetukseen osallistuvilla lapsilla on oikeus oppilashuoltoon. Päiväkodin johtaja antaa tiedon lapsen huoltajille käytettävissä olevasta oppilashuollosta esiopetuksen alussa.

Oppilashuolto toteutetaan ensisijaisesti ennaltaehkäisevänä ja yhteisöllisenä, jossa keskeistä on monialainen yhteistyö. Tämän lisäksi lapsilla on oikeus yksilökohtaiseen oppilashuoltoon. Oppilashuoltotyötä ohjaa luottamuksellisuus, kunnioittava suhtautuminen lapseen ja huoltajaan sekä heidän osallisuutensa tukeminen. Kuvassa 4 on kuvattu oppilashuollon kokonaisuus Turun esiopetuksessa.



Kuva: Maarit Lamminniemi 2022

Oppilashuolto Turun esiopetuksessa

Lääkehoito esiopetuksessa

Sosiaali- ja terveysministeriön vuonna 2021 päivitetyn teoksen Turvallinen lääkehoito – Opas lääkehoitosuunnitelman laatimiseen^[1] tavoitteena on tukea kaikkia lääkehoitoa toteuttavia toiminta- ja työyksiköitä lääkehoitoprosessin turvallisuuden varmistamisessa. Turun kaupungilla on voimassa oleva lääkehoitosuunnitelma, joka löytyy DoTkusta ja Extranetistä. Esiopetuksessa lääkehoitoa toteutetaan paikallisessa varhaiskasvatussuunnitelmassa kuvatulla tavalla

Yksikkötasolla kunnan lääkehoitosuunnitelman liitteeksi laaditaan suunnitelma toimipaikan lääkehoidon järjestelystä ja vastuutahoista. Yksikkötason lääkehoitosuunnitelman tulee sisältää tieto ensiapukaapin sisällöistä ja sijainnista. Suunnitelmaan kirjataan yksikön henkilökunnan käymät ensiapukoulutukset, työntekijöillä olevat pistosluvat sekä lasten terveydenhoitoon liittyvät koulutukset. Lisäksi kuluvan toimintakauden osalta suunnitelma sisältää tiedot lasten henkilökohtaisten lääkehoitosuunnitelmien lukumääristä ja niiden sijainneista ryhmissä sekä ryhmän vastuuhenkilöt ja heidän varahenkilönsä.

Lapselle laaditaan henkilökohtainen lääkehoitosuunnitelma, mikäli lapsella on krooninen sairaus, joka edellyttää lääkehoitoa myös esiopetuksen aikana. Lääkehoitosuunnitelma laaditaan myös tilanteissa, joissa lapsella on lyhytaikainen lääkehoidon tarve ja lääkehoitoa on annettava myös esiopetuspäivän aikana. Vain välttämättömät lääkkeet voidaan antaa esiopetuksessa. Lapsen lääkehoitosuunnitelma laaditaan yhteistyössä lapsen huoltajien, yksikön esimiehen, lääkehoitoa toteuttavan esiopetuksen henkilöstön ja tarvittaessa lapsen hoidosta vastaavan lääkärin tai muun terveydenhuollon ammattilaisen kanssa. Lääkehoitosuunnitelman tulee olla ajan tasalla ja se liitetään lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelmaan. Yksikössä sovitaan, kenen vastuulla lapsen lääkityksen toteutuminen on. Samalla sovitaan vastuista loma-aikojen ja muiden, myös akuuttien, poissaolojen aikana.

[1] Turvallinen lääkehoito – Opas lääkehoitosuunnitelman laatimiseen https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/162847/STM_2021_6.pdf?sequence=3&isAllowed=y

7.1. Monialainen oppilashuollon yhteistyö

Oppilashuolto on esiopetuksessa työskentelevien ja oppilashuoltopalveluista vastaavien tehtävä. Ensisijainen vastuu esiopetusyhteisön hyvinvoinnista on esiopetuksen henkilökunnalla. Oppilashuollon palveluita ovat psykologi-, kuraattori- ja terveydenhoitopalvelut, joista jälkimmäiset järjestetään terveydenhuoltolain mukaisina ikäryhmille suunnattuina neuvolapalveluina. Näiden asiantuntijoiden tehtävät liittyvät niin lapseen kuin lapsen kehitysympäristöihin ja yhteistyöhön.

Oppilashuoltoryhmät

Opetuksen järjestäjä asettaa oppilashuollon ohjausryhmän sekä yksikkökohtaisen oppilashuoltoryhmän. Ohjausryhmä vastaa opetuksen järjestäjäkohtaisen oppilashuollon yleisestä suunnittelusta, kehittämisestä, ohjauksesta ja arvioinnista. Esiopetuksen alueellisen yhteisöllisen oppilashuoltoryhmän keskeinen tehtävä on hyvinvoinnin ja turvallisuuden edistäminen sekä yhteisöllisen oppilashuollon suunnittelu, toteuttaminen, kehittäminen ja arviointi. Yksittäistä lasta koskevat asiat käsitellään tapauskohtaisesti koottavassa monialaisessa asiantuntijaryhmässä (MAR). Asiantuntijoiden nimeäminen tämän ryhmän jäseniksi ja mahdollisten muiden yhteistyötahojen osallistuminen ryhmän työskentelyyn edellyttää huoltajan kirjallista suostumusta. Kaikki oppilashuoltoryhmät ovat monialaisia.

7.2. Yhteisöllinen oppilashuolto

Oppilashuolto on tärkeä osa esiopetuksen toimintakulttuuria. Yhteisöllisessä oppilashuoltotyössä seurataan, arvioidaan ja kehitetään esiopetusyhteisön ja ryhmien hyvinvointia. Lisäksi huolehditaan esiopetusympäristön terveellisyydestä, turvallisuudesta ja esteettömyydestä [113]. Yhteisöllisten toimintatapojen kehittämisessä tehdään yhteistyötä varhaiskasvatuksen, neuvolan sekä muiden kunnan lasten hyvinvointia edistävien viranomaisten ja toimijoiden kanssa.

Lasten ja huoltajien osallisuus ja kuulluksi tuleminen on yhteisöllisessä oppilashuollossa tärkeää ja hyvinvointia vahvistavaa. Yhteisöllinen oppilashuolto luo esiopetuksessa edellytyksiä yhteenkuuluvuudelle, huolenpidolle ja avoimelle vuorovaikutukselle. Osallisuutta lisäävät toimintatavat edesauttavat myös ongelmien ennalta ehkäisyä, niiden varhaista tunnistamista ja tarvittavan tuen järjestämistä.

Lapsella on oikeus turvallisiin oppimisympäristöihin [114], joihin kuuluvat niin fyysinen, psyykinen kuin sosiaalinenkin turvallisuus. Opetuksen järjestämisen lähtökohtana on lasten ja henkilökunnan turvallisuuden varmistaminen kaikissa tilanteissa. Rauhallinen ilmapiiri edistää työrauhaa. Opetuksen järjestäjä laatii suunnitelman lasten suojaamiseksi väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä osana yksikkökohtaista oppilashuoltosuunnitelmaa. Opettaja, päiväkodin johtaja tai rehtori ilmoittaa esiopetuksessa tai matkalla esiopetukseen tai kotiin tapahtuneesta häirinnästä,

kiusaamisesta tai väkivallasta tilanteeseen niistä epäillyn ja niiden kohteena olevan oppilaan huoltajalle tai muulle lailliselle edustajalle [115].

Rakennuksesta sekä opetustiloista ja -välineistä huolehtiminen ylläpitää ympäristön terveellisyyttä ja turvallisuutta. Turvallisuuden edistämiseen kuuluvat myös esiopetuksen kuljetuksia, tapaturmien ehkäisyä ja tietoturvallisuutta koskevat toimintatavat. Kun esiopetus järjestetään koulussa, otetaan myös esiopetus huomioon kouluympäristön terveellisyyden ja turvallisuuden sekä yhteisön hyvinvoinnin tarkastuksissa[116].

[113] Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 4 § 1 mom.

[114] Perusopetuslaki 29 § 1 mom. (1267/2013)

[115] Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 13 § 2 mom. ja perusopetuslaki 29 § 7 mom. (163/2022)

[116] Terveydenhuoltolaki (1326/2010) 16 § 2 mom. ja valtioneuvoston asetus neuvolatoiminnasta, koulu- ja opiskeluterveydenhuollosta sekä lasten ja nuorten ehkäisevästä suun terveydenhuollosta (338/2011) 12 §

Yhteisöllinen oppilashuolto on ensisijainen ja ennaltaehkäisevä toimintamuoto esiopetuksen oppilashuollon järjestämiseksi. Se on arjen hyvinvointityötä ja se kuuluu kaikille esiopetuksessa työskenteleville. Yhteisöllisen oppilashuollon toimilla edistetään lasten ja huoltajien osallisuutta, esikoulun kasvatus- ja opetustyötä sekä arjen huolenpitoa ja hyvinvointia. Yhteisöllisessä oppilashuoltotyössä seurataan, arvioidaan ja kehitetään esiopetusyhteisön ja ryhmien hyvinvointia. Lisäksi huolehditaan esiopetusympäristön terveellisyydestä, turvallisuudesta ja esteettömyydestä. Yhteisöllinen oppilashuolto luo esiopetuksessa edellytyksiä yhteenkuuluvuudelle, huolenpidolle ja avoimelle vuorovaikutukselle. Osallisuutta lisäävät toimintatavat edesauttavat myös ongelmien ennaltaehkäisyä, niiden varhaista tunnistamista ja tarvittavan tuen järjestämistä.

Yhteisöllinen oppilashuolto on moniammatillista. Yhteisöllisten toimintatapojen kehittämisessä tehdään yhteistyötä varhaiskasvatuksen, neuvolan sekä kunnan muiden lasten hyvinvointia edistävien viranomaisten ja toimijoiden kanssa.

Lasten ja huoltajien osallisuus

Lasten ajatuksia hyvinvoinnista ja turvallisuudesta selvitetään esiopetuksessa käyttämällä Lapsen itsearviointimateriaalia. Arjessa lasten kanssa keskustellaan hyvinvoinnista ja siihen vaikuttavista tekijöistä.

Huoltajat voivat osallistua oppilashuollon teemojen käsittelyyn esimerkiksi vanhempainilloissa. Oppilashuoltosuunnitelma annetaan huoltajien tiedoksi syksyllä toiminnan alkaessa ja heitä tiedotetaan oppilashuollon henkilökunnan kautta saatavista palveluista. Oppilashuoltohenkilökunnan yhteystiedot ovat huoltajien saatavilla. Huoltajien ajatuksia kartoitetaan vuosittain tehtävän varhaiskasvatuksen asiakaskyselyn kautta. Tarvittaessa yksiköt voivat tehdä myös omia kyselyitä huoltajille.

Keskeinen oppilasalueen esiopetusyksiköiden oppilashuoltoa kehittävä ryhmä on esiopetuksen alueellinen yhteisöllinen oppilashuoltoryhmä. Sen kutsuu koolle sovitusti oppilasalueelta nimetty päiväkodinjohtaja, jolle tehtävä on kyseiseksi toimintakaudeksi sovittu. Aluejako noudattaa oppilasalueita, joista Keskustan alue on jaettu eteläiseen ja pohjoiseen keskusta. Monialaiseen ryhmään kuuluvat oppilasalueen päiväkodinjohtajat, esiopetuksen kuraattorit, koulupsykologit sekä neuvolan edustus. Ryhmä kokoontuu KOR-vuosikellon mukaan kolme kertaa vuodessa. 1. tapaaminen: keskustellaan alueella pinnalla olevista, oppilaiden hyvinvointiin liittyvistä ilmiöistä ja pohditaan, voidaanko niihin vaikuttaa yhdessä. 2. tapaamisessa keskustellaan yksiköiden kiusaamisen ehkäisystä. 3. tapaamisessa arvioidaan kulunutta kautta ja sovitaan seuraavan kauden työskentelystä (puheenjohtajan nimeäminen, sovitaan ensimmäinen syksyn tapaaminen).

Alueellinen yhteisöllinen oppilashuoltoryhmä suunnittelee, toteuttaa, arvioi ja kehittää oppilasalueen esiopetusyksiköiden hyvinvoinnin, turvallisuuden, viihtyvyyden ja osallisuuden edistämistä. Ryhmä suunnittelee, miten oppilaiden ja yhteisön hyvinvointiin liittyviä yksikkökohtaisia oppilashuoltosuunnitelmia ja yksikkökohtaisia kiusaamisen ehkäisy-suunnitelmia ja niistä nousevia teemoja viedään alueellisesti eteenpäin. Ryhmä myös käsittelee lukuvuosittain nivelvaiheyhteistyökumppaneiden kanssa yhteistyöhön liittyviä ajankohtaisia kysymyksiä laajennetussa KOR-ryhmässä. Esiopetusyksiköt osallistuvat laajennettuun KOR:n oman lähikoulunsa kokoonpanossa.

Yksikkökohtainen oppilashuoltotyö on arjen jokapäiväistä työtä hyvinvoinnin ja turvallisuuden hyväksi. Jokainen esiopetuksessa työskentelevä työntekijä vastaa arjen hyvinvoinnista ja turvallisuudesta omalta osaltaan. Yksikössä keskustellaan hyvinvointiin vaikuttavista tekijöistä ja turvallisuudesta myös lasten kanssa. Huoltajia otetaan mukaan käsittelemään oppilashuollon teemoja esimerkiksi vanhempainilloissa ja erilaisten kyselyiden ja keskusteluiden avulla. Alueellisessa yhteisöllisessä oppilashuoltoryhmässä esiin nousseet teemat käsitellään tarvittaessa yksiköissä yksikköpalavereiden yhteydessä.

Esi- ja alkuopetuksen toiminnallinen yhteistyö ja nivelvaiheen käytännöt

Yhteistyötä suunnitellaan yhdessä koulun alkuopetuksen henkilökunnan kanssa syyskuussa alueellisissa esi- ja alkuopetuksen yhteistyöiltapäivissä. Alueellisten yhteistyöiltapäivien koollekutsujina toimivat alkuopetuksen koordinaattori ja esiopetuksen edustaja varhaiskasvatuksen hallinnosta. Tavoitteena on, että esikoululaiset pääsevät tutustumaan lähikouluun 4 kertaa toimintakauden aikana. Kaksivuotisessa esiopetuksessa yhteistyö painottuu jälkimmäiseen esiopetusvuoteen.

7.3. Yksilökohtainen oppilashuolto

Yksilökohtaista oppilashuoltoa toteutetaan Oppilas- ja opiskelijahuoltolain ja Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden 2014 mukaisesti.

Yksilökohtaisella oppilashuollolla tarkoitetaan:

- lapselle annettavia terveydenhoitopalveluja, jotka järjestetään terveydenhuoltolain mukaisina ikäryhmälle suunnattuina neuvolapalveluina
- oppilashuollon psykologi- ja kuraattoripalveluja
- yksittäistä lasta koskevaa monialaista oppilashuoltoa

Yksilökohtaisen oppilashuollon tavoite

Yksilökohtaisen oppilashuollon tavoitteena on seurata ja edistää lapsen hyvinvointia ja oppimista sekä kokonaisvaltaista kasvua, kehitystä ja terveyttä. Esiopetuksen oppilashuollolla on tärkeä merkitys varhaisen tuen turvaamisessa ja ongelmien ehkäisyssä. Lasten yksilölliset edellytykset, voimavarat ja tarpeet otetaan huomioon sekä oppilashuollon tuen rakentamisessa että esiopetuksen arjessa.

Yksilökohtainen oppilashuolto esiopetuksessa perustuu aina huoltajan suostumukseen. Huoltajan osallisuutta tuetaan ja mielipiteitä kuullaan lapsen yksilökohtaisen oppilashuollon toteuttamisessa. Lapsen osallisuus, omat toivomukset ja mielipiteet otetaan huomioon häntä koskevissa toimenpiteissä ja ratkaisuissa hänen ikänsä, kehitystasonsa ja edellytystensä mukaisesti. Vuorovaikutus on avointa, kunnioittavaa ja luottamuksellista. Oppilashuoltotyö järjestetään niin, että lapsi voi kokea tilanteen kiireettömänä ja hän tulee kuulluksi.

Salassapito ja tietojen luovuttaminen

Työssä noudatetaan tietojen luovuttamista ja salassapitoa koskevia säännöksiä.

Lapsen yksilökohtaisen oppilashuollon järjestämiseen ja toteuttamiseen osallistuvilla on salassapitovelvollisuuden estämättä oikeus saada toisiltaan ja luovuttaa toisilleen sekä

oppilashuollosta vastaavalle viranomaiselle sellaiset tiedot, jotka ovat välttämättömiä yksilökohtaisen oppilashuollon järjestämiseksi ja toteuttamiseksi. Lisäksi heillä on oikeus saada ja luovuttaa toisilleen sekä lapsen opettajalle, rehtorille tai päiväkodin johtajalle ja opetuksen järjestäjälle lapsen opetuksen asianmukaisen järjestämisen edellyttämät välttämättömät tiedot. Tiedon luovuttaja joutuu harkitsemaan esimerkiksi sitä, onko kysymys sellaisesta tiedosta, joka on välttämätön lapsen tai muiden lasten turvallisuuden varmistamiseksi. Luovutettava tieto voi koskea muun muassa sellaista lapsen sairautta, joka tulee ottaa opetustilanteissa huomioon.

Vaikka tiedon luovuttamiselle olisikin edellä todettu lain tarkoittama peruste, yhteistyön ja luottamuksen turvaamiseksi pyritään aina ensisijaisesti hankkimaan huoltajan suostumus salassa pidettävän tiedon luovuttamiseen.

Jos lapsi siirtyy toisen opetuksen järjestäjän opetukseen, aikaisemman opetuksen järjestäjän on pyydettävä lapsen huoltajan suostumus siihen, että uudelle opetuksen järjestäjälle voidaan siirtää oppilashuollon asiakasrekisteristä sellaiset salassa pidettävät tiedot, jotka ovat tarpeellisia oppilashuollon jatkuvuuden kannalta. Sen sijaan opetuksen järjestämisen kannalta välttämättömät tiedot toimitetaan salassapidon estämättä viipymättä toiselle esi- tai perusopetuksen järjestäjälle. Vastaavat tiedot voidaan antaa myös uuden esi- tai perusopetuksen järjestäjän pyynnöstä.

Terveydenhuoltopalvelut

Oppilashuollon palveluihin kuuluu mm. terveydenhoitopalvelut, jotka järjestetään terveydenhuoltolain mukaisina ikäryhmälle suunnattuina neuvolapalveluina. Neuvolassa toteutetaan tarvittaessa kokonaisvaltainen terveydentila-arvio terveysneuvontoiheen. Tarkastuksessa keskitytään koko perheen hyvinvointiin, annetaan rokotukset sekä tuetaan ja vahvistetaan vanhempia ja lasta perheen siirtyessä uuteen elämäntilanteeseen. Tuen tarpeessa oleville perheille järjestetään lisäkäyntejä varhaisen tuen tarjoamiseksi sekä järjestetään tarvittavat muut tukitoimet perheiden pulmatilanteissa.

Neurolaterveydenhoitajat ja lääkärit kirjaavat yksilökohtaisen oppilashuoltotyön säädetyksi potilaskertomukseen Pegasokseen ja muihin potilasasiakirjoihin.

Psykologi- ja kuraattoripalvelut

Psykologi- ja kuraattoripalveluilla tarkoitetaan oppilashuollon psykologin ja kuraattorin antamaa opiskelun ja koulunkäynnin tukea ja ohjausta, jolla:

1. Edistetään esiopetusyhteisön hyvinvointia sekä yhteistyötä oppilaiden perheiden ja muiden läheisten kanssa;
2. tuetaan oppilaiden oppimista ja hyvinvointia sekä sosiaalisia ja psyykkisiä valmiuksia.

Kuraattoreilla on vahva asiantuntemus sosiaalisen tuen näkökulmaan, kuten lapsen sosiaalisiin suhteisiin, perheen tuen tarpeeseen ja ryhmäilmiöihin esiopetusryhmissä. Kuraattorien palveluissa yksilökohtaisen oppilashuollon tavoitteet toteutuvat yhteistyössä esiopetuksen henkilökunnan ja huoltajien kanssa mm. keskustelu- ja ohjaustyönä, tukemalla perheitä kasvatustyössä, esiopetuksen henkilökunnan konsultointina, osallistumalla LEOPS – keskusteluihin ja ryhmätasoisena työskentelynä esiopetusryhmissä.

Kuraattorit kirjaavat asiakastiedot kuraattorin asiakaskertomukseen Auraan.

Koulupsykologien asiantuntemus on lapsen psyykkisessä kehityksessä ja oppimisen edellytyksissä sekä tuen tarpeissa psykologisesta näkökulmasta. Koulupsykologin palveluissa yksilökohtaisen oppilashuollon tavoitteet toteutuvat yhteistyössä esiopetuksen henkilökunnan ja huoltajien kanssa mm. esiopetuksen henkilökunnan konsultointina, kartoittamalla lapsen psykologisen arvioinnin tarvetta, arvioimalla erityisen tuen tarvetta ja osallistumalla palavereihin kuten nivelvaiheen tiedonsiirtoon koulunkäyntiä valmisteltaessa.

Psykologit kirjaavat yksilökohtaisen oppilashuoltotyön säädetyksi potilaskertomukseen Pegasokseen ja muihin potilasasiakirjoihin.

Monialainen yksilökohtainen oppilashuolto (MAR)

Yksittäisen oppilaan tuen tarpeen selvittämiseen ja oppilashuollon palvelujen järjestämiseen liittyvät asiat käsitellään tapauskohtaisesti koottavassa monialaisessa asiantuntijaryhmässä (MAR). MAR-työskentelyssä pääpaino on keskustelussa ja tuen suunnittelussa, mutta kokouksesta kirjoitetaan myös muistio (oppilashuoltokertomus).

MAR-tapaamisen voi koota kuka tahansa opetus- tai oppilashuollon henkilöstöön kuuluva, jolla herää huoli oppilaan voinnista ja oppimisesta. Koolle kutsuja voi olla esimerkiksi varhaiskasvatuksen opettaja, varhaiskasvatuksen erityisopettaja, terveydenhoitaja, psykologi tai kuraattori.

Koolle kutsuja kutsuvat MAR-työskentelyyn tarpeellisia asiantuntijoita tai lapsen läheisiä hänen ja kokoontumista varten tarvitaan aina huoltajan suostumus. Suostumuksen on oltava yksilöity eli kertomuksella yksilöidään tapaamiseen syy ja käsiteltävä asia.

Suostumus täytetään Wilman Muistiot-lehdellä -> Lisää uusi -> *Opiskeluhooltokertomuslomake MAR*

Oppilashuoltoa toteutetaan aina yhteistyössä lapsen ja hänen huoltajansa kanssa. Lapsen omat toivomukset ja mielipiteet on otettava huomioon häntä koskevissa toimenpiteissä ja ratkaisuissa hänen ikänsä, kehitystasonsa ja muiden henkilökohteisten edellytystensä mukaisesti. Huoltajalla ei kuitenkaan ole oikeutta kieltää alaikäistä käyttämästä oppilashuollon palveluja.

Monialaisen asiantuntijaryhmän jäsenillä on lisäksi oikeus pyytää neuvoa oppilaan asiassa tarpeelliseksi katsomiltaan asiantuntijoilta lakien määrittelemällä tavalla (ts. nimetön tai nimellinen konsultaatio).

Koolle kutsuja on vastuuhenkilönä siihen asti, kunnes monialainen asiantuntijaryhmä valitsee keskuudestaan puheenjohtajan ja muistion kirjoittajan työskentelyä varten. Yleensä puheenjohtajan ja muistion kirjoittajan tehtävät kannattaa antaa eri henkilöille työskentelyn sujuvuuden takaamiseksi kokoustilanteessa.

MAR-kokouksen muistio kirjoitetaan Wilman Muistiot-lehdellä olevaan *Opiskeluhooltokertomuslomake MAR* -kohtaan, jonka jo avasit suostumusta kirjatessasi. Päiväkodinjohtaja antaa esiopetuksen opettajille, kuraattorille ja psykologille oikeudet kirjata ja nähdä oppilashuoltokertomukset Primuksen kautta. Tässä on tärkeää muistaa, että kukin näkee vain ne asiakirjat, jotka koskevat hänen vastuullaan olevaa lasta.

Yksityisissä päiväkodeissa on käytössä Extranetistä löytyvä Suostumus-lomake sekä oppilashuoltokertomuslomake. Muistioden ja suostumusten säilytysaika on 10 vuotta.

Jos sivulliselle annetaan oppilashuoltokertomukseen sisältyviä tietoja, asiakirjaan on lisäksi merkittävä, mitä tietoja, kenelle ja millä perusteella tietoja on luovutettu.

Oppilashuoltokertomukset sekä muut oppilashuollon tehtävissä laaditut tai saadut yksittäistä lasta koskevat asiakirjat tallennetaan oppilashuoltorekisteriin. Opetuksen järjestäjä vastaa henkilötietojen käsittelystä ja ylläpitää edellä mainittua rekisteriä. Oppilashuoltorekisteriin tallennetut tiedot, jotka koskevat yksittäistä lasta tai muuta yksityistä henkilöä, ovat salassa pidettäviä.

7.4. Oppilashuoltosuunnitelmat

Oppilashuollon suunnittelua ja toteutusta ohjaavat kunnan lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma, paikallinen opetussuunnitelma ja yksikkökohtainen oppilashuoltosuunnitelma.

Kunnan lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmaan kirjataan oppilashuoltoa koskeva osuus ja suunnitelmaa päivitetään tarvittaessa lasten ja nuorten hyvinvointiryhmässä. Turun esiopetussuunnitelmassa on kuvattu, miten oppilashuoltoa toteutetaan Turussa. Yksikkökohtaisia oppilashuoltosuunnitelmia varten on olemassa lomakepohja, johon yksiköt täyttävät omat suunnitelmansa.